

Waldeck Rochet

**A F R A N C I A
K O M M U N I S T A
P Ä R T
J Ö V Ö J E**

WALDECK ROCHET

A FRANCIA
KOMMUNISTA PÁRT
JÖVŐJE

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ 1970

A FRANCIA NYELVŰ EREDETI CÍME:

L'AVENIR DU PARTI COMMUNISTE FRANÇAIS

ÉDITIONS BERNARD GRASSET, PARIS 1969

FORDÍTOTTA

LITVÁN GYÖRGY

A Francia Kommunista Párt tevékenysége, taktikája, célkitűzései a közvélemény érdeklődésének középpontjában állnak. A gaulle-ista hatalom az első számú közellenségnek kiáltotta ki pártunkat; s minden rendű és rangú zavaros, bomlasztó elem is ádázul szidalmazza a kommunistákat. Pártunk azonban ennek ellenére fejlődik és erősödik, soraihoz új harcosok csatlakoznak – javarészt lelkes és bátor fiatalok –, egyaránt jelen van és működik minden nagyobb üzemben, az egyetemeken, a falvakban és a művészi alkotás központjaiban. Pártunk elsőrendű fontosságú országos szerepet tölt be.

Az 1968-as májusi és júniusi megmozdulások során a kommunisták az első sorokban harcoltak a társadalmi haladásért és a dolgozók újabb jogainak kivívásáért. Ezek a megmozdulások még jobban megszilárdították a kommunista párt tekintélyét a dolgozó tömegek szemében, fokozták a párt eszméinek befolyását, s ismételten igazolták a valóság pontos elemzésére alapított politikáját, amelyben a legnevesebb és legmagasabb rendű eszmények mindenkor párosulnak a lehetőségek reális felismerésével.

Amikor végéhez közeledik ez a válságokkal és drámákkal terhes esztendő, amelyben a kommunista párt mindvégig jelentős szerepet töltött be, talán nem lesz fölösleges, ha felidézzük a párt fontosabb állásfoglalásait, a programot, amelyért harcol, annak a Franciaországnak a képét, amelyet meg akar teremteni, s az elveket, amelyek tevékenysé-

gében vezérlik. Ez a könyv a most záruló 1968-as év mérlegéből indul ki, de már a jövő felé fordul. Nagy vonalakban felvázolja Franciaországnak a szocializmus felé vezető útját, s körvonalazza azt a szerepet, amely a proletariátusra, a kommunistákra, hazánk minden demokratájára vár a békéért, a szabadságért, az emberi haladásért vívott küzdelemben. Hitvallás a holnap Franciaországa mellett, amelyet a kommunisták, ahogy oly szépen mondani szokták, szabadnak, erősnek és boldognak akarnak látni.

I. 1968 MÁJUSÁNAK ÉS JÚNIUSÁNAK TANULSÁGAI

A SZTRÁJK OKAI

A munkások és a diákok 1968-as májusi és júniusi nagy harcai egyaránt megmutatták a nagytőke szolgálatában álló gaulle-ista hatalom elleni küzdelem óriási lehetőségeit és azokat a számottevő akadályokat, amelyeket a teljes győzelem érdekében még el kell hárítani az útból.

Az 1968 májusában és júniusában lezajlott példátlan méretű sztrájk okai korántsem rejtélyesek. A legfőbb ok a hatalom tíz évig folytatott politikájában keresendő – abban a cinikus közönyben, amelyet az uralkodó körök tanúsítottak a dolgozók legégetőbb szükségleteivel szemben, s abban a tényben, hogy a nagytőkés oligarchia a maga számára sajátította ki a tudományos-műszaki haladás minden gyümölcsét. A munkásosztály pedig nem várta be a Quartier Latinban végbement eseményeket: elégedetlenségét már jóval előbb kifejezte. Szükséges-e ennek bizonyítékául felidéz-nünk a bányászok 1963-ban megvívott 35 napos sztrájkhar-cát? Kell-e emlékeztetnünk az 1967-es nagy napokra, február 1-ére, május 17-ére, december 13-ára, vagy a CGT hatalmas erőről tanúskodó 1968-as május elsejei tünteté-sére?

Vajon véletlen-e, hogy 1968 eleje óta a Renault-művek-ben több tucat munkabeszüntetésre és egyéb akcióra került sor különféle követelések érdekében?

Az autokratikus rendszer politikai hadállásai 1962 óta

folyvást gyengültek. Erre vallott de Gaulle tábornok kudarca az 1965-ös elnökválasztás első fordulójában, majd a baloldal előretörése és a gaulle-ista párt mintegy 38 százalékra történt visszaesése az 1967-es márciusi parlamenti választásokon. A későbbi részleges választások is javarészt igazolták ezt a tendenciát. Mindebből azután különféle huzavonák, súrlódások és óvatoskodások adódtak a parlamenti többség soraiban. A nép körében viszont erősödött a változás óhaja; s minden egységellenes manőver, minden akadály ellenére némiképp fokozódott a baloldal szervezett erőinek közeledése, tovább növelve, erősítve a néptömegek reményeit.

Valójában a robbanás előjelei egyre halmozódtak, mégpedig azért, mert a gaulle-ista hatalom tíz év óta folytonosan feláldozta a dolgozó tömegek érdekeit és törekvéseit a kapitalista oligarchia mohóságának és kívánságainak oltárán.

Áprilisban, közvetlenül a sztrájk előtt hivatalosan közölték, hogy az ipari termelés tíz év alatt 63 százalékkal növekedett. A nemzeti vagyon tehát számottevően gyarapodott. A dolgozók azonban ebből alig láttak egyebet, mint a növekvő nehézségeket, amelyek előttük és egész családjuk előtt tornyosultak.

A teljes munkanélküliek száma – nem számítva azokat a fiatalokat, akik még sohasem dolgoztak – a májusi és júniusi események előestéjén elérte az 500 000-et. A nemzetgazdaság egész ágazatait, az ország egész vidékeit mindmáig tartó súlyos pangás bénította meg.

A bérből és fizetésből élőkre egyre nagyobb terheket rótt az árak, az adók és a lakbérek emelkedése. Négymillió volt azoknak a száma, akik havi 600 franknál kevesebbet kerestek, s így képtelenek voltak létfontosságú szükségleteiket fedezni. A heti munkaidő hosszabb volt, mint a fejlett országok bármelyikében.

A társadalombiztosítás, amelyet már tíz évvel ezelőtt is támadott a gaulle-ista hatalom, 1967-ben újabb támadások keresztüzébe került. S nem született kielégítő megoldás sem a lakáskérdésben, sem a társadalmi szolgáltatások területén, kezdve a közoktatástól egészen a közegészségügyig.

Vidéken a gaulle-ista hatalom minden egyes évében újabb 50 000 kisparaszti gazdaság tűnt el a színről, és 160 000 paraszt hagyta el faluját, hogy az építőiparban vagy a kohászatban keressen megélhetést, vagy éppenséggel a munkanélküliek számát gyarapítsa.

Az élet minden területén elhatalmasodtak az antidemokratikus kormányzati és igazgatási módszerek. A hatóságok és a tőkés vállalatvezetőségek lehetetlenné tettek minden valamirevaló párbeszédet, minden érdemleges részvételt. Az államapparátusban csakúgy, mint a vállalatoknál a hatalmi szó érvényesült – a vezetők soha semmit sem voltak hajlandók megvitatni. A gaulle-ista rendszerben nem léteztek igazi tárgyaló partnerek, nem voltak sem elismert közvetítők, sem olyan politikai vagy szakszervezeti megbízottak, akikkel leültek volna tárgyalni. Ilyen körülmények között a munka és a tőke „partnerségéről” szóló prédikációk még illuzórikusabbnak és képmutatóbbnak tetszettek.

A májusi és júniusi sztrájkok és tüntetések valójában a fizikai és szellemi dolgozók tömegeinek első nagy összeütkezését jelentették a tőkés koncentráció fokozódásának időszakában a monopóliumok hatalmával, amely számára megoldhatatlan ellentmondásokkal küszködik.

Hozzátehetjük még, hogy az 1968-as májusi és júniusi hatalmas sztrájkmozgalom és erőteljes tüntetések halálos csapást mértek azokra a burzsoá és reformista elméletekre, amelyek szerint a legfejlettebb tőkés társadalmakban az osztályharc csökkenő, lanyhuló tendenciát mutat, s ezért nem is adódhatnak már olyan heves társadalmi válságok, amelyek kérdésessé tehetnék a kapitalista rendszer létét.

Miután röviden összefoglaltuk a dolgozók növekvő elégedetlenségének okait, megállapíthatjuk, hogy ezek bizonyos mértékig a diákmozgalomra is kihatottak.

Kétségtelen azonban, hogy az a hatalmas szolidaritási sztrájk, amely a CGT felhívására 1968. május 13-án kezdődött a megtorló intézkedésekkel sújtott egyetemi hallgatók érdekében, és a sztrájkot kísérő nagy népi tüntetések a dolgozóknak rendkívül megszilárdították erejük tudatát és az eredményes harc lehetőségébe vetett hitet.

Ez a magyarázata annak, hogy a következő napokban az üzemi kollektívák a CGT kezdeményezésére egymás után terjesztették elő követeléseiket, majd pedig megkezdődtek és gyorsan általánossá váltak a munkabeszüntetések, amelyek nemegyszer együtt jártak a gyár elfoglalásával. Mindezek a megmozdulások és akciók a dolgozók demokratikus tanácskozásainak eredményeként jöttek létre, s hamarosan 8–9 millió munkást, alkalmazottat, műszaki szakembert és hivatalnokot ragadtak magukkal.

A sztrájkolók mindenekelőtt a legégetőbb gazdasági és szociális kérdések megoldását követelték: a bérek és a fizetések fölemelését, a biztosított foglalkoztatást és keresetet, a munkaidő bérveszteség nélküli csökkentését, a nyugdíjkorhatár leszállítását, a társadalombiztosítást károsan érintő rendelkezések hatályon kívül helyezését, a szakszervezetek üzemi jogainak szabad gyakorlását. De a munkásosztály egyszersmind szolidaritást vállalt a tanárokkal és a diákokkal a demokratikus egyetemi reformért vívott harcban, s együttérzéséről biztosította a parasztságot is, amely síkra szállt az agrárpolitika megváltoztatásáért, minthogy ez kiszolgáltatta a dolgozó parasztot a nagybirtok és a nagy monopóliumok csapásainak.

A CGT hatalmas akciója, a sztrájkmozgalom kiterjedtsé-

ge, fegyelmezett ereje és az aktív támogatás, amelyet a kommunista párt a szakszervezeteknek nyújtott, rákényszerítette a nagytőkét és a kormányt, hogy hozzájáruljon a béremelésekhez és a dolgozók millióit érintő egyéb jelentős kedvezményekhez. A munkásmozgalom egysége és ereje látván a kormány és a tőkések nem térhettek ki a húsz éve makacsul elutasított tárgyalások elől. Ez a fontos esemény sorozat a grenelle-i tárgyalások néven vonult be a francia történelembe.

A dolgozók első győzelmeit az úgynevezett grenelle-i jegyzőkönyv rögzítette. Azok után, hogy a kormány hosszú évek óta csak apránként emelte a biztosított szakmaközi minimális órabért, s így ez mindvégig nevetségesen alacsony maradt, ezúttal itt egy csapásra 35 százalékos emelésre került sor. Ezáltal a legrosszabbul fizetett dolgozók helyzete számottevően javult. Így például az elárusítónők, akiknek keresete a hivatalosan megállapított minimális órabért sem érte el, 72 százalékos fizetésemelést kaptak.

Ugyancsak megfelelt a dolgozók legfőbb követeléseinek a besorolási kategóriák eltörlése, a munkaidő fokozatos, egészen a 40 órás munkahétig terjedő csökkentésére tett kötelező ígéret, a kollektív szerződések gyökeres felülvizsgálásának ígérete és az üzemi szakszervezeti csoportok jogainak és tevékenységének elismerése.

Számos üzemben és nemzetgazdasági ágazatban a dolgozók még több engedményt is kicsikartak, mint amennyit a május 25–27-i tárgyalások eredményeztek. Így például a vasutasok, akiknek a fizetése 10–16 százalékkal emelkedett, háromheti sztrájkkal többet értek el, mint az előző öt év harcaiban. A villamosenergia-iparban a béremelések 11,5 százalék és 20 százalék között mozogtak. A bankoknál az átlagos fizetésemelés 12,5 százalékot tett ki, a közhivatalokban pedig 13,77 százalékot. És akadtak olyan iparágak, ahol 13–18 százalékkal emelték a béreket.

A kormány és a munkáltatók ellenállása elsősorban a munkásosztály magvát képező vas- és fémmunkások, s közülük is leginkább az autógyári munkások béremelésének megakadályozására irányult. De elkeseredett küzdelem után a Renault-művek dolgozói is jelentős engedményeket vívtak ki (így például a legalacsonyabb órabérek egy részét 62 régi frankra emeltették fel). A Peugeot-cég kénytelen volt átlagosan 13,5 százalékos béremelésbe belemenni. S végezetül a dolgozók leküzdötték a legreakciósabb tőkés vállalat, a Citroën ellenállását is.

Ami a munkaidő kérdését illeti, időközben számos olyan megállapodás jött létre, amelynek értelmében – a heti munkaidő csökkentése mellett – előnyösen változott az évi szabadság vagy a szülési szabadság tartama is (társadalombiztosítás). Egyes ágazatokban – így például az élelmiszeriparban, a papíriparban és a kereskedelemben – a fiatalkorú dolgozók ezentúl öt heti szabadságot kapnak.

Az olyan nemzetgazdasági ágazatokban, ahol a szakszervezeti jogokat eddig nem tartották tiszteletben, most sok helyütt kiterjesztették ezeket a jogokat, még mielőtt a kormány benyújtotta volna a grenelle-i jegyzőkönyvben előírt törvényjavaslatot.

Ilyen győzelmek után határozták el a dolgozók, hogy ismét felveszik a munkát. Előtte mindenhol demokratikusan megvitatták ezt a kérdést, s megfelelő tájékoztatást kaptak a CGT-től, amely minden esetben világosan és bátran leszögezte álláspontját. A harc azokban az üzemekben tartott legtovább, ahol a vállalatvezetőség, a hatalom támogatásával, eleinte megtagadta a dolgozók legfőbb követeléseinek teljesítését.

Ezeknek a heteknek az eredményeit a munkásosztály nagy győzelmének kell tekintenünk. A dolgozók emelt fővel kerültek ki a küzdelemből.

A gaulle-ista hatalom, valamint a jobb- és baloldali op-

oportunisták végeredményben hasonló célzatú propagandája arra irányul, hogy kisebbitse az elért eredmények jelentőségét. A cél az, hogy megingassák a dolgozók hitét azoknak a mindennapos harcoknak a fontosságában és lehetőségeiben, amelyeket a tömegek a kapitalista kizsákmányolás ellen vívnak. A dolgozók azonban ismerik Marx figyelmeztetését: ha meghátrálnak a tőke elleni mindennapos harcban, olyan passzív tömeggé válnak, amelyen többé senki sem tud segíteni. Ez esetben még a legszebb forradalmi frázisok, a lehangzatosabb kijelentések sem használnak.

Az ellenséges propaganda átmenetileg megtéveszthet egyes dolgozókat. Akadhatnak, akik úgy vélik, hogy túlzottan nagy árat kellett fizetniük a sztrájkért. Mások egy pillanatig talán azt hitték, hogy „minden lehetséges”. De ha átgondolják a történeteket, bizonyára ezek is, amazok is világosan látják a májusi és júniusi megmozdulások két legfontosabb eredményét: egyfelől az anyagi vonatkozású győzelmeket, amelyekhez foghatókat a felszabadulás óta még egyszer sem sikerült kivívni, másfelől azt az előnyt, amely a szakszervezetek anyagi erejének és erkölcsi tekintélyének növekedésében, a munkásság összeforrottságának és harci szellemének erősödésében nyilvánul meg. A CGT, amelynek döntő szerepe volt e hatalmas erejű megmozdulásokban, 400 000 új taggal gyarapodott, s több ezer új szakszervezeti csoportot alakított.

Ez a nehéz körülmények között kivívott, nagy győzelem elsősorban a dolgozók szervezettségének, hidegvérének és fegyelmezettségének köszönhető.

A sztrájkolók higgadt és felelősségteljes magatartása az általuk elfoglalt üzemekben, üzletekben és irodákban – az a körülmény, hogy gondosan őrizték a gépeket, s józan megfontoltsággal elkerültek minden lealacsonyodást, sorra elutasítva a kívülről jött felelőtlen tanácsadók ötleteit – fontos tényezője volt a sikernek. A munkások elfoglalták az

üzemeket, de egyszersmind meg is óvták őket. Ezt még az ellenséges sajtó is elismerte.

A Francia Kommunista Párt minden erejével támogatta a munkásokat, a műszakiakat, az alkalmazottakat és a hivatalnokokat a követeléseikért vívott harcban. S hasonlóképp támogatta az egyetemek harcát a korszerű, demokratikus oktatási rendszer megvalósításáért. A kommunisták becsületesen, jól szolgálták a dolgozók érdekeit és törekvéseit. Nincs igazuk azoknak, akik azt állítják, hogy a kommunista párt fékezte a megmozdulásokat. Éppen ellenkezőleg. pártunk azoknak a kalandor elképzeléseknek a visszautasításával, amelyek nem nyerhették volna el a tömegek támogatását, a megmozdulások teljes kibontakozását segítette elő.

A MEGMOZDULÁSOK POLITIKAI JELENTŐSÉGE

A májusi és júniusi nagy demokratikus és munkásmegmozdulások jelentősége és eredménye azonban túlmegy a fentebb vázolt tényeken.

Túl a közvetlen, halaszthatatlanná vált követelések kielégítésén, ezek a megmozdulások a környező világ mélyrehatóbb, nagyobb jelentőségű átalakítására irányultak.

Parancsolóbban, mint 1958 óta bármikor, napirendre tűzték a gaulle-ista hatalomnak, vagyis a monopóliumok hatalmának egy demokratikus, a népet szolgáló hatalommal való felváltását.

Kétségtelen, hogy a hatalmas májusi és júniusi megmozdulások részvevői nem álltak az osztályöntudat azonos szintjén – sokan akkor tették meg első lépéseiket a harc és a szervezkedés útján.

De most történt meg először, hogy hazánkban 8–9 mil-

lió dolgozó abbahagyta a munkát, s megszállta az üzemet, a hivatalokat, az iskolákat.

Az 1968-as, mindaddig példátlan méretű tavaszi sztrájkok kérdésessé tették a monopóliumok uralmát, amelynek elvetemültsége immár teljesen lelepleződött, sőt annak az államnak a jellegét is, amelynek egyedüli célja a kapitalista oligarchia profitjának és hatalmának növelése.

A májusi és júniusi napokban az osztályharc frontján jelentős *ugrás* ment végbe. A fizikai és a szellemi dolgozók újabb rétegei – elsősorban ifjómunkások és diákok – ébredtek tudatára annak, hogy döntő változásokra van szükség a társadalmi és politikai rendszerben.

Ami a harci formákat illeti, a májusi és júniusi események megmutatták, milyen jelentősen hozzájárulhatnak – más harci formákkal kombinálva – a gazdasági és politikai sztrájkok a tömegmozgalom kibontakozásához egy antimonopolista kormány létrehozásáért vívott harcban.

A dolgozók ezt az alapvető demokratikus átalakulásra irányuló törekvésüket fejezték ki, amikor a tőkés monopóliumok hatalma helyébe „demokratikus népi egységkormányt” követeltek „a kommunisták részvételével”.

A kommunista pártot, amely tudatában volt a megmozdulások óriási jelentőségének, éppen ezért két fontos törekvés vezette:

1. Aktívan támogatni kívánta a dolgozókat a követeléseik teljesítéséért vívott harcban, hogy elérhessék azokat a közvetlen eredményeket, amelyekre joggal számítottak.

2. Politikai síkon igyekezett megvalósítani a harcban részt vevő erők szilárd és egyértelmű akcióegységét egy közös program alapján, hogy ezek az erők azután célul tűzhessék ki a gaulle-ista hatalom felváltását egy valóban demokratikus rendszerrel, amely a nép akaratára támaszkodik, s megnyithatja az utat a szocializmus felé.

Határozottan és egyértelműen ezt a politikát követtük, s egy percre sem vesztettük el hidegvérünket.

A kommunista párt azon volt, hogy megteremtse a gaulle-ista hatalom felváltásának előfeltételeit, s ezért kettőzött erővel igyekezett megállapodni az összes baloldali pártokkal és a nagy szakszervezeti központokkal egy olyan haladó, szociális tartalmú közös program kidolgozásában, amely demokratikus alternatívát nyújthat a gaulle-ista hatalommal szemben, s nagy távlatokat nyit meg a franciák milliói előtt, akik változást akarnak, de azt is tudni kívánják, merre vezet az útjuk.

A magunk részéről még a májusi és júniusi válság napjaiban is szüntelenül hangoztattuk egy ilyen program sürgős szükségességét, ám sajnálatunkra ez a törekvésünk különféle formában megnyilvánuló ellenszegülésekbe és manőverekbe ütközött.

A Baloldali Demokraták és Szocialisták Föderációjának* vezetői nem tették magukévá egy közös programon alapuló érdemleges szövetség gondolatát, a Francia Demokratikus Munkásszövetség** vezetői pedig még azt is megtagadták, hogy részt vegyenek bármiféle tanácskozáson, amelynek célja a baloldali pártok és a szakszervezetek közös programjának kidolgozása.

S egyszerre csak azt vettük észre, hogy a baloldali erőknek egy világosan megfogalmazott program alapján létrejövő szövetsége helyett kialakulóban van egyes, magukat nem kommunista baloldaliaknak valló elemek, továbbá különféle anarchista, trockista és más ultrabaloldali csoportok valamiféle összefogása. Ez leginkább a Charléty Stadionban rendezett tüntetéseken mutatkozott meg.

* Fédération de la Gauche Démocratique et Socialiste (FGDS). – *A szerk.*

** Confédération Française et Démocratique du Travail (CFDT). – *A szerk.*

Különféle jobb- és baloldali opportunisták körében a kommunista párt kirekesztésével olyan kombinációkat és terveket dolgoztak ki, amelyek arra az illúzióra épültek, hogy a hatalom megüresedett, de Gaulle kész harc nélkül átadni a helyét.

Ezek az ellenszegülések, torzsalkodások és manőverek – amelyeket legtöbbször a kommunistaellenesség sugallt – tették lehetővé de Gaulle számára, hogy megmentse rendszerét.

Végeredményben – és ez igen fontos tanulság – májusban és júniusban azért nem sikerült véget vetni a monopóliumok uralmát megtestesítő gaullista hatalomnak, mert hiányzott a baloldali pártok és a nagy szakszervezeti központok közös programon alapuló szilárd összefogása, vagyis nem jött létre érdemleges harci szövetség a munkásosztály, valamint a városok és a falvak haladó, antimonopolista társadalmi rétegei között.

Ebből logikusan következik, hogy ha az illetékesek figyelembe vették volna a Francia Kommunista Pártnak az akcióegységre vonatkozó javaslatait, politikai tekintetben a válság másként oldódott volna meg, mint ahogy megoldódott.

Politikailag felelőtlen elemek azonban még ma is váltig hangoztatják, hogy 1968 májusában a hatalom megüresedett, s a kommunista párt nem mert vagy nem akart élni az alkalommal.

Holott a hatalom megragadásának különféle módjairól elhangzott töméntelen fecsegés ellenére egyszerűen nem igaz, hogy 1968 májusában a hatalom megüresedett, s mindössze arra volt szükség, hogy az így támadt űrt „betöltsék” egy szocialista hatalommal.

De Gaulle korántsem nyilvánította ki azt a szándékát, hogy harc nélkül átadja a helyét, sőt május 30-án kijelentette, hogy elhatározott szándéka minden eszközzel tartani

magát; ebben pedig hallgatólagosan benne volt, hogy szükség esetén Massu hadseregét is igénybe veszi.

Egyébként már jóval május 30-a előtt jelentős katonai erőket – egyebek közt sok páncélost – vontak össze a főváros közvetlen közelében, s ezek az erők készen álltak a beavatkozásra.

Egyes felelőtlen, kétes elemek ilyen körülmények között kívánták pártunktól, hogy egymaga vállalja az erőpróbát a gaulle-ista hatalommal, s ezt kezdje el például azzal, hogy május 29-én, a CGT nagy tüntetése után, elfoglalja a minisztériumok egy részét.

Még csak nem is az volt itt a legfőbb akadály, hogy az államhatalom oldalán álló katonai és rendőri erőknél semmiféle jele nem mutatkozott a bomlásnak: maguk a néptömegek sem helyeselték az ilyesféle kalandokat.

Ilyen körülmények között nyilvánvaló, hogy ha erre az útra lépünk – miként egyes felelőtlen csoportok ajánlották –, tömegmészárlásnak tesszük ki a dolgozókat, s a megsemmisülésbe vezetjük a munkásosztály élcsapatát, a Francia Kommunista Pártot.

Lehet, hogy Jean-Paul Sartre-nak ez nem tetszik – szerinte a kommunista párt májusban elárulta a forradalmat, mert nem ragadta meg a hatalmat –, de mi nem estünk bele a gaulle-ista hatalom csapdájába.

Mert a forradalmárokat nem az jellemzi, hogy a biztos vereség felé vezetik a munkásosztályt azáltal, hogy kalandor akciókba sodorják bele, figyelmen kívül hagyva a reális erőviszonyokat.

A POLGÁRHÁBORÚ RÉMÉVEL VALÓ ZSAROLÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

A kormány számítása egyszerű volt: a válságot, amelyet antiszociális és antidemokratikus politikájával maga idézett elő, arra akarta felhasználni, hogy döntő csapást mérjen a munkásosztályra, a kommunista pártra és az egész demokratikus mozgalomra.

A hatalomnak az volt a terve, hogy sztrájkot provokál, s arra ösztökéli a dolgozókat, hogy provokációira erőszakosan reagáljanak, majd pedig a munkásmozgalmat és ezen belül kommunista pártunkat is véres összecsapásba sodorja bele, nekiugrasztva a rendőrségnek és a hadseregnek.

A reakciós nagyburzsoázia ily módon hosszú időre megakaszthatta volna a munkásosztály harcát, megsemmisíthette volna azt, ami a demokratikus szabadságjogokból még megmaradt, s katonai diktatúrát teremthetett volna az országban.

Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy a gaulle-ista UNR* lille-i kongresszusán – 1967 végén – elhatározott kommunistaellenes kampány kezdeményezői éppen ilyenfajta hadműveletet terveltek ki, s nem csupán kommunistaellenes falragaszok készítésére gondoltak.

S a kormánypárt úgy látta, hogy az események májusi fordulata egy adott pillanatban lehetővé teszi hőn óhajtott tervének megvalósítását.

Május 25-e és 30-a között, mint valamennyien tapasztalhattuk, valóságos kampány folyt annak elhíttetésére, hogy a gaulle-ista állam gyakorlatilag cseppfolyóssá vált, a hatalom a lábunk előtt hever – csak le kell hajolni érte.

Ennek a kampánynak, amelyet maga a gaulle-ista hata-

* Union pour la Nouvelle République (Szövetség az Új Köztársaságért). – *A szerk.*

lom irányított, az volt a célja, hogy a hatalom ellenfelei olyan tettekre ragadtassák magukat, amelyeket az törvénytelennek kiálthat ki, jogot formálva ezáltal arra, hogy felszólítsa az országot és a hadsereget: szerezzen érvényt a „törvényességnek”.

Pártunk azonban minden nyomás és sürgetés ellenére sem engedte magát eltéríteni feladatától, amelyet a harcban álló munkásosztály vezetése rótt reá. Hála helyes politikájának, realitásérzékének és a munkásosztállyal, a néppel szembeni felelősségérzetének, nem esett bele a számára felállított csapdába. Nem kétséges, hogy éppen ez volt a pártnak és vezetőségének egyik legnagyobb érdeme az 1968-as májusi és júniusi kemény harcok idején.

Nem akartuk, hogy a francia munkásosztály ugyanolyan tragikus sorsra jusson, mint 1848 júniusában, s harci dala olyan gyászénekké változzon, amilyennel a párizsi kommun végződött.

Mindent megtettünk, hogy a harcoló munkásosztályt hozzásegítsük követelései teljesüléséhez.

Megőriztük és megszilárdítottuk a társadalmi haladásért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott politikai harc folytatásának előfeltételeit.

Némelyek szerették volna, ha „messzebbre” megyünk, vagyis túlmenyünk azokon a célokon, amelyekért a munkásosztály harcba indult.

Ezek az elemek, a cselekvő kisebbségek döntő szerepének régi anarchista elméletéből kiindulva, azt kívánták, hogy „noszogassuk” a munkásosztályt. Mintha el lehetne jutni a szocializmusba a szocialista átalakulás legfőbb társadalmi erejének „noszogatásával”!

Nem lehet győzelemre vezetni a munkásosztályt, ha erőszakot alkalmazunk a munkástömegekkel szemben – még akkor sem, ha az osztály legfejlettebb része már magáévá tette a szocializmus eszméit.

A győzelmet csakis úgy lehet kivívni, ha pontosan felmérjük a munkásosztály politikai hangulatát és harckészségét, reálisan szervezzük meg küzdelmét, újra és újra elmagyarazzuk feladatait, s *állandóan erősítjük kapcsolatait és szövetségét más társadalmi rétegekkel*. Ez is egyik fontos tanulsága a májusi és júniusi eseményeknek.

A tömegek harcának ez a felfogása nálunk elvi okokra vezethető vissza. Pártunk ismételten kifejtette ezeket az elveket, amelyeket már Engels is leszögezett, mégpedig a mai helyzetben megdöbbenően aktuális szavakkal:

„Megérti az olvasó most már – írta Engels –, hogy miért akarnak az uralmon levő hatalmak bennünket okvetlenül odajuttatni, ahol a puska ropog és a kard suhog? Hogy miért vádolnak bennünket ma gyávasággal azért, mert nem megyünk minden teketória nélkül az utcára, amikor eleve bizonyosak vagyunk abban, hogy ott vereséget szenvedünk? Hogy miért esdekelnek hozzánk oly buzgón, hogy játszunk már végre-valahára az ágyútöltelék szerepét? . . . Olyan ostobák nem vagyunk . . . Ha a feltételek a népek háborújában megváltoztak, nem kevésbé változtak meg az osztályharcban is. A rajtaütéseknek, kicsiny tudatos kisebbségek által öntudatlan tömegek élén végrehajtott forradalmaknak az ideje elmúlt. Amikor a társadalmi szervezet teljes átalakításáról van szó, ebben a tömegeknek maguknak is részt kell venniök, maguknak is meg kell érteniök, hogy miről van szó, mi mellett szállnak síkra életükkel és vérükkel . . . Hogy azonban a tömegek megértsék, mi a teendő – tette hozzá Engels –, ehhez hosszú, kitartó munkára van szükség . . .”*

A nagyburzsoázia uralmon levő képviselői éppen azért keresték az alkalmat, hogy egy csapásra véget vethessenek a demokratikus és munkásmozgalom erősödésének, mert

* *Marx-Engels Művei*. 7. köt. Bp. 1962. 541–542. old.

ezt a kitartó munkát az utóbbi időben elég eredményesen végeztük.

Tervük az volt, hogy vagy belehajszolják a mozgalmat a kalandorság csapdájába, vagy megkísérlik leválasztani róla a lakosságnak azokat a rétegeit, amelyek fogékonyak a zűrzavar és a polgárháború rémét szemérmetlenül felidézõ gaulle-ista propagandára.

AZ 1968. JÚNIUS 23-i ÉS 30-i VÁLASZTÁSOK

Mivel a kommunista párt május végén kitért a de Gaulle által felkínált erőpróba elől, a tábornok elhatározta, hogy taktikát változtat: oly módon aknázza ki a helyzetet, hogy május 30-án bejelenti a nemzetgyűlés feloszlátását, s már június 23-ára és 30-ára kitűzi a választásokat.

Úgy gondolta – és nem is alaptalanul –, hogy a balos csoportok erőszakos cselekményeinek gyors és ügyes kiaknázása, ezeknek a felelőtlen csoportoskáknak és a Francia Kommunista Pártnak a tudatos összekeverése egymással és a félelem légköre, amelyben a lakosság egy része élt, károsan fog hatni a demokrácia táborára, és hasznos lesz a hatalomnak.

Az 1968. június 23-i és 30-i választások eredménye azt mutatta, hogy ez a gaulle-ista számítás nem is volt téves. A választások a jobboldal kétségtelen győzelmével végződtek. A gaulle-ista párt az első fordulóban a leadott szavazatoknak csaknem 44 százalékát kapta meg – tehát 5 százalékkal növelte előző választási eredményét –, s hála a neki kedvező igazságtalan választási rendszernek, 358 mandátumot, azaz döntő többséget szerzett a nemzetgyűlésben.

A baloldal teljes egészében visszaesett a választásokon.

A Francia Kommunista Párt az első fordulóban a leadott szavazatok 20,2 százalékát szerezte meg, szemben az

1967-es 22,4 százalékkal. A rendkívül igazságtalan választójogi törvény következtében a pártnak csupán 33 mandátum jutott, holott arányos választási rendszer esetén 94 mandátumot kapott volna, de a maga 4,5 millió szavazatával így is kimagaslóan a legszilárdabb és legfontosabb ellenzéki erő maradt.

Pártunk befolyása a páratlan méretű kommunistaellenes propagandahadjárat ellenére sem csökkent számottevően, még a falvakban és a kisvárosokban sem: 1967-ben megnyert választóinak fele továbbra is hű maradt hozzá. Minden ötödik francia a kommunista pártba vetette bizalmát.

De mi a magyarázata annak, hogy a májusi hatalmas demokratikus megmozdulásokat júniusban a gaulle-ista hatalom számára kedvező választási eredmény követte?

Erre a kérdésre pártunk Politikai Bizottsága már június 24-én megadta a választ, rámutatva, hogy a gaulle-ista előretörés közvetlen oka *a polgárháborútól való félelem* volt, amelyet a gaulle-ista hatalom módszeresen kihasznált.

A polgárháborúval történő zsarolásnak már az 1958-as népszavazásnál is fontos szerepe volt. De Gaulle akkor a szavazatok 80 százalékát szerezte meg; a zsarolást pedig az algériai erőszakos fordulat kitervelői vagy haszonélvezői üzték.

De Gaulle győzelmének legfontosabb okait elemezve, Maurice Thorez abban az időben rámutatott:

„Talán nem vesszük eléggé tekintetbe, milyen hatással lehet a polgárháború gondolatának már a pusztta felidézése is széles falusi rétegekre és a városi munkásság elmaradottabb részére.

Nem véletlen, hogy Louis Bonaparte is felidézte annak idején a nagy Jacquerie-t, a vörös kísértetet, hogy ezzel félelmet keltsen.”

A legutóbbi választásokon pedig a polgárháborúval történő zsarolás annál is inkább megtette hatását, mert az ese-

mények, amelyek láttán el lehetett hinni, hogy polgárháború fenyeget, ezúttal nem Algériában, hanem Franciaországban, mi több, magában Párizsban zajlottak le.

Mint tudjuk; a gaulle-ista vezetők teljes egészében annak a nyugtalanságnak a kiaknázására alapozták választási hadjáratukat, amelyet a magukat anarchistának, maoistának, trockistának nevező és a PSU* által is támogatott ultrabaloldali csoportok elvakult erőszakosságai – elsősorban a barikádgyújtogatások – ébresztettek a lakosság tetemes részében.

Ezek az úgynevezett forradalmi csoportok – amelyeket nem is egyszer a hatalom emberei manipuláltak – végeredményben óriási szolgálatot tettek a gaulle-ista rendszernek, hiszen tevékenységükkel némi valószerűséget kölcsönöztek a hivatalos propaganda polgárháborús zsarolásának.

A gaulle-isták ezt nyíltan el is ismerik. Egyik lapjuknak, a „Notre République”-nek június 28-i számában Charles d’Aragon a következőket írta:

„Sauvageot és Cohn-Bendit urak a távozó többség szempontjából olyan eredményes választási kortesnak bizonyultak, hogy csak csodálkozhatunk, amiért Wilson nem ragaszkodott hozzá, hogy a vörös hajú kis nanterre-i hosszabb ideig gyümölcsöztesse tehetségét Nagy-Britanniában.”

A gaulle-ista jelöltek választási gyűléseiken be is mutattak egy filmet, amely a Quartier Latinban lezajlott leghevesebb incidenseket ábrázolta.

Az egymillió példányban megjelenő „Paris-Match” képeslap a májusi eseményekről szóló riport gyanánt egész képgyűjteményt közölt a barikádokról, a gyújtogatásokról és az összetűzésekről.

A provokáló vagy egyszerűen felelőtlen csoportok tevé-

* Parti Socialiste Unifié (Egyesült Szocialista Párt). – *A szerk.*

kenysége lehetővé tette a gaulle-ista párt számára, hogy ezeket az elemeket és pártunkat szemérmetlenül egy kalap alá véve, a lakosság egy részének szemében megalapozza a „felforgatás” vádját, amelyet ellenünk próbált emelni.

A gaulle-ista vezetők ennek alapján féktelen kommunis-taellenes kampányba kezdtek, fölelevenítve az összes lejáratott téziseket a kommunista „totalitarizmusról” és a tulajdönt, a személyes szabadságjogokat fenyegető veszélyről. Maine-et-Loire megye egyes községeiben odáig mentek, hogy azt híresztelték: ha a gaulle-isták nem kapják meg a többséget, be kell majd zárni a templomokat.

Am a polgárháborútól való félelem kihasználása csupán a *közvetlen* oka volt a gaulle-ista előretörésnek. Tagadhatatlan ugyanis, hogy a baloldal kudarcának egyik lényeges oka a baloldali pártok és más demokratikus szervezetek érdelem-leges összefogásának hiányában keresendő. Ez tette lehetővé, hogy de Gaulle elhitesse a közvéleménnyel: az ő távo-zása a teljes zűrzavart jelentené.

MINDEN PROBLÉMA MEGOLDATLAN MARADT...

A PÉNZÜGYI VÁLSÁG

A választások után nyíltan megmondtuk, hogy a gaulle-ista előretörés súlyos veszéllyel fenyegeti a szociális vívmányo-kat, a demokráciát és a szabadságjogokat, Franciaország egész jövőjét.

De egyszersmind azt is hangsúlyoztuk, hogy a gaulle-ista hatalomnak egy ilyen választás segítségével való talpra ál-lítása nem jelenti e hatalom tartós megerősödését.

Sok dolgozó abban a hitben szavazott de Gaulle-ra – mondtuk –, hogy a polgárháborúval szemben a rendet vá-lasztja; de amikor majd ezek a dolgozók észreveszik, hogy félrevezették őket, elkerülhetetlenül ismét csatlakoznak

sorstársaikhoz a harcban, amely a nagytőkés oligarchia szolgálatában álló politikai rendszer ellen folyik; s ugyanezt fogják tenni a középrétegek is.

Az 1968 decemberében megtartott issy-les-moulineaux-vanves-malakoffi pótválasztás kétségkívül igazolta ezt az állításunkat: a kommunista párt jelöltje itt 5600-as szavazattöbbséggel győzte le a gaulle-ista jelöltet.

„Nem! Az 1968-as júniusi választások eredményei nem feledtethetik el az 1968-as májusi társadalmi és politikai válság tanulságait – mondtuk akkor. – Mindazok a problémák, amelyek a választások előtti nagy demokratikus és munkásmegmozdulásokat felidézték, továbbra is fennállnak. A monopóliumok hatalma természetesen életbe léptethet néhány részleges intézkedést, vagy tüntetően reklámozhatja demagóg szándékait, ám benső természete lehetetlenné teszi, hogy valóban a társadalmi haladás politikáját folytassa, mert nem szolgálhatja egyidejűleg a nagytőkét és a munkásosztályt.”

S a tények azóta mindenben igazolták ezt a véleményünket.

Alig fejeződtek be a választások, a kormány és a nagytőke máris hozzálátott, hogy – áremelések formájában – visszavegye a dolgozóktól a májusi és júniusi harcokban kicsikart eredmények egy részét. S nem sokkal azután – 1968 novemberében és decemberében – a pénzügyi válsággal kapcsolatos takarékosági rendszabályok megmutatták, hogy a gaulle-ista hatalom továbbra is, sőt inkább, mint valaha, a nagytőke hatalma.

De Gaulle november 24-i rádióbeszédében szemrebbenés nélkül azt állította, hogy a frank bajai a májusi és júniusi sztrájkokból, a béremelésekből erednek. Holott egy szó sem igaz abból, hogy a dolgozók által májusban és júniusban ki-harcolt béremelés lett volna az oka a frank novemberben ki-robbant válságának.

November 12-én maga a pénzügyminiszter fejtette ki egy hivatalos közleményben, hogy a béremelések hatására ismét fellendült a termelés és csökkent a munkanélküliség; s még hozzátette, hogy a külkereskedelmi mérleg egyensúlya is helyreállt.

Valójában minden mértékadó megfigyelő elismerte, hogy a frankválság közvetlen oka a féktelen spekuláció volt, amelynek során a nagytőkések – a nagybankok és a nagyipar vezetői – néhány hét leforgása alatt több mint 1500 milliárd régi frank összegű tőkét vittek ki külföldre, első sorban a Német Szövetségi Köztársaságba.

A gaulle-ista kormánynak módjában lett volna intézkedéseket tenni a nemzeti valuta ellen irányuló spekuláció megakadályozása céljából, de ölbe tett kézzel nézte a veszélyes folyamatot.

A kormány egyes tagjai idővel javasolták a frank leértékelését, de Gaulle azonban – miután eltűrte, hogy a spekuláció hajmeresztő méreteket öltön – politikai és presztízssokokból elutasította ezt a megoldást. Helyette jóváhagyott egy takarékosági tervet, amelynek célja – az általunk is elítélt leértékeléshez hasonlóan – az, hogy a számlát a dolgozókkal fizettesse meg.

Ebben a takarékosági tervben, amelyet határozottan le kell lepleznünk és el kell ítélnünk, egyetlen olyan rendszabályt sem találunk, amely a spekulánsok ellen irányulna; ezzel szemben – a kapitalistáknak kedvező adócsökkentések mellett – egész halom olyan új terhet találhatunk benne, amely a dolgozókat sújtja:

– A munkáltatók gyakorlatilag mentesülnek a kifizetett bérek utáni adótól, ami a nagytőke számára tetemes adócsökkentést jelent.

– Ezzel szemben és ehelyett oly jelentősen emelkedik az

értéktadó, amely benne foglaltatik a termékek árában, hogy csupán ez az intézkedés 1000 milliárd régi frank többletkiadást ró 1969-ben a fogyasztókra.

– Ezenkívül számottevően emelik a vasúti áruszállítás, valamint az ipari áram és gáz díjszabását, ami ugyancsak ki fog hatni a fogyasztói árakra.

– Megnyirbálják az állami vállalatok, iskolák és egyetemek, az állami lakásépítés és beruházások költségvetési hitelkeretét.

A „részesedés” gaulle-ista blöffjéből a dolgozóknak nem jut egyéb, mint a spekulánsok és a nagytőke javára hozott „áldozatokban” való részesedés. S emellett még szabadságjogaikat is súlyos veszély fenyegeti.

Mindezek után nem meglepő, hogy a Francia Munkálatók Nemzeti Tanácsa lelkesen üdvözölte a gaulle-ista hatalom reakciós intézkedéseit, s még Johnson elnök is szerencsekívánatait küldte de Gaulle-nak.

Ám a dolgozók, akik részt vettek a májusi és júniusi nagy harcokban, semmiképpen nem lesznek hajlandóak megfizetni ennek az antiszociális politikának a költségeit. Erre valának a nagy szakszervezetek állásfoglalásai és az újabban támasztott üzemi követelések.

A CGT erőteljes kampányt indított a jelenlegi vásárlóerőt biztosító mozgó bérskála bevezetéséért, a teljes foglalkoztatottságért, a munkaidő bérveszteség nélküli csökkentéséért és a szakszervezetek üzemi jogainak érvényesítéséért.

A Francia Kommunista Párt, amely állást foglalt a frank leértékelése ellen és a nemzeti valuta vásárlóerejének megvédése mellett, azt javasolta és javasolja ma is, hogy az államháztartás deficitjét ne a szegényekkel egyenlítsessék ki, mint ahogy ezt a gaulle-ista kormányzat teszi, hanem a

nagy magánvállalatok, a nagy vagyonok megadóztatásával és a katonai költségvetés csökkentésével szüntessék meg.*

Bármilyen eredményre vezessenek is azonban a dolgozók követeléseinek teljesítéséért vívott harcok, a kapitalista monopóliumok uralmának fennmaradása mindenképpen a dolgozó tömegek mértéktelen kizsákmányolását, életfeltételeik súlyosbodását vonja maga után. A követelésekért indított akcióknak így szükségképpen politikai síkra kell terelődniük. A kommunista párt 1968 decemberében Champignyban elfogadott kiáltványa ezért helyesen szögezi le, hogy a jelenlegi időszakban a legfőbb cél a monopóliumok gaulle-ista hatalmának felváltása olyan haladó politikai és gazdasági demokráciával, amely megnyithatja az utat a szocializmus felé.

Mielőtt azonban felvázolnám a haladó demokrácia megvalósításának és Franciaország szocialista irányú fejlődésének előfeltételeit, vessünk egy pillantást a mai Franciaországra, amely még az állammonopolista kapitalizmus uralma alatt áll.

* A francia kormány 1969 augusztusában 12,5 százalékkal leértékeltette a frankot, s ezzel újabb drágulási hullámot indított el. – *A szerk.*

II. FRANCIAORSZÁG A MEGÚJHODÁS VAJÚDÁSÁBAN

GAZDAG ORSZÁGBAN SZEGÉNYEK MILLIÓI

Franciaország kétséggkívvül gazdag ország, mivel azonban az állammonopolista kapitalizmus uralma alatt áll, gazdagságával rosszul sáfárkodik az a kisebbség, amely magának sajátítja ki.

Az ország kincseivel azért sáfárkodnak rosszul, mert azoknak a pénzcsoporthoznak a számításai, amelyek az ipart kezikben tartják, gyakran kedvezőtlenül befolyásolják a termelés fejlődését, lévén az általuk hozott döntések mozgatórugója a maximális profit elérése, nem pedig a nemzeti érdek.

Elismeri ezt a tényt a Montjoie-jelentés is – ez az 1968 márciusában készült hivatalos dokumentum, amely kertelés nélkül megállapítja, hogy Franciaország ipara elmaradt a fejlődésben. A jelentés rámutat, hogy a francia ipar csupán 47 százalékat adja a bruttó nemzeti terméknek, szemben a nagy-britanniai 49 százalékkal és az NSZK-beli 53 százalékkal. Különösen a gépipar és a villamosenergia-ipar elmaradott. Ha ezekben az ágazatokban a francia ipar fejlettségét 100-nak vesszük, akkor Nagy-Britannia indexszáma 154, az NSZK-é 178, Japáné 183, az Egyesült Államoké pedig 1230.

Hazánkban nem eléggé fejlettek az anyagi termelőerők, krónikus válság sújt egész iparágakat, s mint köztudomású, egyre fokozódnak a regionális aránytalanságok, hiszen leg-

alább minden második megye a pangás állapotában van. Az ország két része, a „dinamikus Franciaország” és a „francia sivatag” között, amelyeket a Saint-Brieuc–Nizza vonal választ el egymástól, mind nagyobb a gazdasági és technikai szakadék. A középső és a déli országrész egyes vidékeit elnéptelenedés, murkanélküliség, nyomor sújtja; s az uralkodó osztályok mit sem törődnek vele, milyen emberi és anyagi árat követel ezeknek a vidékeknek a hanyatlása.

A gazdaság urainak bűnlajstromán az ipari fejlődésben való elmaradás szerepel az első helyen. A májusi és júniusi nagy sztrájkmozgalom azonban arra a döntő jelentőségű tényre is rávilágított, hogy ebben a gazdag országban a gazdasági fejlődés gyümölcseit az uralkodó osztályok élvezik.

Azt az elméletet, hogy a gazdasági és a műszaki fejlődés hatására automatikusan javulnak a dolgozók életkörülményei, könnyörtelenül megcáfolták a tények.

Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának adatai szerint hazánkban a lakosság 10 százalékát kitevő leggazdagabb réteg 74-szer akkora jövedelmet húz, mint a lakosság legszegényebb 10 százaléka.

1965-ben az adóhivatalnak benyújtott jövedelem-bevallásában 2415 adóalany ismerte be, hogy családja 1964-ben, az összes levonásokat figyelembe véve, több mint 30 millió régi frankot „keresett”. Egyetlen ilyen gazdag adóalany jövedelme felülmúlta azt az összeget, amelyet ugyanabban az évben 175 öregségi segélyre jogosult idős ember kapott megélhetése biztosítására, vagy amelyet a biztosított minimális órabérrel alkalmazott 80 ipari munkásnak fizettek – nem is beszélve a mezőgazdasági munkásokról, akiknek jövedelme még alacsonyabb. Érdemes megemlíteni, hogy abban az évben 500 000 olyan bér munkás volt, akinek keresete nem haladta meg a biztosított minimális órabért.

Az adóbevallások alapján Franciaországban a jövedelmek aránya legalább egy a háromszázhoz. Ám mindenki tudja, hogy az adóbevallások nagyon is bizonytalan képet adnak arról a távolságról, amely a valóságos jövedelmek piramisának talapzata és csúcsa között fennáll. A csekély jövedelmek tömege és az óriási vagyonok méretei között a valóságban sokkal élesebb a kontraszt.

Először is, hazánkban a szerzett vagyon gyakorlatilag csak tulajdon-átruházás esetén esik adózás alá. Másodszor, a tőkehozadék, közelebbről a mobil tőke növekménye törvényesen is adómentes, tehát még bevallási kötelezettség alá sem esik. Végül pedig az adóbevallásoknál csupán a bérből és fizetésből származó jövedelmeket tüntetik fel hiánytalanul. A többi kategóriánál az „adóköteles jövedelem” nemegyszer nagyon is távol áll a tényleges jövedelemtől. A monopolista profit legnagyobb részét éppúgy hiába keresnénk az állami számvevőség listáin, mint az adóíveken.

Mindennek alapján elfogadhatjuk azt a becslést, hogy Franciaországban a valóságos jövedelmek aránya egy a nyolcszázhoz.

A gazdasági élet állítólagos egészségesebbé válása, a francia ipar versenyképességének javulása – amit a kormány szerint a Közös Piac, a határok megnyitása tett szükségessé – csupán olyan intézkedések segítségével valósulhatott meg, amelyek fokozták a tőkefelhalmozás ütemét, és csökkentették a dolgozók életszínvonalát. A gazdasági fejlődés ára a néptömegek létérdekei ellen intézett offenzíva volt.

A korlátlan technikai lehetőségek korát éljük. A kormány birtokában van azoknak az eszközöknek, amelyekkel megszüntethetné a szegénységet, mindenkinek megadva a lehetőséget szükségletei fedezésére, de a statisztikák mégis azt

jelzik, hogy 12 millió francia szűkös viszonyok között él. A társadalmi egyenlőtlenség rendkívül nagy. Ez a második megállapítás, amelyet nem lehet tagadni.

FRANCIAORSZÁG URAI

Nem elég azonban a tényeket megállapítani, okaikat is fel kell tárni. Franciaország jelenlegi helyzete a kapitalizmusnak azokkal az új formáival magyarázható, amelyek az utóbbi ötven évben alakultak ki.

A jelenlegi kapitalizmust állammonopolista kapitalizmusnak szoktuk nevezni.

Az állammonopolista kapitalizmus a tőkés monopóliumok és az állam hatalmát egyetlen gépezetben egyesíti, amelynek rendeltetése egyfelől a rendszer megóvása, másfelől a kapitalista oligarchia profitjának maximális növelése. A nagytőke és a politikai intézmények közötti kötelékek mind szorosabbá válnak.

Ennek a helyzetnek a politikai vetülete jelenleg a személyi hatalom rendszere, amely gyakorlatilag megszünteti a demokráciát és a parlamentáris ellenőrzést, s a legfontosabb döntéseket meghozó különféle bizottságokban és vegyes (állami és magánjellegű) szervezetben biztosítja a nagy magánérdekeltségek akaratának érvényesülését. Még az egyetemek is a nagyipar szolgálatában állnak.

A monopóliumok közvetlenül vagy az állam közvetítésével kezükben tartják a korszerű termelési apparátus döntő részét. Különösen vonatkozik ez a technikai fejlődés folytán létrejött újabb iparágakra: az atomenergia-iparra (közelebbről a 142 000 dolgozót foglalkoztató France-Atome-ra, amelynek 140 üzeme van, továbbá a 17 000 mérnököt és technikust, valamint 180 000 munkást foglalkoztató Indalonra), az űrkutatással kapcsolatos iparra és az elektro-

nikai iparra. A burzsoázia nem monopolista rétegeinek kezében csak a hagyományos gazdasági ágazatok maradtak; s közülük is elsősorban azok, amelyek elmaradottak és kevésbé rentábilisak.

A nagy monopolista vállalatok beruházási hiteleket kapnak az államtól, előnyben részesülnek a beruházási kedvezményeknél, különféle adózási kiváltságokat, szubvenciókat és díjkedvezményeket élveznek (így például a vasúti szállításnál és a villamosenergia-fogyasztásnál), továbbá segítséget kapnak az államtól a tudományos és műszaki fejlesztéshez is (az ilyen kutatási hozzájárulást csak eredmény esetén kell visszafizetni).

Az állami megrendeléseket – különös tekintettel a katonai megrendelésekre – szinte kizárólag a monopóliumok kapják. Az államosított üzemeket és iparágakat az állam többnyire úgy irányítja, hogy ezek nem tudnak rentábilisan működni; viszont azáltal is biztosítja a monopolisták hatalmas profitját, hogy lehetővé teszi számukra a közszolgáltatások olcsó igénybe vételét. Az államosításokat tehát jelenleg a nagytőke megerősítésére használják fel.

Az állam a pénzgyűjtő és az erőforrás-elosztó szerepét tölti be a kapitalista oligarchia szolgálatában. Az adók és az államkölcsönök révén összegyűjti a mobilizálható anyagi eszközök tetemes részét; s emellett befektetéssé alakítja át az állami és félállami pénzügyintézetek – letétpénztárak, takarékpénztárak, helyhatósági pénztárak és bankok – anyagi eszközeit is. Mindezeket az összegeket elsősorban a nagyvállalatok és a monopolizált iparágak javára hasznosítják.

Az állam és a nagy monopóliumok által kialakított egységes gépezethez különféle igazgatási módszereken kívül számos összehangolási eljárás, sőt bizonyos fokú „tervezés” is hozzátartozik.

A tervezés jelenlegi szervei voltaképpen arra valók, hogy összeegyeztessék a kapitalista oligarchia egyes csoportjainak és az állam képviselőinek az álláspontját, vagyis hozzásegítsék a megegyezésre törekvő feleket, hogy közös nevezőre jussanak. Az így készült terv lényegében reakciós jellegű; tengelyében főként a dolgozók kizsákmányolásának fokozása és a monopóliumoknak a nemzetközi piacon folytatott versengése áll. Bármennyire igyekeznek is misztifikálni ezt a tervet, úgy tüntetve fel, mintha az egész nemzet „szent kötelezettsége” lenne, a munkásság ellenőrző szerepe gyakorlatilag már a kidolgozásánál sem érvényesül, sőt maga a parlamenti ellenőrzés is merő fikció.

Az V. terv, amelyet a gazdasági és társadalmi fejlődés ma már részben kétségesse tett, tökéletes modellje annak a programozási szisztémának, amely teljes egészében a nagytőkés oligarchia érdekeinek van alávetve.

A terv látszólag a termelés nemzeti programjának készült, ez azonban nem több pusztán illúziónál. A francia tervek termelési célkitűzéseit soha nem tartották tiszteletben. Ezeknek egyébként is csak ajánlás jellegük van – nagyjából annyit érnek a főbb kapitalista csoportok számára, mint egy érdekes piackutatás. A gaulle-ista tervek legfőbb tartalma a monopóliumok és a kormány álláspontjának „összehangolásában”, „egyeztetésében” keresendő.

Az V. terv reális hatékonysága megalkotóinak szemében azokban a strukturális változásokban rejlik, amelyeket a legfőbb nemzetgazdasági szektorokban uralkodó pozíciót betöltő, csekély számú csoport túlsúlyának fokozása érdeké-

ben irányoz elő. Azzal az ürüggyel, hogy a francia ipart „újítóvá, termelékennyé, exportképessé és rentábilissá” akarja tenni, a terv hatalmas állami eszközöket állít a monopóliumok szférájába tartozó magáncégek gyors meggazdagodásának szolgálatába. Már megszövegezéséből is világosan kiderül, hogy az ipar minden fontosabb ágában a monopolista csoportoknak kell uralkodniuk; a többi cégnek be kell érnie az alvállalkozói vagy leányvállalati szereppel.

A gaulle-ista terv irányító, „ösztönző” szerepet szán a vállalkozói csoportoknak az állami szektorral szemben. Az állam magára vállalja az infrastruktúra kiépítésének terhét, hogy ezzel is biztosítsa „a vállalatok rentábilis és hatékony működését”. A megrendelések elosztásánál pedig ügyel rá, hogy elkerülje „a strukturális szétaprózódást”, azaz maga is igyekszik elősegíteni a koncentrációt.

A tőkés részvénytársaságok érdekében az V. terv „a mérlegek újabb felülvizsgálatát” javasolja, azzal a céllal, hogy még jobban csökkentsék a nagyvállalatok máris nevetségesen csekély adóterheit. S emellett olyan „vagyonadórendszer” megalkotását irányozza elő, amely lehetővé teszi, hogy a vállalatok levonhassák adótartozásaikból az előző üzleti évben ingatlanba fektetett tőkéik egy részét.

Mindennek ellensúlyozásául a terv előírja a közérdekű beruházások korlátozását, a társadalombiztosítás költségeinek csökkentését (programozás ürügyével), a béremelések korlátok közé szorítását, s kötelezi a helyi hatóságokat a dolgozókat sújtó adók növelésére és a közszolgáltatási díjak fölemelésére. A kapitalista cégek érdekében előirányozza a bérből és fizetésből élők kényszerű „takarékoskodásának” bevezetését is, hogy a beruházásokat a „késleltetett bérekből” lehessen finanszírozni. Ezt nevezi most de Gaulle „érdekeltségnek”.

Tagadhatatlan, hogy a tervnek van valami összefüggő,

mélyebb tartalma – és pedig az, hogy mindenben elsőbbséget biztosít a trösztök érdekeinek és kívánságainak.

Mindaddig, amíg az alapvető termelési eszközök a monopóliumok tulajdonában maradnak, a termelés szervezete nem lehet demokratikus, és soha nem érhet fel a termelőerők igazi társadalmasításával. Az ilyenfajta szervezet csakis pillanatnyi csillapítószere lehet az állammonopolista kapitalizmus ellentmondásainak.

A TÖKÉS KONCENTRÁCIÓ

Magán a kapitalista rendszeren belül ellentét van egyfelől a monopolista vállalatok, másfelől a kis- és középvállalatok között. Az állam a kis- és középvállalatokkal szemben hátrányos megkülönböztető politikát folytat, megnehezíti számukra, hogy tőkére tehessenek szert, erősen megadóztatja őket, s általában meggyorsítja, hogy eltűnjenek a gazdasági életből, vagy alárendelt helyzetbe kerüljenek a monopóliumokkal szemben. És teszi ezt avégett, hogy a kolosszusok még tovább növekedhessenek.

Az 1963-as adóügyi statisztikákból kitűnik, hogy a bérből és fizetésből élők fele – ha a központi és a helyi közigazgatásban dolgozókat leszámítjuk – már abban az évben a vállalatoknak mindössze 0,5 százalékánál volt alkalmazásban.

A 7 millió ipari dolgozó 30 százaléka 500 magánvállalatnál állt alkalmazásban. S e vállalatok közül a 100 legnagyobb ugyanannyi dolgozót foglalkoztatott, mint az utána következő 400. Az 50 legnagyobb iparvállalat pedig csaknem 900 000 munkással és alkalmazottal dolgozott – annyival, mint az utána következő 300 együttvéve.

S hozzátehetjük, hogy a termelésnek ez a fizikai koncentrációja csupán halvány fogalmat ad a tőke ennél sokkal na-

gyobb arányú centralizációjáról. Mert valójában azoknak a vállalatoknak a zöme, amelyeket a dolgozók létszámáról szóló statisztikák önállónak tüntetnek fel, alig néhány pénzcsoport kezében van. Ezek a pénzcsoportok egész birodalmak urai. Példa erre a Banque de Paris et des Pays-Bas birodalma, amely magában foglalja az elektronikai ipar legnagyobb részét, s a Péchiney-trösztben való részesedésével kiterjed az alumínium monopóliumára is; vagy a Rothschild-ház birodalma a maga megszámálhatatlan „tartomány”-ával, amelyek nem csupán a nehéz színesfémek egész szektorát ölelik fel, hanem egyebek közt a kőolajra, a szállításra és számos kohászati üzemre is kiterjednek. S itt van a Rhône-Poulenc-birodalom, amely osztatlanul uralkodik a szintetikus és egyéb műszálas textíliák „honában”; a Michelin-birodalom, amely a Citroën-művek gazdája; vagy Dassault, Floirat birodalma . . .

A Rhône-Poulenc-tröszt például 91 599 embert foglalkoztat; a Péchiney csaknem ugyanennyit, 89 000-et; a Compagnie Générale d'Électricité 52 300-at, a Peugeot-Michelin 33 500-at, a Lorraine-Escout 26 387-et. és így tovább. S ezeknek a trösztöknek a profitja is arányban áll dolgozóik számával: a Rhône-Poulenc 1965-ben 77 milliárd 900 millió, 1966-ban pedig 87 milliárd 650 millió régi frank tiszta hasznot zsebelt be!

De úgy látszik, napjainkban még a leghatalmasabb gazdasági és pénzügyi birodalmak sem elég nagyok. A nagy monopóliumok fuzionálnak egymással, hogy óriásokká váljanak. Így egyesült a két legnagyobb vas- és acélipari tröszt, az Usinor és a Lorraine-Escout. A Citroën ellenőrzése alá vonta a Berliet-céget, s „házasságra lépett” az olasz Fiat-művekkel. A Sidélor vas- és acélipari tröszt magába olvasztotta a Société Mosellane de Sidérurgie-t, s az új csoport fuzionált a de Wendel-céggel. A Rhône-Poulenc a műanyagok gyártására társult a Péchiney-Saint Gobain-csoporttal.

A Dassault repülőgépgyártó tröszt elnyelte a Bréguet-vállalatot. A sajtó szinte minden nap közöl ilyesfajta híreket.

A gaulle-ista kormány kifejezetten elősegíti ezt a koncentrációt; törvényes intézkedésekkel, adóügyi és egyéb kedvezményekkel igyekszik megkönnyíteni a folyamatot. S a koncentráció indítéka korántsem a műszaki lehetőségek jobb kombinációjára való törekvés, amint ezt a külső szemlélő gondolhatná, hanem mindenekelőtt a maximális profit hajhászása. Erre vall például az is, hogy az új mammut-vállalatok bezárják a kutató-laboratóriumokat, amelyek azelőtt az összevont vállalatok valamelyikéhez tartoztak. A nemzeti érdek itt édeskeveset számít. „Minden a profit körül forog” – jelentette ki Floirat úr az újságíróknak, amikor körvonalazni próbálta előttük életfilozófiáját.

Franciaország gazdája tíz pénzcsoporthoz tartozik. Példaképpen elég, ha megemlítem a francia-belga Schneider-Empain-Banque de l'Indochine-t, amely 180 000 munkást és alkalmazottat foglalkoztat, s 10 milliárd frankos (1000 milliárd régi frankos!) üzleti forgalmat bonyolít le.

Az ipar leggyengébb szektorait leplezetlenül fenyegeti a megsemmisülés vagy elnyeletés veszélye. A kisebb vállalatok körében egyre inkább tért hódít az alvállalkozás. Ha ezek a vállalatok a szó jogi és fizikai értelmében nem is szűnnek meg, ténylegesen elveszítik önállóságukat, s valamelyik monopolista csoport ellenőrzése alá kerülnek. Ez a csoport azután profitjuk elérhető mértékét éppen úgy meg szabja, mint termelésük jellegét és méreteit.

Egyre nagyobb nehézségekkel küzd a mezőgazdasági kis- és középvállalatok is, mert a gaulle-ista kormányzat minden erejével igyekszik meggyorsítani a mezőgazdasági koncentrációt: intézkedéseivel hátrányos helyzetbe hozza a kis- és középvállalatokat, s minden előnyt a kapitalista nagybirtokoknak juttat.

A Mansholt-terv, amelyet a Közös Piac Bizottsága 1968

decemberében fogadott el, előírja, hogy a következő évtizedben a mezőgazdasági üzemek 50 százalékának meg kell szűnnie. S a mezőgazdaság helyzetét elemző szakértők egy része manapság arra a következtetésre jut, hogy már a közeljövőben is csak az olyan nagybirtokon várható eredményes gazdálkodás, ahol legalább 400 tehén és 1000 hektár föld van.

A kiskereskedelem ugyancsak ki van szolgáltatva a nagy áruházak konkurenciájának; s egyre inkább az a veszély fenyegeti, hogy a kiterjedt üzlethálózatok egyszerűen magukba olvasztják.

Bár az ő világa rendkívül differenciálódott, a kisiparos-ság sincs biztonságban az említett veszélyekkel szemben. A szabó tudja, hogy létét csupán a nagyvállalatok üzletpolitikájának köszönheti – ezek megtűrik, mert olyan kockázatokot is vállal, amelyeket ők elhárítanak maguktól, pangás és válságok idején viszont sorsára hagyják. Márpedig mindennemű recesszió érzékenyen érinti a kisiparost. Legtöbbjünk számára tehát csak a szövetkezés (beszerzési szövetkezet, értékesítési és reklámozó szövetkezet, géphasználati szövetkezet stb.) tenné lehetővé, hogy leküzdje a gazdasági nehézségeket.

A BÉRMUNKA ÁLTALÁNOSSÁ VÁLÁSA

Az állammonopolista kapitalizmusban természetesen első-sorban a tőke és a munka közti alapvető ellentmondás éleződik ki.

Ez az ellentmondás kétféle formában nyilvánul meg: egyfelől a bérmunka általánossá válásában, másfelől a kizsákmányolás már említett fokozódásában.

Tanúi vagyunk a különféle társadalmi rétegek növekvő proletarizálódásának. S ezek a rétegek – jöllehet az uralko-

dó osztályok mindent megtesznek, hogy elkülönítsék és elszigeteljék őket – helyzetük folytán egyre inkább közelednek a munkásosztályhoz.

Különösen a mérnökök és a technikusok ébrednek mindinkább tudatára, hogy a munkavállalók közösségéhez tartoznak; s ugyanezt mondhatjuk a termelést előkészítő és kiegészítő területek dolgozóiról is, akik a munka elosztását végzik, adminisztratív munkakörben vagy éppenséggel a kutatásban tevékenykednek.

A mérnökök és a technikusok túlnyomó része elveszítette azt a kiváltságát, hogy közvetlen kapcsolatban állhatott „a főnökkel”, s osztozhatott tekintélyében. Javadalmazásuk szintje is érezhetően csökkent. Egyre inkább egyszerű munkavállalónak tekintik magukat, harcolnak jogos követeléseikért, s ebben a magatartásukban megerősíti őket műszaki fölényük tudata és az az érzés, hogy ki vannak rekesztve a fontosabb vállalati döntések meghozatalából. A műszaki tudás növekvő súlya a mai tőkés üzemben gyakorlatilag együtt jár a műszaki feladatok elvégzésére hivatott munkavállalók értékének csökkenésével. Így azután nem csoda, hogy a tőkések nemegyszer hiába próbálják befordítani egymással a munkásokat és a műszakiakat, akik szolidaritást vállalnak a munkásosztállyal, s mindinkább beilleszkednek soraiba.

És micsoda változások mennek végbe ezzel párhuzamosan az irodákban és a tisztviselők munkájában is! A szociológusok e változásokat az „iparosodás” szóval foglalják össze.

Az irodai munka fejlődése nyomon követte a termelőmunkáét. Itt is kialakult a munka részfeladatokra bomlása és egyhangúsága, miáltal a dolgozó szem elől veszítette az általa végzett feladat általános célját és értelmét; végbe ment a felelősséggel járó és a végrehajtó funkciók éles elkülönülése, a semmiféle jövővel nem kecsegtető szakosodá-

sok megsokszorozódása; megnőtt az egyes beosztások, a teljesítmény és a termelékenység értékelésének jelentősége. S az irodai munka gépesítésével – ami a 80 százalékos arányt is elérheti – együtt járt az alkalmazottak jövedelmének csökkenése. Közismert tény, hogy a szolgáltatási ágak alkalmazottai gyakran kevesebbet keresnek, mint az ipari munkások. A fizikai dolgozók és a tisztviselők közötti társadalmi különbségek így egyre inkább csökkennek.

A bérből és fizetésből élők, akik jelenleg – eltérően az 1936-os állapotoktól, sőt még az 1945-ös helyzettől is – az ország aktív népességének több mint kétharmadát teszik ki, közvetlenül érdekeltek abban, hogy megszűnjön a monopóliumok hatalma. A munkásosztálynak és a köréje tömörülő dolgozóknak ez az összessége a legfőbb antimonopolista erő. S ez az erő alkalmas rá, hogy kiharcolja a kapitalista oligarchia uralmának egy valóban demokratikus rendszerrel, majd pedig a szocializmussal való felváltását.

A proletarizálódási folyamat eredményeként sok önálló szabad foglalkozásúnál megfigyelhető, hogy ha jogi helyzete változatlanul különbözik is a bérből és fizetésből élő dolgozókétól, szociológiai szempontból egyre közelebb kerül hozzájuk. A szabad foglalkozásúak önállósága mindinkább csökken, s ezért egyre kevésbé alkotnak a bérből és fizetésből élőkől elkülönült társadalmi kategóriát. Jellemző példa erre az a folyamat, amely az orvosoknál és más egészségügyi foglalkozásúaknál megy végbe.

A KIZSÁKMÁNYOLÁS FOKOZÓDÁSA

A kapitalizmus ellentmondásainak éleződése minden egyes dolgozó növekvő kizsákmányolásában is megnyilvánul. Egyre nagyobb lesz a szakadék a termelőerők színvonala,

vagyis a szükségletek kielégítésének lehetőségei s a néptömegek élet- és munkakörülményei között.

Most, amikor az új technika lehetővé teszi a munka termelékenységének növelését, a monopóliumok a munkaidő meghosszabbítására és a munka intenzitásának fokozására törekednek. S az eredmény a dolgozók kiszípolozása, a foglalkozási betegségek és a balesetek elszaporodása és a szociális törvényhozás által nem védett, „fekete” munka elterjedése.

A monopóliumokat szolgáló állam támogatja a munkaidő meghosszabbítására irányuló törekvéseket, igyekszik befagyasztani a béreket, tudatosan szervezi a szakmai deklasszációt és a munkanélküliséget, s korlátozza a társadalmi infrastruktúra – közoktatás, közegészségügy, kulturális és sportlétesítmények, közlekedés, városrendezés stb. – költségvetési előirányzatait.

A hivatalos szociológia lépten-nyomon hangsúlyozza a munkásosztály soraiban végbemenő differenciálódási folyamatot és a munkások közt kialakuló színvonalkülönbségeket. Azt hangoztatja, hogy a mai munkásosztály differenciáltabb, mint a régi volt. Ezek a szociológusok azonban megfeledkeznek egy hatalmas egységesítő tényezőről – arról, hogy minden munkás ugyanabban a nagy kollektív szervezetben dolgozik, s a kizsákmányolás által meghatározott, azonos feltételek mellett végzi munkáját.

Bármennyire kialakítja is az állammonopolista kapitalizmus a társadalmi fejlődés objektív lehetőségeit, bármilyen új szükségleteket teremt is, alapjában véve egy maroknyi kisebbség profitja érdekében elvonja a társadalomtól mindazokat az eszközöket, amelyek az általa teremtetett igények és aspirációk kielégítéséhez szükségesek. A polgári közgazdászok „a bőség társadalmáról”, „fogyasztói kapitalizmusról” beszélnek; azt mondják, a kapitalistáknak érdekükben áll jó béreket fizetni, hogy munkásaikat vásárlókká, fo-

gyasztókká tegyék, s így elkerüljék a válságokat. De a polgári közgazdaságtan ezen a ponton beleütközik egy számá-
ra áthidalhatatlan ellentmondásba: a bérnek mint a piaci
kereslet tényezőjének és a bérnek mint a termelés egyik
költségtényezőjének az ellentmondásába.

Ez az ellentmondás lehetetlenné teszi a dolgozók élet-
színvonalának jelentősebb emelését. S egyre szélesebb tár-
sadalmi rétegek adják tanújelét, hogy nem tudnak megbé-
kélteni ezzel a helyzettel.

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A HALADÓ ÉRTELMISÉG NÉLKÜLÖZHETETLEN SZÖVETSÉGE

Az elmondottakkal függ össze a májusi és júniusi esemé-
nyeknek egy másik fontos tanulsága, amely az egyes tár-
sadalmi osztályoknak és rétegeknek a monopóliumok hatal-
ma elleni küzdelemben betöltött szerepére vonatkozik.

A májusi és júniusi események előtti időkben a burzsoá
ideológusok, valamint a jobb- és baloldali opportunisták
tonnányi papírt írtak tele annak bizonyítására, hogy a mun-
kásosztály apátiába süllyedt, eltompult, elpolgáriasodott és
beilleszkedett a neokapitalista társadalmi rendszerbe.

Az események azután kíméletlenül rácáfoltak mindezekre
a vészmadarakra.

Az 1968-as májusi és júniusi sztrájkmozgalom rendkívüli
ereje ismét bebizonyította, hogy a munkásosztály döntő sze-
repet tölt be a társadalmi mozgalmakban.

A kapitalizmus és a gaulle-izmus ellen tiltakozó mozga-
lom, amely a társadalmi haladást, a demokráciát és a szo-
cializmust tűzte ki célul, akkor bontakozott ki a maga tel-
jességében, amikor tömegesen és szervezett formában a
munkások is akcióba léptek.

Az utóbbi idők munkásküzdelseinek hevéssége és mére-

tei cáfolhatatlanul bebizonyították, hogy a munkásosztály korunk alapvető forradalmi ereje.

Nem holmi dogmáról van itt szó, hanem annak logikus következményéről, hogy a munkásosztály van a legközvetlenebbül kiszolgáltatva a kapitalista kizsákmányolásnak. A munkásosztály az az osztály, amelynek semmiféle termelési eszköze nincs; a történelem utolsó kizsákmányolt osztálya, amely nem zsákmányol ki egyetlen más társadalmi osztályt sem, s ilyesmire nem is törekszik. Mint „A kommunista kiáltvány” kimondta, a munkásosztály a legforradalmibb osztály, mert a szocialista forradalomban csupán láncait veszítheti, cserébe viszont egy egész világot nyerhet.

A munkásosztály döntő szerepét még az a körülmény is fokozza, hogy a dolgozó nép többi rétegével való szövetségének lehetőségei ma biztatóbbak, mint valaha.

Ezzel kapcsolatosan érdemes megjegyezni, hogy májusban és júniusban a mérnököknek, a tisztviselőknek és a technikusoknak jóval nagyobb hányada vett részt a munkások és az alkalmazottak oldalán a harcban, mint bármikor azelőtt, jeléül annak, hogy ezek a rétegek mindinkább tudatára ébrednek: lévén ők is munkavállalók és új érték alkotói, érdekeik azonosak a munkásosztály érdekeivel. Eből viszont számunkra is új követelmények adódnak.

Egyrészt a tények tanúsága alapján meg kell cáfolnunk a burzsoázia ideológusainak azokat az elméleteit, amelyek szerint a társadalmi mozgalmakban ma már nem a munkásosztályt illeti meg a vezető szerep, hanem az értelmiségi ifjúságot vagy a „harmadik világ” népeit.

Másrészt, jöttányit sem engedve abból az alapgondolatból, hogy korunk döntő forradalmi ereje a munkásosztály, nem szabad lebecsülnünk azt a fontos szerepet, amelyet az értelmiség, ez a gyors fejlődésben levő társadalmi réteg, és ezen belül a diákság betölthet és be is tölt.

A tudományos és műszaki ismeretek gyarapodása és to-

vábbfejlődése, korunk tudományos-műszaki forradalma – még ha a monopóliumok fékezik is, vagy eltérítik rendeltetésétől – minden eddiginél nagyobb fontosságot kölcsönöz a kultúra és az értelmiség problémáinak.

E fejlemények következtében gyorsan növekszik az értelmiségiek száma. Különösen vonatkozik ez a pedagógusokra és a kutatókra, a mérnökökre és a technikusokra, s ezzel párhuzamosan természetesen a diákokra is.

Franciaországban jelenleg több mint 650 000 egyetemi és főiskolai hallgató van, de 8–900 000-re lenne szükség ahhoz, hogy elérjük a legfejlettebb országok színvonalát, s annyi tudóst, mérnököt, orvost és tanárt képezhessünk, amennyire az országnak szüksége van.

Egy 1962-es összeírás egyébként azt mutatta, hogy az értelmiségiek száma 1954-hez viszonyítva 40 százalékkal növekedett.

Az értelmiség ma az egyetemi és főiskolai hallgatókkal együtt több mint 3 millió embert foglal magában. S ezeknek az embereknek mind nagyobb hányada közvetlenül részt vesz a termelésben. Újfajta viszony alakul ki a kutatómunka és a termelőmunka között. Általánosságban elmondható, hogy a tudomány közvetlen termelőerővé válik.

Ebből pedig az következik, hogy a mai értelmiségiek túlnyomó többsége egyszerű munkavállaló, akinek tudásán, intelligenciáján vagy tehetségén kívül semmije sincsen. Őket is kizsákmányolják; és számuk ma már olyan nagyra nőtt, hogy a monopóliumoknak, ha nem akarják profitjukat veszélyeztetni, folyvást mérlegelniük kell, milyen fizetést adhatnak és milyen munkakörülményeket biztosíthatnak az értelmiségieknek.

Ily módon kialakul az értelmiség és a munkásosztály fokozottabb szolidaritásának objektív alapja.

Ezenfelül a monopolkapitalizmus, amely mindent a profit törvényének rendel alá, fékezi az anyagi és emberi terme-

lőerők fejlődését, s az értelmiség egyre erősebben érzi az ellentmondást, amely alkotási vágya és a monopóliumok politikája között feszül.

Pártunk Politikai Bizottsága az értelmiséghez intézett 1968. május 12-i felhívásában a fenti elemzés adataira támaszkodva körvonalazta mindazt, „ami egyesítheti a fizikai és a szellemi dolgozókat azzal a rendszerrel szemben, amely megtagadja tőlük, hogy bármilyen formában részt vehessenek a gazdasági irányításban, a politika kidolgozásában, egy eleven és virágzó kultúra megteremtésében”.

Mindamellet le kell szögezni, hogy az értelmiség, amely nem alkot homogén társadalmi osztályt, spontán módon, önmagától nem juthat el a forradalmi mozgalom céljainak és eszközeinek világos felismeréséig. Származása, környezete és neveltetése nemigen teszi alkalmassá rá, hogy egy csapásra felismerje a munkásosztály döntő szerepét – épp ellenkezőleg, fogékonnyá válhat azoknak a hízélgésére, akik el akarják téríteni a munkásosztállyal kötendő szövetségtől.

Következésképpen a kommunista pártnak nagy erőfeszítéseket kell tennie azért, hogy megvalósuljon a munkásosztály és a számban egyre gyarapodó haladó értelmiség jól megalapozott, tartós szövetsége.

A munkásosztály és pártja, ha be akarja tölteni történelmi hivatását, nem nélkülözheti az értelmiség munkáját, kutatásait és harcait.

S ennek a fordítottja is igaz: a kultúra felvirágzása, az egyén alkotóképességének teljes kibontakozása csakis olyan társadalmi átalakulás révén lehetséges, amely ennek az átalakulásnak döntő ereje, a munkásosztály nélkül nem mehet végbe.

A Francia Kommunista Párt soraiban már ma is ott vannak minden értelmiségi foglalkozás, minden tudományág kiváló képviselői.

A párt azonban még többet akar tenni azért, hogy minden szinten létrejöjjön a munkásosztály és a haladó értelmiség tartós szövetsége.

A FIATALSÁG PROBLÉMÁI

Az állammonopolista kapitalizmusban rejlő ellentmondások az ifjú nemzedékre is kihatnak.

Tagadhatatlan, hogy a tanulóifjúságnak megvannak a maga jellegzetes vonásai, de a diákok lázongása mégis csak egy általános betegségnek, az ifjúság gyötrő nyugtalanságának egyik tünete.

A fiatalok legnagyobb baja, akár üzemben vagy egyetemen, akár irodában vagy a szántóföldeken töltik napjaikat, a bizonytalan jövő.

Általánosan elismert tény, hogy a hivatalosan számon tartott 500 000 teljes munkanélkülinek a felét fiatal fiúk és lányok teszik ki.

A Fehér Könyv már 1967-ben beismerte, hogy a foglalkozás nélkül csellengő fiatalok száma eléri a 720 000 főt.

A dolgozó fiatalok többségének keresete pedig semmiképpen nincs arányban a végzett munkával.

A kormány látszólag meghosszabbította az iskolaköteles kort, s ennek egyik következménye az lett, hogy a 14 éves fiatalok részére olyan tanonciskolákat szerveztek, amelyekben hetenként csupán 12 órán át van tanítás, a hátralevő időben pedig a fiatalok ingyenmunkát végeznek a mester számára.

Munkanélküliség, alacsony bérek, gyenge szakképzés – ilyen a sorsa a dolgozó ifjúságnak.

A diákmozgalom is legfőképpen a mélységes és jogos elégedetlenség megnyilvánulása. Ezért a kommunista párt mindig is rokonszenvezett és szolidaritást vállalt a diák-

megmozdulásokkal, hangsúlyozva, hogy ennek a mozgalomnak természeténél fogva közös mederbe kell terelődnie a munkásság harcával.

Tagadhatatlan, hogy a diákok mozgalma rávilágított a francia egyetemek válságának súlyosságára és a mélyreható reform szükségességére.

Ezzel kapcsolatban hadd emlékeztessenek rá, hogy a felszabadulás után az oktatásügyi reform kidolgozásával megbízott állami bizottság élén két kommunista professzor, Paul Langevin és Henri Wallon állt. Ez, úgy gondolom, becsületére válik pártunknak.

A bizottság 1947-ben elő is terjesztette jelentését, amely az oktatás megújításának és demokratizálásának valóságos alapokmánya volt.

Sajnos, az 1947 és 1968 között egymást követő kormányok nem valósították meg a Langevin-Wallon-bizottság javaslatait.

A felsőoktatást sem strukturálisan, sem a hallgatók összetétele szempontjából nem demokratizálták. A munkásságból és a parasztságból, jöllehet a lakosság többségét alkotják, az egyetemi és főiskolai hallgatóknak csupán 12 százaléka kerül ki.

A diákoktól mindedig megtagadták, hogy bármiféle formában részt vehessenek az oktatás szervezésében és irányításában; s nyugtalanítja őket a munkanélküliség, az elhelyezkedési lehetőségek hiánya is.

A Francia Kommunista Párt, tovább folytatva 1945 után megkezdett kutató és alkotó munkáját, kidolgozta a közoktatás strukturális, szociális összetételbeli, tartalmi és módszertani reorganizálásának átfogó programját.

A nagyburzsoázia, amelynek receptje az „oszd meg és uralkodj” elve, igyekszik távol tartani az ifjúságot az osztályharctól, s azt a nézetet terjeszti, hogy az osztályharc helyébe a nemzedékek harca lépett. Holott valójában – noha

a fiatal dolgozóknak és természetesen a diáktömegeknek is megvannak a maguk sajátos problémái és törekvései – a fiatalok érdekei nem ellentétesek azoknak az előző nemzedékekhez tartozó fizikai és szellemi dolgozóknak az érdekeivel, akik munkájukkal gyarapították az ország és az emberiség közös vagyonát, s megkezdték a harcot a reakcióerői ellen.

Mellesleg éppen ez a magyarázata annak, hogy az 1968-as májusi és júniusi nagy sztrájkmozgalom idején a dolgozó fiatalok az első sorokban harcoltak a munkások és az alkalmazottak követeléseiért, a társadalmi haladásért, a gaulle-izmus és a kapitalizmus ellen.

A francia fiatalokban javarészt megvan az elhivatottság arra, hogy igazi forradalmi erővé váljanak. A munkásosztály és kommunista élcsapata csak örülhet az ifjúság forradalmi energiája láttán, hiszen ennek jelentkezése történelmi jelentőségű előrelépésről tanúskodik, s arra kényszeríti a legrosszabb fajtájú konzervatívokat, a kapitalista status quo védelmezőit, hogy „reformátoroknak” csapjanak fel.

A diákság különben sem aranyifjúság többé. Az egyetemi és főiskolai hallgatók nagy része a közép- és kispolgárságból kerül ki – vagyis azokból a rétegekből, amelyeknek gazdasági nehézségeit a monopóliumok csak növelték.

Ilyen körülmények között a mai egyetemista és főiskolás egyre közelebb kerül a dolgozó néphez, s a diákmozgalom jövőjének záloga a munkásosztállyal való szolidaritásban és szövetségben rejlik. Ez is olyan tanulsága a májusi és júniusi eseményeknek, amelyet nem szabad szem elől téveszteni.

A politikai életbe újonnan bekapcsolódó kispolgári elemekre kétségkívül gyakran jellemző a cselekvési normává tett naiv türelmetlenség, a szavakban megnyilatkozó forradalmiság.

Ezek az ösztönös tendenciák, amelyeket a balos csoport-

tok igyekeznek kihasználni, átmenetileg olyan magatartásformák felé sodorhatják az értelmiségi fiatalság egy részét, amelyekben megtalálni véli az igazi forradalmi tisztaságot és romantikát.

De az élet és a harc iskolája fokozatosan minden fiatalot megtanít arra, hogy a mai világban a munkásosztály a kapitalista országok szabadságküzdelseinek döntő ereje, s hogy a munkásosztály éppen vezető szerepe következtében természetesen törekszik a dolgozó parasztsággal, a haladó értelmiséggel és a tanulóifjúság tömegeivel való szoros szövetségre.

A Francia Kommunista Párt mindennek tudatában két szóban összegezheti azokat az érzelmeket, amelyeket a francia ifjúságnak jogaiért és a jobb jövőért vívott harca kelt benne. Ez a két szó: *megértés* és *bizalom*.

KÖZVETLEN CÉLOK

Az adott helyzetben, amelyet fentebb nagy vonalakban megkíséréltem felvázolni, a Francia Kommunista Párt legfőbb törekvése az, hogy védelmezze az összes fizikai és szellemi dolgozók közvetlen és távolabbi érdekeit. A párt éppen ezért a valódi demokrácia és egy új társadalom, a szocialista társadalom megteremtésén munkálkodik.

Ami a közvetlen célokat illeti, a Francia Kommunista Párt gazdasági, szociális és politikai célkitűzései közül az alábbiakat szeretném kiemelni:

1. A fizikai és szellemi dolgozók által 1968 májusában és júniusában kiharcolt vívmányok megvédése és továbbfejlesztése. Közelebbről: harc egy olyan mozgó bérskála bevezetéséért, amely valóban változatlan szinten tartja a vásárlóerőt, a biztosított foglalkoztatásért, a munkaidő elvesztés nélküli csökkentéséért, a társadalombiztosítás védelméért és tökéletesítéséért.

2. Olyan mélyreható egyetemi reform keresztülvitele, amelynek keretében megvalósul az oktatás demokratizálása. Ez a reform megköveteli, hogy az állami költségvetés egynegyedét közoktatási célokra fordítsák. Előírányozza olyan összegű tanulmányi segély bevezetését, amely lehetővé teszi, hogy a szegény sorsú hallgatók minden idejüket tanulmányaiknak szenteljék; az ösztöndíjak számának és ösz-

szegének növelését; az oktatási módszerek hatékony korszerűsítését; az egyetemről és általában az iskolából kikerülő fiatalok elhelyezkedésének biztosítását. Ezt a küzdelmet a hallgatók és az oktatók minél nagyobb arányú részvételével kell megvívni.

3. Annak kiharcolása, hogy a kormányzat megfelelő összegű hitelek nyújtson a legfontosabb társadalmi létesítmények tető alá hozásához – elsősorban a lakásépítéshez. El kell érni, hogy 15–20 éven át évente 600 000 lakás épüljön, s ezeknek legalább a fele olcsó bérű legyen.

4. Olyan új pénzügyi és költségvetési politika, amely magában foglalja az improduktív kiadások (például a nukleáris üzemekre költött összegek) csökkentését, a nagyvállalatok és a nagy jövedelmek megadóztatásával újabb anyagi eszközöket felszabadító, demokratikus adóreform életbe léptetését, s jelentősen fölemeli a dolgozókat – elsősorban a bérből és fizetésből élőket – sújtó jövedelemadó alóli mentesség alsó határát.

5. Harc a szakszervezeti jogok kiterjesztéséért, az üzemi szakszervezeti csoportok elismeréséért és akadálytalan működéséért, az üzemi bizottságok hatáskörének növeléséért. El kell érni, hogy a szakszervezeti csoportnak az üzemben megfelelő helyiséget biztosítsanak, elismerjék és tiszteljék a szakszervezeti bizalmiakat, és semmilyen módon ne gátolják a szakszervezeti tagdíjak beszedését és a szakszervezeti sajtó terjesztését.

6. Olyan agrárpolitika, amely tisztességes jövedelmet biztosít a paraszti munka ellenében, előmozdítja a legkülönbözőbb fajtájú mezőgazdasági szövetkezetek alakulását, s véget vet a családi kisbirtokokat sújtó hátrányos intézkedéseknek.

7. A gyengén iparosított vidékek megsegítése, elsősorban oly módon, hogy ezekre a vidékekre egy országos gazdasági és társadalmi fejlesztési terv keretében ipart telepítenek.

8. A demokratikus szabadságjogok megvédése és kiterjesztése minden szinten és minden területen, beleértve a községi, a megyei és a regionális körzeti jogokat; s a jelenleg hiányzó tárgyilagos és demokratikus tájékoztatás megteremtése.

9. Olyan külpolitika, amely következetesen szolgálja a békét, a nemzetközi együttműködést és a függetlenségükért küzdő népekkel való szolidaritást, különös tekintettel a hős vietnami népre.

Ha számításba vesszük, hogy a gaulle-ista hatalom közönséges becikkelyező testületté alakította át a nemzetgyűlést, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a parlamenti tevékenységnek pillanatnyilag csak igen korlátozott eredménye lehet. Feladatunk tehát mindenekelőtt az, hogy országszerte megszervezzük a munkásosztály és valamennyi népréteg különféle formájú és mind hatalmasabb erejű akcióit.

A kommunisták egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a dolgozó néprétegek, köztük a városi és a falusi köznéprétegek gazdasági, társadalmi és politikai harcainak.

Az 1968-as májusi és júniusi események a néptömegek bámulatos kezdeményező készségéről tanúskodtak. Bebizonyosodott, hogy az egyszerű bér- vagy egyéb követeléstől a gazdasági és politikai sztrájkig, a helyi gyűléstől a tömegtüntetésig mindenféle harci formát fel lehet és fel is kell használni a mindenkori céloknak, körülményeknek és lehetőségeknek megfelelően.

A párt és a Kommunista Ifjúsági Szövetség szervezeteinek ennél fogva minden erejükkel arra kell törekedniük, hogy politikai felvilágosító munkát fejtsenek ki és különféle akciókat szervezzenek mind a munkásosztály soraiban – amely továbbra is, sőt inkább mint valaha, döntő bázisunk

marad –, mind pedig a dolgozó parasztság és az értelmiség körében, különös tekintettel a fiatalokra.

De amint erről már szó volt, mindezeknek az akcióinknak végeredményben a személyi hatalom rendszere ellen kell irányulniuk, s mindenképpen egy általános politikai perspektívába kell torkollniuk – ez pedig nem más, mint *a személyi hatalom felváltása olyan valódi demokráciával, amely megnyitja az utat a szocializmus felé.*

NAPIRENDEN A HALADÓ DEMOKRÁCIA

Fentebb már megállapítottuk, hogy a személyi hatalom rendszerének gazdaság- és szociálpolitikája mélységesen reakciós; ez a rendszer az ország egész életét alá akarja rendelni a leghatalmasabb monopóliumok érdekeinek.

A nagyburzsoázia nem tűrhette tovább a parlamentáris demokráciát, amelyhez hozzátartozik a különböző érdekek konfrontációja, s amely a nemzet képviseleti szervének valamelyes ellenőrzési jogot biztosít a kormánnyal és a közigazgatással szemben, nem is szólva arról, hogy legalább szószék t teremt a néptömegek követeléseihöz.

A parlamentáris rendszer átadta helyét egy autokratikus rendszernek, amelyben a hatalom azóta is egyetlen ember, az államfő kezében öszpontosul, az államfő mögött pedig ott állnak – az ország ügyeinek legfőbb irányítóiként – a nagyipar és a nagybankok emberei.

E rendszer egész antiszociális és antidemokratikus politikája volt az oka az 1968-as májusi és júniusi események során felszínre tört hatalmas elégedetlenségnek.

Amint már kifejtettem, a gaulle-ista hatalomnak sikerült egy időre meghosszabbítania létét. Ebből pedig logikusan következik, hogy továbbra is napirenden marad a személyi hatalom elleni harc, s e hatalomnak olyan haladó de-

mokráciával történő felváltása, amely biztosíthatja a nép szuverenitását és tevékeny részvételét a nagy nemzeti feladatok megoldásában.

Ez a kettős célkitűzés összhangban van népünk túlnyomó többségének érdekeivel és óhajával, s megfelel a demokratikus és munkáserők tényleges tömörítési lehetőségeinek.

A valódi demokrácia megteremtése éppen ezért lehetetlenné tesz minden visszatérést a III. és a IV. köztársaság viszonyaihoz, s ugyancsak lehetetlenné teszi a jelenlegi rendszer felületes átmázolását.

A munkásosztály és a többi haladó erő nem kér többé az olyan demokráciából, amely tehetetlenül, kiszolgáltatva áll szemben a pénz erődjével, képtelen eredményesen szembeállni a monopóliumokkal.

Bármiféle *politikai demokrácia* csak akkor lehet valóságos, ha föllelhetők benne a *gazdasági demokrácia* lényeges ismérvei is.

A haladó demokratikus rendszer megteremtéséhez tehát olyan gazdasági és szociális reformokra van szükség, amelyek alkalmasak rá, hogy korlátozzák a gazdasági és pénzügyi hatalmasságok befolyását, elszigeteljék a nagyburzsoáziát, és megnyissák az utat a szocialista demokrácia felé.

AZ ÁLLAMOSÍTÁSOK

A haladó demokrácia programjában legfőbb gazdasági feladatként a kulcsfontosságú gazdasági ágazatokat kezükben tartó nagy monopóliumok és valamennyi nagybank fokozatos államosítása szerepelne.

Ez az államosítás, amely együtt járna az igazgatás teljes demokratizálásával és a szakszervezeteknek az igazgatásba való bevonásával, vezető szerepet biztosíthatna az állami

szektornak a gazdasági életben, s egyszersmind szociális szempontból is haladó és példamutató szerephez juttatná ezt a szektort.

Manapság, amikor annyit dicsőítik az ipari koncentráció előnyeit, s váltig hangoztatják a nagy gazdasági egységek megteremtésének szükségességét, a koncentráció problémájának demokratikus megoldása csakis az államosítás lehet. A kapitalista koncentráció, amely a jelenlegi hatalom gazdaságpolitikájának legfőbb célja, anarchikus módon, szörnyű pazarlás, egész iparágak és övezetek pusztulása árán megy végbe, s valósággal elviselhetetlen társadalmi következményekkel jár – közülük elég, ha csak a munkanélküliséget említjük. Az államosítás a koncentráció magasabb rendű, ésszerű formája. Mivel nagyobb termelési egységeket teremt, előmozdítja a termelékenység növekedését, de a műszaki feltételeknek és a társadalmi adottságoknak – így például a foglalkoztatottságnak – megfelelően; egyszersmind lehetővé teszi a decentralizálást is. Ki ne látná, hogy a területfejlesztés problémája, az elmaradott vidékek fejlesztése javarészt megoldhatóvá válik, ha ezekre a vidékekre állami tulajdonban levő üzemeket telepítünk?

A monopóliumok államosítása feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a nemzetnek valóban kezébe kerüljenek a gazdasági hatalom eszközei, amelyeknek birtokában szabályozhatja a modern nagyüzemi termelést. Jogosultsága annál is nyilvánvalóbb, mivel napjainkban a legmodernebb technika fejlesztése már állami eszközökből megy végbe: a kapitalista oligarchia egyre kevésbé tudja vagy akarja saját anyagi eszközeivel biztosítani vállalatainak működését (példa rá az atomenergia-ipar, az űrkutatással kapcsolatos ipar, az elektronikai ipar – sőt még a kohászat is). A magánjellegű meggazdagodás a nemzet költségére történik.

Emellett nyilvánvaló, hogy az államosított vállalatok két-

ségtelen technikai fölényben vannak. Elegendő, ha az SNCF vasúttársaságra és a Renault-művekre utalok.

Ami pedig egyes állami vállalatok, így például az állami szénbányák deficitjét illeti, ennek – ismétlem – kizárólag az az oka, hogy az államosításokat a monopóliumok érdekében használják fel. Az államosítások igazi hatékonyságát elleplezi az a körülmény, hogy az értéktöbblet egy részét az élősdí jellegű monopolista szektornak juttatják.

A demokratikus Franciaországban lehetővé válik majd, hogy az államosított vállalatok nem csupán szociális, hanem gazdasági tekintetben is példamutatóak legyenek. Az államosítás – azáltal, hogy kialakítja a vállalatok optimális méreteit, megfelel a termelőerők fejlettségi szintjének, és csökkenti az elmaradott gazdasági struktúrával járó termelési költségeket – lehetővé teszi, hogy a nemzetgazdaság a technikai haladás vívmányait felhasználva, korszerűen fejlődjék. Az egész gazdasági fejlődés így harmonikusabbá válik, s immár nem a dolgozók érdekei és akarata ellenére megy végbe, hanem érdekeikkel és kívánságaikkal összhangban.

Az államosított vállalatok már jellegüknél fogva sem kerülhetnek idegen tulajdonba vagy külföldi irányítás alá. Az új gazdasági orientáció biztosítaná az ország függetlenségének anyagi alapjait, ellentétben a személyi hatalom gazdaságpolitikájával, amely – eltűrve a külföldi behatolást – jócskán meggyengítette ezeket az alapokat. Ennélfogva az államosítás egy valóban demokratikus kormányzatnak, amely a néptömegekre támaszkodik, minden vonatkozásban rendelkezésére bocsátaná azokat a gazdasági eszközöket, amelyek egy hosszú távra szóló haladó gazdaság- és szociálpolitika megvalósításához szükségesek.

A Francia Kommunista Párt államosítási törvényjavaslata a következő iparágakat foglalja magában: vas- és acélipar, vegyipar, elektronikai ipar, repülőgépipar, atomener-

gia-ipar, kőolajipar, gépkocsiipar és általában mindennemű hadiipar.

Ezek az iparágak máris erősen monopolizáltak. S egyikük teljesítménye sem üti meg azt a mértéket, amelyet egy nagy ország gazdasági és társadalmi szükségletei ma megkövetelnek és a jelenlegi, történelmileg páratlan technikai vívmányok lehetővé tesznek. A külföldi tőke mindinkább behatol ezekbe az iparágakba, sőt néhányban – és nem is a legjelentéktelenebbekben – máris megszerezte a vezető szerepet.

Az említett tények több mint elegendő indokot szolgáltatnak a monopolista igazgatás megszüntetéséhez. Helyébe fokozatosan az állami igazgatásnak kell lépnie; egyes döntő fontosságú ágazatokat pedig a velük kapcsolatos problémák jelentősége és sürgőssége miatt nyomban állami ellenőrzés alá kellene helyezni. Így például az amerikai tőkének a számítógépgyártásban képviselt súlya vagy a gyógyszeripar egészségügyi fontossága kétségkívül indokoltá tenné, hogy ezek az iparágak az elsők között kerüljenek állami kézbe.

A DEMOKRATIKUS TERVGAZDÁLKODÁS

A leghatalmasabb monopóliumok államosítása mellett a demokratikus tervgazdálkodás bevezetése az a másik fontos reform, amelyet a haladó demokrácia keretében meg kell valósítani.

A jövőbeni demokratikus egységkormánynak feladata lesz, hogy a gazdasági és társadalmi fejlődés olyan terve alapján, amely biztosíthatja a termelés fellendülését s az egész dolgozó nép anyagi és kulturális életszínvonalának állandó emelkedését, irányítsa és ösztönözze az ország gazdasági életét.

A demokratikus tervgazdálkodásnak lehetővé kell tennie az *infláció nélküli* gazdasági növekedést. Ellentétben a hatalom állításaival, az infláció nem a béremelésből, a munkaidő csökkentéséből vagy más olyan szociális intézkedésekből ered, amelyek minden demokratikus programban szerepelnek. Az állammonopolista kapitalizmusban az infláció elsősorban a terméketlen kiadások megmásíthatatlanságából, a hitelrendszer módozataiból, valamint a kapitalista oligarchiának abból a törekvéséből származik, hogy minden nehézség ellenére is megtartsa, sőt növelje profitját.

A nagybankok államosítása lehetővé fogja tenni, hogy a kormányzat féken tartsa az inflációs tendenciákat. A kormány ellenőrizheti a külföldi gazdasági kapcsolatokat, felveheti a harcot a spekuláció ellen, megakadályozhatja a tőke kiáramlását és a külföldi valuták repatriálásának elmulasztását.

Az államosítások és a demokratikus tervgazdálkodás segítségével a francia gazdaság megszabadulhat annak a drámai dilemmának a béklyóitól, amelybe ma a monopolista nagytőke szórítja az országot, s amely így hangzik: infláció vagy gazdasági pangás?

A KOMMUNISTÁK NEM AZÉRT VENNÉNEK RÉSZT
A KORMÁNYZÁSBAN,
HOGY A NAGYTŐKE POLITIKÁJÁT FOLYTASSÁK

A küzdelemnek, amely azt célozza, hogy a monopóliumokat kiszorítsuk az állam irányításából, és a francia gazdaságot a nemzet szolgálatába állítsuk, két döntő eszköze van. Az egyik a demokratikus tervgazdálkodás, a másik a hitelrendszer és a kulcsfontosságú iparágak államosítása, ami az ilyen tervgazdálkodást lehetővé teszi. Ez a két rendszabály meggyöngíti majd a monopóliumok gazdasági és politikai

hatalmát, s megerősíti a munkásosztálynak és szövetségeseinek pozícióit.

Az államosítások érezhetően meg fogják növelni a munkásosztály súlyát – egyrészt gazdaságilag, a munkások vásárlóerejének és a tőkés ellenőrzéstől mentes termelés volumenének növekedése következtében, másrészt társadalmi vonatkozásban, a dolgozóknak a termelési apparátus számottevő részében betöltött szerepe és az állami szektor demokratikus igazgatása révén. Ez az igazgatás már önmagában is nagy jelentőségű példa lesz, s elősegíti a demokrácia továbbfejlesztését az ország egész életében.

Ha tekintetbe vesszük, hogy a leghatalmasabb monopóliumok demokratikus államosítása után is jelentős magán-szektor marad fenn, nyilvánvalóvá válik, hogy a tervbe vett intézkedések nem szüntethetik meg teljesen a tőkés kizsákmányolást. Ezek az intézkedések önmagukban még nem elegendők a szocializmus megteremtéséhez, de a tömegek támogatásával való végrehajtásuk létrehozhatja a feltételeket ahhoz, hogy napirendre kerüljön a társadalom szocialista átalakítása.

Mi, kommunisták ugyanis azt valljuk, hogy a baloldali pártoknak nem azért kell kormányra kerülniük, hogy a nagytőke politikáját folytassák, miként ezt a Wilson-kormány teszi Nagy-Britanniában, hanem azért, hogy olyan *baladó szociális tartalmú programot* valósítsanak meg, amely megfelel a dolgozók várakozásainak, s lehetővé teszi a szocialista irányú előrehaladáshoz szükséges feltételek megteremtését.

A HALADÓ DEMOKRÁCIA MEGTEREMTÉSÉNEK PROGRAMJA

A kommunista párt minimális programja, amely a haladó demokrácia megteremtésére irányul, politikai síkon mindenekelőtt a nemzeti szuverenitás teljes helyreállítását tűzi ki célul. Biztosítja az állampolgárok tevékeny részvételét a közügyek intézésében azáltal, hogy megnyitja előttük az utat a választott testületekbe, s ezenkívül is gondoskodik róla, hogy a dolgozók és szervezeteik ellenőrzési és intézkedési joghoz jussanak a gazdasági, a szociális és a kulturális kérdésekben.

Programunk előírja a jelenlegi alkotmány mindazon cikkelyeinek hatályon kívül helyezését, amelyek jogilag megalapozzák a személyi hatalmat. Soha többé nem szabad eltérni, hogy bárki is népi ellenőrzés nélkül, parlamenti ellenőrzés nélkül, sőt miniszteri ellenőrzés nélkül, egymaga cselekedjék az ország nevében.

Az általános választójog alapján megválasztott nemzetgyűlés feladata legyen a törvényhozás, valamint a kormány ellenőrzése. A nemzetgyűlésnek felelősséggel tartozó kormánynak viszont – amelynek elég erősnek kell lennie ahhoz, hogy kellő ideig hivatalban maradjon – az legyen a szerepe, hogy kormányozzon, vagyis megvalósítsa a nép többsége által jóváhagyott programot.

Amikor 1968. február 24-én nyilvánosságra hoztuk a Francia Kommunista Párt s a Baloldali Demokraták és Szocialisták Föderációja között létrejött megállapodást, Pompidou, az akkori miniszterelnök azt a látszatot keltette, mintha a szövegben egy olyan mondatcsoportot fedezett volna fel, amely – szerinte – azt jelenti, hogy a baloldali pártok győzelme diktatúrához, a szabadságjogok megszüntetéséhez vezetne. Holott valójában a szóban forgó mondat semmiféle közvetlen kapcsolatban nem áll a szabadságjogokkal, csu-

pán azokra a rendszabályokra utal, amelyek abban az esetben válnának szükségessé, ha a gazdasági kulcspozíciókat betöltő pénzügyi hatalmasságok szabotázzsal igyekeznének megbénítani egy baloldali kormány tevékenységét.

A demokratikus szabadságjogokat nem csupán az 1968. február 24-i megállapodás garantálja, hanem a Francia Kommunista Párt demokratikus programja is, amelynek egyik fontos bekezdése így hangzik:

„A valódi demokrácia magában foglalja az emberi és az állampolgári jogok tiszteletben tartását, a pártok és a szakszervezetek szabad tevékenységét, a törvényhatósági jogok biztosítását és kiterjesztését, a közszolgálat demokratikus szabályzatát, amely biztosítja az állami hivatalnokok jogait azáltal, hogy bevonja őket a közigazgatás irányításába, az egyház elválasztását az államtól, az iskolák világi jellegét, a rádió és a televízió demokratikus irányítását a tárgyilagos tájékoztatás jegyében, és az arányos képviselet elvének alkalmazását mindenfajta választásnál.”

Így tehát éppenséggel nem a demokratikus szabadságjogok korlátozásáról van szó, hanem e jogok kiterjesztéséről. Mellesleg hadd hangsúlyozzam itt ismételten az arányos képviselet elvének alkalmazásáról szóló utolsó kitétel jelentőségét: valódi demokráciáról mindaddig nem beszélhetünk, amíg a pártok nem a kapott szavazatok arányában jutnak képviselethez a törvényhozó testületekben. A jelenlegi választási rendszer például kifejezetten igazságtalan.

A kommunista párt demokratikus programja reális program, amely a kitűzött célok eléréséhez szükséges eszközöket is megjelöli: gazdasági síkon azáltal, hogy biztosítja a termelőerők kibontakozását és az ország részleges ipari elmaradottságának megszüntetését, politikai síkon pedig úgy, hogy minden számítását a tömegek aktív támogatására és a közélet általános demokratizálására alapozza.

Ez a demokratikus program megvalósítható, mert az ál-

tala előirányzott jelentős és dinamikus állami szektor az egész nemzetgazdaságot ösztönözné és magával ragadná, s mert ez a program a nép energiáinak nagyszabású mozgósításával kívánja valóra váltani céljait.

Programunk összhangban van a nemzet óhajaival, a szakszervezetek, a parasztság, a műszakiak fejlettségi fokával, felelősségérzetével és a közügyekben való részvételre irányuló törekvésével. Összhangban van a megújulásnak azzal a szenvedélyes óhajával is, amely az ifjúság számban jelentős aktív részét hevíti, midőn felhánytorgatja az elavult nézeteket és állapotokat.

A haladó demokrácia megvalósításának azonban van egy nélkülözhetetlen előfeltétele: a munkásság és a demokrácia összes erőinek akcióegysége.

A Francia Kommunista Párt éppen ezért nem tekinti pártkongresszusokon jóváhagyott demokratikus programját kánoni szövegnek, amelyen egy szót sem lehet változtatni, hanem a többi baloldali párttal és demokratikus szervezettel folytatandó tárgyalások alapját látja benne. A cél egy olyan közös kormányprogram kialakítása, amely a nép összes haladó erőinek támogatását élvezi.

A kommunisták egyszersmind a lehető legszélesebb egységfront megteremtésére törekednek a dolgozók és a demokrácia közvetlen gyakorlati védelme céljából is.

A kommunista párt és a szocialista párt, valamint több más baloldali szervezet között az utóbbi években lezajlott eszmecserék megmutatták, hogy számos fontos kérdésben közelednek egymáshoz az álláspontok, s lehetővé tették, hogy a politikai, a gazdasági és a társadalmi élet különféle területein meghatározzuk közös céljainkat.

Pártunk és a többi baloldali párt azonban mindeddig nem tudott közös kormányprogramot kidolgozni. S ennek nemcsak az az oka, hogy még jelentős véleményeltérések vannak közöttünk – különösen külpolitikai vonatkozásban

–, hanem az is, hogy a nem kommunista baloldali egyes vezetői mindmáig nem tették magukévá még a gondolatát sem annak, hogy közös programot dolgozzanak ki a kommunista párttal.

Márpedig, mint fentebb már rámutattam, az 1968-as májusi és júniusi válság idején nagyon hiányzott a baloldali pártok közös programja.

A Francia Kommunista Párt Központi Bizottsága ezért a június 23-i és 30-i választások után ismét kinyilvánította a kommunistáknak azt a törekvését, hogy összefogjanak a munkásság, a demokrácia és a haladás erőivel egy olyan közös, haladó program alapján, amely számot tarthat a francia nép többségének támogatására, és utat nyithat a megújulás felé.

A gaulle-ista vezetők és a reakció más bajnokai azzal igyekeznek félelmet kelteni a közvéleményben, hogy részletesen ecsetelik, mi történne szerintük, ha holnap kommunisták is miniszteri tárcát kapnának egy baloldali kormányban. Holott a felszabadulás után is voltak kommunista miniszterek, s ezek bebizonyították rátermettségüket, híven szolgálták a munkásosztály ügyét, és a köz érdekében munkálkodtak.

Akkor valósított meg a francia kormány igen rövid idő alatt olyan fontos reformokat, mint például a társadalombiztosítás továbbfejlesztése, a segélyek és az öregségi nyugdíjak kiterjesztése, az üzemi bizottságok létrehozása, a közalkalmazottak, a bányászok és az Électricité de France erőműveiben dolgozók munkaviszonyának szabályozása, az Électricité de France, a szénbányák és a nagy hitelbankok államosítása, a haszon- és felesbérleti jogviszonyok rendezése stb.

A kommunista és a szocialista pártnak, valamint a többi baloldali szervezetnek a társadalmi haladás és a béke közös programja alapján kialakítandó tartós szövetsége Francia-

országban politikai szükségszerűség. Akár tetszik, akár nem, ebben az országban a kommunisták részvétele nélkül nem lehet érvényesíteni a társadalmi haladás politikáját, és nem lehet baloldali kormányt alakítani.

Annál is inkább így van ez, mert súlyos tévedés volna azt hinni, hogy a személyi hatalom önmagától össze fog omlani.

A nagyburzsoáziának minden vágya az, hogy a jelenlegi rendszer, legalábbis ami a lényegét illeti, fennmaradjon és magát de Gaulle-t is túlélje. S a nagytőke ezután is igyekszik majd megakadályozni, hogy a demokratikus és munkás erők tömörüljenek, többségbe kerüljenek az országban, s demokratikus úton, a francia néptömegek érdekében hatalomra jussanak.

Jó néhány manőverre számíthatunk tehát, s adott esetben az 1958. május 13-án létrejött rendszer bajnokai az erőszak alkalmazásától sem fognak visszariadni.

A személyi hatalom rendszerének és a monopóliumok uralmának csak úgy lehet valóban véget vetni, ha megteremtjük a munkásság, a demokrácia és a haladás összes erőinek akcióegységét az országban.

HARC A DEMOKRÁCIÁÉRT ÉS A SZOCIALIZMUSÉRT

A Francia Kommunista Pártnak a haladó demokráciáért folytatott küzdelme nem átmeneti fogás. Ez a küzdelem szerves része a harcnak, amelyet a párt a szocializmusért folytat.

Kommunistának lenni annyi, mint a lehető legszélesebb körű demokrácia, a szocialista demokrácia hívének lenni. A szocializmus biztosítja az emberi társadalomnak a legszilárdabb és legkövetkezetesebb demokratikus alapot, minthogy megszünteti az alapvető termelési és csereeszkö-

zök magántulajdonából eredő alapvető egyenlőtlenséget. De azért a kommunistáknak nem mindegy, milyen formát ölt a burzsoá rendszer. Anélkül, hogy szem elől tévesztenék azt a tényt, hogy a polgári demokrácia mindig is a tőke hatalmának egyik formája volt és marad, s hogy ez a rendszer mindenkor korlátozza, megnyírbálja a nép jogait és szabadságát, a kommunisták lankadatlanul harcolnak a szabadságjogok védelméért és kiterjesztéséért.

Nem véletlen, hogy minden országban élére álltak a fasiszta barbárság ellen, a demokratikus szabadságjogokért vívott küzdelemnek.

A marxisták mindig is szektariánusnak, merőben tévesnek tartották azt a nézetet, hogy a demokratikus követelésekkel „illúziókat ébresztenek a tömegekben”.

Marx és Engels például rámutattak az általános választójog jelentőségére, mondván, hogy ez nem csupán azt teszi lehetővé, hogy a munkásmozgalom időről időre számba vegye erejét, hanem azt is, hogy segítségével kapcsolatot teremtsen a néptömegekkel ott, ahol még távol állnak tőle, s új támaszpontokat és befolyási övezeteket szerezzen.

Az olyan külső megfigyelő, amilyen Maurice Duverger, úgy véli, hogy a francia kommunista mozgalom „meghasonlik” a forradalmi céljai és demokratikus magatartása közötti „lényegbevágó ellentmondás” következtében. Duverger jól tenné, ha újra elolvasná Lenin műveit.

Lenin az „Állam és forradalom”-ban nyomatékosan rámutat, hogy Marx művein vörös fonalként húzódik végig az az alapgondolat, amely szerint a legrövidebb út a munkássztyály hatalma felé a demokratikus köztársaság. Mert igaz ugyan, hogy az ilyen köztársaság nem vet véget a tőke uralmának és a tömegek kizsákmányolásának, de elkerülhetetlenül a népi mozgalmak terjedéséhez, fellendüléséhez, erősödéséhez vezet, s a lehető legjobb feltételeket teremti meg a proletariátus számára ahhoz, hogy élére álljon a tö-

megeknek az új, szocialista jellegű demokráciáért indított harcban.

Ez a gondolat napjainkban, ha lehet, még időszerűbb, mert azáltal, hogy a nagyburzsoázia elárulta és megtagadta a demokráciáért folytatott harcot, a munkásosztály számára lehetővé válik, hogy maga köré tömörítse vagy a maga oldalára állítsa mindazokat az erőket, amelyek a szocializmus felé történő előrehaladáshoz nélkülözhetetlenek.

Kétségtelen, hogy a demokrácia – még ha a néptömegek nyomása és a kapitalizmus elleni küzdelemben kiharcolt vívmányai következtében a lehető legjobban kiszélesedik is – önmagában sohasem egyenlő a szocializmussal. A legutóbbi két évtizedben, és különösen az ország felszabadulását követő időszakban szerzett tapasztalataink e tekintetben is sokatmondóak. Megmutatják, hogy azok az eredmények, amelyeket a kapitalizmusban a tömegek harcának segítségével egy demokratikus rendszer elérhet, nem véglegesek és visszavonhatatlanok, s reformok segítségével – bármilyen jelentősek legyenek is ezek a reformok – nem lehet észrevétlenül „átsiklani” a kapitalizmusból a szocializmusba. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy amíg létezik a tőke hatalma, a munkásosztály és a többi dolgozó semmiféle előrehaladását, a demokrácia semmiféle kiszélesedését nem lehet biztosítottnak tekinteni, ha nem védelmezi egy szüntelenül éber, hatalmas népi mozgalom ereje, s ha ez a mozgalom nem törekszik a nagyburzsoázia összes kiváltságainak korlátozására, majd pedig eltörlésére.

Ezért a Francia Kommunista Párt mindennapi munkájában összekapcsolja a munkásosztály, a néptömegek közvetlen érdekeinek és jogainak védelmét a mélyreható gazdasági és társadalmi átalakulásért folytatott hosszabb távú küzdelemmel, a dolgozóknak, az összes demokratikus erőknek az ország politikai irányításában való fokozott részvételéért vívott harccal.

A kommunisták nem feledkeznek meg Lenin mélyértelmű megfigyeléséről:

„Önmagában véve semmiféle demokratizmus nem hozza meg a szocializmust, az életben azonban a demokratizmus sohasem »önmagában véve« jelenik meg, hanem más jelenségekkel »együttvéve«, befolyást gyakorol a gazdaságra is, előbbre viszi *annak* átalakítását és maga is változik a gazdasági fejlődés hatására stb. Ez az élő történelem dialektikája.”*

Éppen ezért tűzik ki a kommunisták közvetlen célul egy olyan haladó demokratikus rendszer megteremtését, amely a nép, a nemzet alapvető érdekeinek megfelelően korlátozni tudja a monopóliumok működési terét, elszigeteli a monopoltőkét, s mindinkább gátat vet gazdasági befolyásának. Mivel e demokratikus rendszer gazdasági reformjai visszahatnak majd a demokráciára, bizonyos, hogy az országban olyan részleges minőségi változások fognak végbemenni, amelyek megváltoztatják az osztály-erőviszonyokat a politikai küzdőtéren. S ily módon kedvező feltételek jönnek létre ahhoz, hogy a demokráciát végső kiteljesedéséig, a kizsákmányolás teljes megszüntetéséig, a szocializmusig lehessen fejleszteni.

A szocialista forradalom végeredményben nem egyetlen fronton megvívott egyetlen csata, hanem küzdelmek sorozata minden fronton – a gazdasági, a politikai és az ideológiai fronton egyaránt. Ezek a küzdelmek nem végződhetnek másként, mint a szocialista hatalom létrejöttével és a kisajátítók kisajátításával, de egy egész hosszú időszakot

* *Lenin* Összes Művei. 33. köt. Bp. 1965. 71–72. old.

töltenek ki. Nem árt ismét emlékeztetni Lenin tanítására:

„Súlyos hiba volna azt hinni, hogy a demokráciáért folyó harc képes elvonni a proletariátust a szocialista forradalomtól, vagy hogy képes elfedni előre, háttérbe szorítani stb. a szocialista forradalmat. Ellenkezőleg, ahogyan lehetetlen az olyan győztes szocializmus, amely nem valósítja meg a teljes demokráciát, ugyanúgy nem készülhet fel a burzsoázia legyőzésére az a proletariátus, amely nem folytat mindenre kiterjedő, következetes és forradalmi harcot a demokráciáért.”*

Az elvtelen balos csoportok azt állítják, hogy a munkáosztály mindennapi szükségleteivel és részleges követeléseivel való törődés ma már nem időszerű, a bérkövetelések – amint az anarchista Cohn-Bendit hangoztatja – nevetséges, sőt megvetendő „élelmiszer-követelések”.

Ezzel szemben Lenin – akárcsak előtte Marx – rámutatott, hogy a részleges követelésekért vívott harc, az ebben a harcban elért győzelmek fokozzák a tömegekben a saját erejükbe vetett hitet, s növelik a munkásszervezetek tekintélyét.

„Teljesen helytelen volna azt feltételezni – állapította meg 1916-ban Lenin –, hogy ahhoz, hogy közvetlenül harcoljunk a szocialista forradalomért, elvethetjük vagy el kell vetnünk a reformokért folytatott harcot. A legcsekélyebb mértékben sem... Támogatnunk kell minden olyan reformot, amely javít, valóban javít a tömegek gazdasági és politikai helyzetén.”**

A munkáosztály azáltal, hogy lankadatlanul folytatja az általános, módszeres forradalmi harcot a demokráciáért, s így kezébe veszi nem csupán saját érdekeinek, hanem a pa-

* *Lenin Művei.* 22. köt. Bp. 1951. 146. old.

** *Lenin Művei.* 23. köt. Bp. 1951. 166. old.

rasztság, az értelmiség, a középrétegek érdekeinek védelmét is, egyre inkább bebizonyítja, hogy ő az a társadalmi osztály, amely a legalkalmasabb az egész nemzet anyagi és szellemi értékeinek védelmére és gyarapítására. A francia munkásosztály a jogos utóda mindazoknak, akik századokon át küzdöttek a szabadságért. Nemcsak a társadalmi haladás nagy lendítőereje, hanem egyszersmind a legnemzetibb osztály is. És ez az osztály a demokráciáért vívott harcrai közepette olyan szövetségeseket és barátokat szerez a nem proletár dolgozók és a középrétegek soraiból, akik gyakorlati tapasztalataik alapján győződnek meg róla, hogy érdekeik, jövőjük és gyermekeik jövője parancsolóan megkövetelik a munkásokkal való szolidaritást, hogy számottevő eredményeket csak harcban lehet elérni, s a megoldásra váró kérdések végső soron csakis a szocializmusban oldódhatnak meg.

Maurice Thorez gyakran mondogatta: „A mi korunkban már nem választja el hosszú történelmi időszak a demokratikus és a szocialista átalakulást. A demokrácia szüntelen alkotómunka, amely a szocializmusba torkollik.”

A PSU, amely balos frázisokkal leplezi reformista nézeteit, azt hangoztatja, hogy a haladó demokrácia megteremtését célul kitűzni a dolgozók elé súlyos hiba, mert az egyetlen igazi alternatíva a szocializmus. Ezzel pedig két hibát is elkövet egy csapásra: a demokráciáért vívott harcot szembeállítja a szocializmusért vívott harccal, s nem vet számot az adott politikai erőviszonyokkal.

Az a harc, amely a monopóliumok hatalma ellen, a haladó demokrácia megteremtéséért folyik, közbülső szakasz, szükséges átmenet a szocializmusért vívott általános küzdelemben.

Az antimonopolista reformok megvalósításával megerősíthetjük a munkásosztály pozícióit, gyengíthetjük a nagy-

tőke pozícióit, s ily módon új erőket toborozhatunk a szocialista demokráciáért folytatandó harchoz.

S miként a kommunista és munkáspártok 1960-as nyilatkozata megállapítja: „E harc közben végbemegy a tömegek előkészítése, és létrejönnek a kapitalizmus megdöntésére, a szocialista forradalom győzelmére vezető döntő csaták feltételei.”*

Ha tehát elvetnénk a haladó demokráciáért vívott harcot – amint a PSU teszi –, ezzel nem haladnánk gyorsabban a szocializmus felé, hanem éppenséggel hátat fordítanánk a szocializmusnak.

A haladó demokráciáért küzdve, a Francia Kommunista Párt a lehető legcélravezetőbben harcol a szocialista Franciaország megteremtéséért.

* A békéért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért, a szocializmusért. Kossuth Könyvkiadó 1960. 60. old.

IV. A SZOCIALIZMUS MEGVALÓSÍTÁSA VILÁGSZERTE NAPIRENDRE KERÜLT

Az elmondottakból kitűnik, hogy a valódi demokrácia a szocializmus felé vezető út egyik szakasza. Kapitalizmus vagy szocializmus – a kettő közötti választás problémája nyomja rá bélyegét számos ország, köztük Franciaország életére is. A kort, amelyben élünk, a szocializmus növekvő befolyása és vonzóereje jellemzi.

MI TESZI SZÜKSÉGSZERŰVÉ A SZOCIALIZMUST?

Jean-Jacques Servan-Schreiber váltig igyekszik elhitetni a francia munkással, hogy ma már nem érdeke a forradalom, mivel a mai munkás a „birtokon belüliek nemzedékéhez” tartozik. A francia munkás azonban már beleunt abba, hogy az üzemben – akár „birtokon belüliek” irányítják azt az üzemet, akár nem – azzal töltse munkanapját, hogy egy gazdag és henye osztály, a kapitalisták eltartásáért dolgozzon. Tudja, hogy a kapitalisták az értéktöbblet elsajátításával a szó legszorosabb értelmében kizsákmányolják őt és társait. A munkás szocializmust akar, mert ez az a társadalmi rend, amelyben végre magának és az egyenjogú dolgozókból álló társadalomnak dolgozhat.

A szocialista eszmék olyannyira elterjedtek az egész világon, hogy ma már a kapitalizmus szekértolói is szocialistának álcázzák magukat, s „forradalmi” mezben lépnek fel.

Az 1968-as májusi és júniusi események idején még de

Gaulle is „forradalmárnak” mondta magát a televízióban, s el akarta hitetni hallgatóságával, hogy az általa javasolt „részesedés” megfelelően pótolhatja a szocializmust. Holott a gaulle-ista „részesedés”, vagy más szóval „a tőke és a munka szövetsége” nem egyéb közönséges fortélynál, amellyel a hatalom azt akarja elérni, hogy maguk a dolgozók vállaljanak kezességet a kapitalizmus fennmaradásáért.

A nagytőke végeredményben azt szeretné, ha az üzemi dolgozók szövetségeseinek, sőt társainak tekintenék magukat annak folytán, hogy egy részük a vállalati nyereség parányi hányadát képviselő néhány részvény birtokába jut.

A gondolat nem új. Már több mint egy évszázada bedobták a köztudatba azért, hogy illúziókat keltsenek, s eltérítsék a dolgozókat a tőkés kizsákmányolás megszüntetéseért vívott harctól.

Ám az ilyenfajta próbálkozások a legkülönbélebb kapitalista országokban kudarcba fulladtak.

A tapasztalat megmutatta, hogy a dolgozók kizsákmányolását nem lehet megszüntetni magának a kapitalizmusnak mint társadalmi rendszernek a megszüntetése nélkül. Sőt a kapitalista rendszer, amelyben mindinkább uralkodó szerephez jutnak a nagy monopóliumok, éppenséggel fokozza a profitéhséget, hiszen az öldöklő versenyben a tőkés nem is maradhat fenn a profit növelése nélkül.

Ezért azok a programok, amelyek a szocialista eszmék megvalósítását hirdetik az alapvető termelési eszközök tőkés tulajdonának fenntartása mellett, végeredményben nem egyebek szemfényvesztésnél. Az ilyen tervek az utópiák birodalmába tartoznak, s voltaképpen közönséges propagandaeszközök, amelyeket azért vetnek be, hogy a dolgozókat eltérítsék a szocializmusért folytatott érdemleges harctól.

Napjainkban, amikor a különféle álszocialisták azt állítják, hogy a szocializmus úgy is megvalósítható, ha az átalakulás nem érinti a monopóliumokat és a kapitalista tu-

lajdont, fontosabb, mint valaha, hogy tisztázzuk a szocialista célokat, amelyeket a tudományos szocializmus megalapozói, Marx, Engels és Lenin fogalmaztak meg.

Nem elég ugyanis lerombolni a tőkés társadalmat. Azzal is tisztában kell lennünk, mivel helyettesítsük – és miképpen.

Erre a döntő kérdésre a magukat anarchistának, maoistának vagy trockistának valló balos csoportok – amelyekkel az 1968-as májusi és júniusi események során a PSU is szövetséget kötött – képtelenek megfelelő választ adni.

Ezek a csoportok azt hangoztatják, hogy teljes egészében tagadják a jelenlegi társadalmat. Nagyon helyes! De talán mégsem érhetjük be azzal, hogy mindent ellenzünk és le akarunk rombolni.

Mi, kommunisták mindenki másnál határozottabban tagadjuk a jelenlegi társadalmi rendet, de egyszersmind küzdünk azért, hogy ezt egy jobb társadalmi rend, a szocialista társadalom váltsa fel.

Míg a reformisták és a jobboldali opportunisták tagadják a szocialista forradalom szükségszerűségét, beérik részleges reformokkal, s nem törekszenek a tőkés uralom felszámolására, egyes „baloldali” csoportok azt hirdetik, hogy a vállalati öngazgatás mellett vannak, de közben megfedkeznek a termelési eszközök tulajdonának és az államhatalom birtoklásának országos problémáiról. Holott ahhoz, hogy egyszer majd bármiféle formában a dolgozók igazgathassák az üzemeket, elkerülhetetlenül szükséges, hogy az alapvető termelési eszközök ne legyenek többé a tőkések tulajdonában, s ennek folytán a politikai hatalom is a munkásosztálynak és szövetségeseinek a kezébe kerüljön.

Ahhoz, hogy elkezdhessük és valóban véghez is vihessük a társadalom szocialista átalakításának nagy művét, a burzsoá államot egy új állammal kell helyettesíteni – a szocialista állammal, amelyet a tudományos szocializmus meg-

alapozói „a proletariátus átmeneti diktatúrájának” neveztek. Hozzá kell tennünk, hogy a „diktatúra” szó itt a politikai hegemoniát, a társadalom irányítását jelenti.

„A szocializmus – hangoztatja pártunk kiáltványa – nem más, mint az alapvető termelési és csereeszközök kollektív tulajdona, a munkásosztálynak és szövetségeseinek politikai hatalma, a társadalom egyre növekvő anyagi és szellemi szükségleteinek mind teljesebb kielégítése és olyan feltételek megteremtése, amelyek között mindenki kibontakoztathatja személyiségét.”

A kapitalizmus védelmezői akadályozni próbálják a szocialista eszmék világméretű térhódítását, s ebbeli törekvésükben egyes szocialista országok nehézségeire spekulálnak. E nehézségek némelyike objektív jellegű – történelmi tényezőkből ered –, mások szubjektív jellegűek, s részben az elkövetett hibákból adódnak, részben abból, hogy az illető országok még nem tanulták meg, miként kell kihasználni a szocialista rendszer természetében rejlő lehetőségeket. De az, hogy egyik vagy másik szocialista országban bizonyos nehézségek támadnak, semmiképpen sem ok rá, hogy lebecsüljük a szocialista országok, különösen pedig a Szovjetunió hatalmas eredményeit.

AZ OKTÓBERI FORRADALOM ÉS A SZOCIALIZMUS ÉPÍTÉSÉNEK SZOVJETUNIÓBELI TAPASZTALATAI

A szocializmus a XIX. század derekán vált tudományos tanítássá, s az első szocialista forradalom, amely a marxizmus elméletét tette meg vezérlő csillagául, az 1917-es októberi forradalom volt. Ez annyit jelent, hogy a szocialista társadalom aránylag fiatal társadalom, amely ugyan sok tapasztalatot gyűjtött, de korántsem tudott még minden

problémával megbirkózni. Hogyan is végezhetne volna el ilyen rövid idő alatt minden feladatát, amikor nem kevesebbre vállalkozott, mint arra, hogy a kizsákmányolás évezredek óta különféle formák között fennálló rendszerének helyébe lépjen?

Az új társadalmi rendszer megszületése és fejlődése halatlan nehézségek közepette ment végbe, s hatalmas erőfeszítéseket és áldozatokat követelt.

A szocializmus építését kapitalista környezetben kellett elkezdeni; s a náci Németország ellen folytatott háborúban a Szovjetunió mérhetetlen anyagi és embervesztéseket szenvedett. A szocialista társadalom azonban mindennek ellenére felépült, s az elmaradott Oroszország a világ egyik leghatalmasabb, legerősebb országává fejlődött.

Némelyek azt mondják, a Szovjetunió még messze van attól, hogy az egy főre jutó termelésben utolérje az Egyesült Államokat. Ez igaz, de itt számításba kell venni a kiindulási pontot és a fejlődés ütemét is.

A cári Oroszország 1913-ban érte el legmagasabb fejlődési szintjét. Ehhez viszonyítva a Szovjetunió ipari termelése 1967-ig 73-szorosára növekedett.

Az egy főre jutó nemzeti jövedelem ötven év alatt 26-szorosára nőtt. Ez kétszerese annak a növekedésnek, amelyet e fél évszázad alatt az Egyesült Államok fel tudott mutatni.

A Szovjetunió volt az első ország a világon, amely megvalósította a fejlett, korszerű társadalombiztosítást, a fizetett szabadságot, az ingyenes egészségügyi ellátást, a nők gazdasági és társadalmi egyenjogúsítását.

1913-ban Oroszország lakosságának háromnegyed része írástudatlan volt, s nem egészen tízmillió gyermek járt iskolába. Ma ötvenmillió a tanulók száma. Annak idején 1250 lakosra jutott egy egyetemi vagy főiskolai hallgató, ma pedig 60 lakosra jut egy. A világ tudósainak egynegye-

de a Szovjetunióban él. Egyetlen ország sem büszkélkedhet ilyen eredményekkel a társadalmi, kulturális és emberi haladás területén.

A szovjet nép viszonylag rövid történelmi időszak alatt – amelyet a háborúk és az újjáépítés évei még jobban megkurtítottak – hazáját gazdasági vonatkozásban a világ második országává, szociális, kulturális és tudományos viszonylatban pedig a világ első országává tette.

Tény és való, hogy ez az eredményekben gazdag, úttörő munka nem volt mentes a tévedésektől, sőt olykor a drámai epizódoktól sem. Így történhetett meg, hogy a sztálini személyi kultusz következtében hosszabb időn keresztül a szocialista demokrácián esett súlyos sérelmek, törvénysértések és a hatalommal való visszaélések torzították el a proletariátus diktatúráját, súlyos károkat okozva a Szovjetuniónak és a nemzetközi kommunista mozgalomnak.

A Szovjetunió Kommunista Pártja 1956-ban megtartott XX. kongresszusán elítélte a szovjet államban Sztálin önkényes módszereinek hatására keletkezett súlyos torzulásokat és az igazolásukra kovácsolt elméleteket.

Az októberi forradalomnak és az új utakat törő Szovjetuniónak nagy érdeme, hogy a munkásosztály előtt bebizonyította: lehetséges a kapitalizmus megdöntése és a kizsákmányolástól mentes, szocialista társadalom felépítése.

Az októberi forradalom rávilágított a szocialista forradalom általános, egyetemes érvényű törvényszerűségeire. Ezek a főbb törvényszerűségek a következők:

– A munkásosztálynak meg kell ragadnia a politikai hatalmat, szövetségben a parasztság túlnyomó többségével és a többi dolgozó réteggel.

– Valamilyen formában létre kell hozni a proletariátus diktatúráját, amin a társadalomnak a munkásosztály és

szövetségei által történő irányítása és a demokráciának az összes dolgozókra, az egész népre való kiterjesztése értendő.

– Meg kell szüntetni a kapitalista tulajdont, létre kell hozni az alapvető termelési eszközök szocialista tulajdonát, s végre kell hajtani a mezőgazdaság fokozatos szocialista átszervezését.

– Meg kell valósítani a szocialista tervgazdálkodást, amelynek célja a dolgozók életszínvonalának állandó emelése és a tömegek aktív részvétele az ügyintézésben.

– Minden egyes ország munkásosztályának szolidaritást kell vállalnia a többi ország munkásosztályával.

– Feltétlenül szükség van olyan marxista-leninista párt-ra, amely a munkásosztály igazi forradalmi élcsapata.

A reformizmus apostolai és a szociáldemokrata pártok vezetői kezdettől fogva ellenségesen álltak szemben az októberi forradalommal.

Úgy vélekedtek, hogy a kapitalizmus megdöntésének és a szocializmus felépítésének lenini útja nem megfelelő, mert túlságosan nagy árat követel.

Ezzel súlyos hibába estek, annál is inkább, mert a későbbiekben sehol, egyetlen országban sem tudták megvalósítani, sőt még megkezdeni sem a szocialista átalakítást.

Már említettem a munkáspárti Wilson-kormány példáját, de éppúgy hivatkozhatnánk a skandináv országok szocialista pártjaira is, amelyek csaknem harmincéves kormányzásuk alatt szintén érintetlenül hagyták az alapvető termelési eszközök burzsoá monopóliumát, s meghagyták helyén a kapitalista cligarchiát. Ennek következtében pedig a politikájukkal elégedetlen néptömegek ma megvonják bizalmukat a szocialista kormányoktól, s amint ez Norvégiában és Dániában is történt, a jobboldali pártokra szavaznak.

A jobboldali szociáldemokrata vezetők valójában mindenkor arra törekedtek, hogy a munkásmozgalmat a kapitaliz-

mus követelményeihez idomítva, összebékítsék egymással a munkásosztályt és a burzsoáziát, s ezzel lényegében lemondtak a szocializmus építéséről.

Ez a politikai csőd elkerülhetetlenül gondolkodóba ejti azokat a szocialista dolgozókat és aktivistákat, akik hűek maradtak a szocialista eszmékhez, s új utakat keresnek a szocializmus felé. Mert immár kétségtelen, hogy azok az utak, amelyeket a szociáldemokrata pártok mindmáig követnek, nem vezetnek el a szocializmushoz.

A SZOCIALIZMUSHOZ VEZETŐ UTAK SOKFÉLEESÉGE

Anélkül, hogy szem elől tévesztenénk a szocialista forradalom általános törvényszerűségeit, kétségkívül lehetséges, sőt szükséges is, hogy más utat keressünk a szocializmus felé, mint amelyen Oroszországnak és más országoknak járniuk kellett.

A 81 kommunista és munkáspárt 1960-as nyilatkozata kifejezetten hangsúlyozza, hogy a forradalomnak és a szocializmus építésének általános elveit minden országban a történelmileg kialakult körülményeknek és a nemzeti sajátosságoknak megfelelően kell alkalmazni.

Más szóval, a szocializmusba való átmenet történelmi szükségszerűség, de ennek az átmenetnek a feltételei és a formái szükségképpen országonként változnak és a jövőben is változni fognak.

Minden egyes országnak megvan a maga gazdasági és kulturális fejlettségi szintje, megvannak a sajátos osztályerőviszonyai, politikai hagyományai – egyszóval, valamenynyinek megvannak a nemzeti sajátosságai.

A nemzeti tényezőket egyébként nem szabad kiragadni a nemzetközi összefüggésekből. Aszerint, hogy a nemzetközi viszonyok a haladás vagy a reakció erőinek kedveznek in-

kább, valamely adott országban könnyebb vagy nehezebb lehet a szocializmusba való átmenet.

Mindebből pedig logikusan következik, hogy az átmenet útjai és módjai erősen eltérőek. Marx 1872. szeptember 8-án egy amszterdami népgyűlésen a következőket mondta: „A munkásnak egy napon meg kell ragadnia a politikai hatalmat . . . Nem állítottuk azonban, hogy ezt a célt mindenütt azonos módon lehet elérni.”*

Lenin újra meg újra visszatért arra a gondolatra, hogy a szocialista forradalom nem igazodhat egyetlen példához:

„Minden nemzet eljut a szocializmushoz, ez elkerülhetetlen, de nem teljesen egyformán fognak eljutni, mindegyik sajátos vonást kölcsönöz majd a demokrácia ilyen vagy olyan formájának, a proletárdiktatúra ilyen vagy olyan változatának, a társadalmi élet különféle területein végrehajtott szocialista átalakítások ilyen vagy olyan ütemének.”**

A Francia Kommunista Párt több alkalommal is megkísérelte továbbfejleszteni a tudományos szocializmus tanítómestereinek ezeket a következtetéseit. Így például a második világháború után, amikor fellendült a demokratikus mozgalom, a nagyburzsoázia erői hanyatlóban voltak, s megszilárdult a munkásság akcióegysége, Maurice Thorez ezeket mondta a „Times”-nak adott 1946. november 18-i nevezetes nyilatkozatában:

„A demokrácia világszerte tapasztalható előretörése, a szabályt megerősítő néhány kivétel ellenére, arra enged következtetni, hogy a szocializmus irányába más utak is nyílnak, mint amelyet Oroszországban követtek a kommunisták. Annyi mindenképpen bizonyos, hogy az út minden egyes országban más és más lesz.

Mi, francia kommunisták mindig is úgy gondoltuk és azt

* *Marx-Engels* Művei. 18. köt. Bp. 1969. 148–149. old.

** *Lenin* Művei. 23. köt. 66. old.

vallottuk, hogy a dicső hagyományokban gazdag francia nép meg fogja találni a demokrácia, a haladás és a társadalmi igazságosság kiteljesedéséhez vezető útját. Ám a történelem azt mutatja, hogy harc nélkül nincs haladás. Nincsenek tökéletesen sima utak, amelyeken az emberek erőfeszítés nélkül haladhatnak előre. Közben mindig jó néhány akadályt kell leküzdeniük. Hiszen épp ebben rejlik az élet értelme.”

Való igaz, hogy a francia kommunistáknak ezt az álláspontját abban az időben bírálókat érte egyes testvérpártok részéről. A nemzetközi kommunista mozgalom akkori helyzete, amely a hidegháború kibontakozásával függött össze, nem tette lehetővé a fentebb vázolt perspektíva kellő kihasználását. Pártunk azonban sohasem lett hűtlen hozzá.

A skandináv országok példájával kapcsolatosan fentebb már leszögeztem: a szocializmus gyökeres változást követel az ország politikai arculatában. Megköveteli, hogy a dolgozó parasztsággal és a városi középrétegekkel szövetségben álló munkásosztály uralkodó osztállyá váljék. A szocializmus minőségi ugrást jelent a történelemben. A „szocialista forradalom” kifejezés mindezt magában foglalja.

De vajon elkerülhetetlen-e, hogy ez a forradalom fegyveres összecsapás, a szemben álló erők közötti polgárháború formáját öltse? A szocialista forradalomnak ez a végzet-szerű elképzelése rendkívül kapóra jön a haladás ellenségeinek, de korántsem fejezi ki a kommunisták véleményét.

AZ SZKP XX. KONGRESSZUSA

ÉS A 81 PÁRT 1960-AS NYILATKOZATA

A fentieket bizonyítják a kommunista és munkáspártok 1957-es és 1960-as nyilatkozatai is, amelyek – az SZKP XX. kongresszusa nyomán – hangsúlyozzák, hogy a mélyre-

ható történelmi átalakulások folytán, valamint annak következtében, hogy az erőviszonyok gyökeresen megváltoztak a szocializmus javára, kedvezőbb feltételek jöttek létre a szocializmus győzelméhez.

A szocializmusba való átmenet formái, mondja az 1960-as nyilatkozat, az egyes országokban igen eltérőek lehetnek:

„A munkásosztály és élcsapata, a marxista–leninista párt arra törekszik . . . , hogy békés módon valósítsa meg a szocialista forradalmat. E lehetőség valóra váltása megfelelne a munkásosztály és az egész nép érdekeinek, az illető ország nemzeti érdekeinek.

A jelenlegi körülmények között a munkásosztálynak több tőkésországban megvan az a lehetősége, hogy élcsapata vezetésével, munkásfront, népfront vagy a különböző pártok és társadalmi szervezetek megegyezése és politikai együttműködése más lehetséges formái alapján egyesítse a nép többségét, polgárháború nélkül megszerezze az államhatalmat, és biztosítsa az alapvető termelési eszközök átkerülését a nép kezébe . . .

Mindez csak akkor lesz lehetséges, ha átfogóan és szakadatlanul fejlődik a munkások, a paraszti tömegek és a városi középrétegek osztályharca a monopolista nagytőke ellen, a reakció ellen, a mélyreható társadalmi reformokért, a békéért és a szocializmusért.

Olyan körülmények között, amikor a kizsákmányoló osztályok a néppel szemben erőszakhoz folyamodnak, tekintetbe kell venni a másik lehetőséget – a szocializmusba való nem békés átmenet lehetőségét. A leninizmus azt tanítja, és a történelmi tapasztalatok igazolják, hogy az uralkodó osztályok nem engedik át önként a hatalmat. Ilyen feltételek között az osztályharc formája és hevességének foka nem annyira a proletariátustól, hanem attól függ, hogy milyen erejű ellenállást fejtenek ki a reakciós körök a nép túl-

nyomó többségének akaratával szemben, hogy alkalmaznak-e ezek a körök erőszakot a szocializmusért folyó harc egyik vagy másik szakaszában.”*

Pártunk magáévá tette ezeket az általános érvényű téziseket, amelyeket a 81 párt 1960-as nyilatkozata fejtett ki a szocializmusba való átmenetért vívott harc különféle formáiról.

El vagyunk készülve rá, hogy a francia nagyburzsoázia elkeseredett dühvel igyekszik majd megvédeni pozícióit, amikor a nép többsége a szocialista átalakulás mellett dönt.

Mindamellettt úgy véljük, hogy a francia munkásosztály, ha helyes politikát folytat, maga köré tömörítheti a szocializmusért vívott harcban a dolgozó tömegeket, a középrétegekhez tartozók zömét, s adott pillanatban döntő fölénybe kerülve, megakadályozhatja a burzsoáziát abban, hogy a polgárháború eszközéhez nyúljon, elveheti kedvét a fegyveres erőpróbától.

A francia kommunisták azt is számításba veszik, hogy napjainkban a kapitalizmus már nem kényszerítheti rá törvényeit a világra. A békés út azonban így is csak lehetőség, nem pedig bizonyosság; éppen ezért mindig az adott viszonyokkal kell majd számot vetni.

A TÖMEGAKCIÓKÉRT – AZ ÖSSZEESKÜVÉSEK ELLEN

A marxista elmélet arra tanít, hogy a szocializmusba való átmenet mindenképpen a társadalom minőségi átalakulásával, tehát forradalommal jár együtt, de ez az elmélet nem ad előre gyártott sémákat azokról a harci formákról és

* A békéért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért, a szocializmusért. 71–72. old.

módszerekről, amelyeket a munkásosztálynak és szövetségeseinek alkalmazniuk kell, hogy megszerezhessék a politikai hatalmat, és véghezvihessék a szocialista átalakulást.

Lenin ismételten rámutatott, hogy marxista módjára, forradalmár módjára csak az tud cselekedni, aki alkotó, tudományos módon nyúl a kérdésekhez, és számításba veszi a konkrét történelmi körülményeket. A harc formáiról ezeket írta:

„Először: a marxizmus abban különbözik a szocializmus valamennyi primitív formájától, hogy a mozgalmat nem köti egyetlen meghatározott harci formához . . . A marxizmus semmiképpen sem szorítkozik csupán az adott pillanatban lehetséges és létező harci formákra, s elismeri, hogy az adott szociális helyzet változásával *elkerülhetetlenül szükségessé válnak* új, az adott időszak vezetői előtt ismeretlen harci formák . . . Másodszor, a marxizmus feltétlenül megköveteli, hogy *történelmi* szemszögből vizsgáljuk a harci formák kérdését. Aki ezt a kérdést a konkrét történelmi helyzettől elszakítva veti fel, az nincsen tisztában a dialektikus materializmus ábécéjével.”*

Lenin példaképe volt annak a forradalmárnak, aki valamely harci taktika, valamely politikai cél meghatározásánál mindig a pillanatnyi realitásból, a konkrét helyzetből és az ebből adódó lehetőségekből indul ki.

A cári önkényuralom fojtogató, barbár légkörében, egy elmaradott ország rendkívül súlyos viszonyai között sok oroszországi forradalmár elvesztette reményét, s kétségbeesett megoldásokban keresett kiutat. Ezek a forradalmárok csak az egyéni akciókban vagy kicsiny, elszigetelt csoportok akcióiban bíztak, amelyek talán **hősiesek** voltak, de eredménytelenek, mert nem támaszkodtak a néptömegekre.

Egy ilyen akció eredménytelensége láttán határozta el az

* *Lenin* Összes Művei. 14. köt. Bp. 1967. 1–2. old.

akkor még egészen fiatal Lenin, hogy más utat keres a szocialista forradalom véghezviteléhez.

Ezt az utat egy olyan valódi proletárpárt megteremtésében lelte föl, amelynek programja, harci taktikája, szervezeti felépítése és káderei megfelelnek a realitásnak. Döntő erőként a munkásosztályt akarta mozgósítani – azt az osztályt, amely a kapitalista fejlődés hatására akkor kezdett számban és erőben gyarapodni. S messzemenő terveiben azt is felvázolta, hogy a munkásosztálynak vállvetve kell harcolnia a hatalmas paraszti tömegekkel és a cári birodalom nemzeti elnyomása ellen küzdő nem orosz népekkel. Lenin tehát a tömegakciókat és a demokratikus erők összefogását helyezte előtérbe. S a kedvezőtlen körülmények ellenére már 1899-ben azt hangoztatta, hogy „a munkásosztály persze szívesebben venné kezébe a hatalmat *békés úton*”.* A kíméletlen ellenforradalmi erőszak azonban más irányba terelte az orosz történelmet.

LENIN A SZOCIALIZMUSBA VALÓ ÁTMENET KÜLÖNFÉLE FORMÁIRÓL

Az 1905-ös forradalomban, amely összekapcsolta a politikai tömegsztrájkokat a fegyveres felkeléssel, megszülettek a szovjetek. Amikor pedig 1917 februárjában, a világháború kellős közepén a cárizmus összeomlott, a szovjetek ismét megjelentek a politikai küzdőtéren, és a burzsoá ideiglenes kormány mellett párhuzamos hatalmi szervekké váltak.

Lenin ekkor kiadta a jelszót: „Minden hatalmat a szovjeteknek!” Így akarta elérni, hogy a népi erők véget vesse-
nek a tőkés hatalmának, és megnyissák az utat a szocializmus felé. Lenin ugyanis azt tartotta, hogy Oroszország

* *Lenin Összes Művei.* 4. köt. Bp. 1964. 248. old.

akkori viszonyai között az államhatalomnak a szovjetek kezébe kerülése és a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet békés úton mehet végbe.

S nem kétséges, hogy ha a többi, magát szocialistának valló párt, vagyis a mensevikek és a szociálforradalmárok pártja a kommunistákhoz hasonlóan ki akarta volna használni a kedvező körülményeket a burzsoáziának a hatalomból való kiszorítására, akkor Oroszországban más irányba fejlődnek az események.

Ebben az esetben a hatalomra került szovjetekben politikai harc zajlott volna le a szocialista és a demokratikus pártok között, s az ottani többség került volna többségbe a kormányban is. Így azután kiderülhetett volna, miként megy végbe a forradalom több szovjet párt létezésének és a szocializmusért folytatott békés harcnak a körülményei között.

A mensevikek és a szociálforradalmárok azonban nem hittek az oroszországi szocialista forradalom lehetőségében, s ahelyett, hogy együttműködésre törekedtek volna a bolsevikokkal, attól sem riadtak vissza, hogy 1917 júliusában, Kerenszkij miniszterelnöksége idején véres megtorló intézkedéseket foganatosítsanak ellenük. Ez azután néhány hónap múlva – októberben – fegyveres összecsapáshoz vezetett.

A mensevikek és a szociálforradalmárok nem akartak együttműködni a bolsevik párttal, ám ennek befolyása rohamosan növekedett a szovjetekben – vagyis a munkás- és paraszttömegek között.

Ilyen körülmények között került sor Lenin pártjának vezetésével az októberi fegyveres felkelésre és a szovjethatalom megteremtésére. Ez néhány nap alatt, csaknem véráldozat nélkül ment végbe.

Csak hónapok múlva robbantotta ki a nyugati tőkésországok fegyveres intervenciója által támogatott belső ellen-

forradalom a polgárháborút. Akkor viszont olyan elkeseredett, pusztító harc bontakozott ki, hogy ez erősen rányomta bélyegét az új államra.

Lenin sokszor rámutatott a következményekre, amelyek a polgárháborúból a fiatal szovjet államra gazdasági, politikai, erkölcsi és kulturális vonatkozásban háramlottak. A totális háború hosszú ideig lehetetlenné tette a szovjet demokratizmus érvényesülését, s ez különösen súlyos körülménynek bizonyult egy önkényuralmi hagyományokkal terhes országban. A helyzet azt sem tette lehetővé, hogy a bolsevik párt és a többi párt között tartós együttműködés alakuljon ki. 1917 decemberében a bolsevikok és a baloldali szociálforradalmárok között kormányzati szinten megvalósult az együttműködés, de az utóbbiak hibájából ez nagyon rövid életűnek bizonyult.

A szovjet kormány, miután győzelmesen megvédte a létehez való jogát, azzal a feladattal került szembe, hogy egy egymagában álló országban felépítse a szocialista társadalmi rendet. Ez az ország hatalmas volt, de romokban hevert, s minden oldalról a tőke ellenséges világa vette körül. Éppen ebből adódik a Szovjetunió megtett útjának történelmi nagysága, de egyszersmind számos jellegzetes sajátossága is. Ennek az útnak az elemzésénél tehát el kell választani egymástól a szocializmus egyetemes érvényű jellegzetességeit és azokat a sajátosságokat, amelyek csak a Szovjetunióra jellemzőek.

Az októberi forradalom fényt derített a szocialista forradalom általános elveire, hozzájárult a világ átalakulásához, s olyannyira megváltoztatta az erőviszonyokat, hogy – hála a szocializmus oroszországi úttörői által tanúsított önfeláldozásnak és hősiességnek – ma már más utakon is el lehet jutni az új társadalomhoz.

VEGYÜK FIGYELEMBE A VÁLTOZÁSOKAT, HOGY ELŐREHALADHASSUNK

Lenin már közvetlenül az októberi forradalom után rámutatott, hogy az oroszországi marxisták azért győzhettek, mert megszabadultak mindenfajta opportunizmustól és dogmatizmustól. „Baloldaliság – a kommunizmus gyermekbetegsége” című művében hangsúlyozta, hogy a kapitalista világ kommunistáitól a helyzet „a kommunizmus *alapelvei*nek (a szovjethatalomnak és a proletariátus diktatúrájának) olyan érvényesítését követeli, amely ezeket az elveket *a részletekben helyesen módosítja*, azokat a nemzeti és nemzeti-állami különbségekhez hozzáalakítja, hozzáalkalmazza. Felkutatni, tanulmányozni, megkeresni, kitalálni, felismerni minden egyes országban a nemzeti sajátosságokat... ez a jelen történelmi pillanatban a fő feladat...”*

A fiatal kommunista pártok nem tudták rögtön hasznosítani ezt az útmutatást. Soraikban még sok sematikus elképzelés élt. Ilyen volt például az a gondolat, hogy a munkáshatalomnak a szovjeteken kívül semmiféle más formája nem lehetséges.

A Kommunista Internacionálé 1935-ben megtartott VII. kongresszusán – ahol a Francia Kommunista Párt alkotó, önálló politikája és népfront-kezdeményezései különösen nagy elismerést arattak – a dogmatikus szemlélet döntő vereséget szenvedett. Georgi Dimitrov határozottan fellépett azzal a hiedelemmel szemben, miszerint az oroszországi kommunisták által megtett utat minden tekintetben követni kell.

Vietnamban a nép fegyveres harcban vívta ki Észak függetlenségét a francia gyarmatosítókkal szemben, s ugyanígy arat most győzelmet Délen az amerikai agresszorok felett.

* *Lenin Művei*. 31. köt. Bp. 1951. 83. old.

Latin-Amerikában a kubai nép ugyancsak fegyveres harc útján szabadult fel az imperializmus uralma alól, s ennek köszönheti, hogy a fejlődés szocialista útját választhatta.

A fegyveres küzdelem, a partizánharc – más harci formákkal és a tömegek mozgalmával párosulva – egyes országokban valóban elengedhetetlenül szükséges lehet az amerikai imperializmus szolgálatában álló militarista, fasiszta diktatúra megdöntéséhez.

Ebből azonban korántsem következik, hogy a fegyveres harc a harc egyedüli, kizárólagos formája minden időben és minden földrész minden országában.

Amennyire igaz, hogy egyetlen nemzeti talajon kibontakozó, valódi forradalom sem zárkozhat be a maga kizárólagos nemzeti keretei közé, s nem szigetelheti el magát a szocialista tábortól, ugyanolyan bizonyos az is, hogy sem a forradalom, sem a forradalmi taktika nem lehet szabványosított exportcikk.

Ha valamely országban a körülmények és az osztály-erőviszonyok nem kedveznek a fegyveres harcnak, és a forradalmi erők mégis ehhez folyamodnak, ez a lépés kudarc-hoz, sőt katasztrofális vereséghez vezethet, mert ürügyet szolgáltat a reakciós erők megtorló intézkedéseire.

Pontosan ezt történt 1965-ben Indonéziában. Indonézia Kommunista Pártjának egyes vezetői – híven Mao Cse-tungnak ahhoz a téziséhez, hogy mindenütt fegyveres harcot kell kezdeményezni –, néhány haladó gondolkodású katonatiszttel összefogva, fegyveres akció, államcsíny segítségével kísérelték meg félreállítani az indonéz hadsereg reakciós tábornokait. S ezt úgy akarták végrehajtani, hogy a tömegeket be sem avatták szándékaikba, holott már Lenin is megmondta, hogy a forradalomnak a tömegek művének kell lennie.

A kísérlet kudarcot vallott, az eredmény pedig ismeretes: a felbőszült reakciós erők több mint 300 000 kommunistát

mészároltak le, s lefejeztek egy két és félmillió pártot, anélkül, hogy az indonéz néptömegek mindegyike hatásos választ adhathat volna.

Egyebek közt ez a példa is bizonyítja, hogy a „baloldali” kalandorság, amely „mindenütt” és „mindenkor” a fegyveres harcban látja az egyedüli megoldást, súlyos károkat okozhat a forradalmi mozgalomnak.

Mindig az adott ország kommunista pártjának kell megválasztania a pillanatot, amikor valamilyen akcióba kezd; neki kell meghatározni a legalkalmasabb harci formákat, számot vetnie az adott viszonyokkal, a nemzeti sajátosságokkal és lehetőségekkel.

A baloldali opportunisták tagadják azt a nyilvánvaló igazságot, hogy hazánkban, a fejlődés magas fokán álló Franciaországban a demokratikus és a szocialista célkitűzések összefonódnak és kereszteződnek.

Márpedig, ha tekintetbe vesszük a jelenlegi körülményeket és erőviszonyokat, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a haladó demokráciáért, azaz egy mélyreható társadalmi átalakulásért vívott harc ad leginkább módot az összes demokratikus erők monopolistaellenes forradalmi lehetőségeinek kihasználására, s nem csupán a munkások és a dolgozó parasztok, hanem a társadalmi élet átalakítását szükségszerűnek érző széles értelmiségi rétegek mozgósítására is.

Tovább haladunk tehát előre a XVIII. pártkongresszusunk által kijelölt úton, egyre több kezdeményező képességet, egyre nagyobb aktivitást tanúsítva az élet minden területén.

Csakis valamennyi pártszervezetünk és párttagunk növekvő, elszánt és magabiztos aktivitása fokozhatja a Francia Kommunista Párt befolyását a tömegek körében, a lakosság összes monopolistaellenes rétegeiben, vagyis lényegében minden egyes üzemben és faluban, minden egyetemen

és laboratóriumban, minden kutatóintézetben és lakóegyedben.

Nem kétséges, hogy ha eredményesen akarunk harcolni a baloldali oportunizmus ellen, akkor ugyanolyan erővel kell küzdenünk elveink és politikánk jobboldali oportunista elferdítése ellen is.

A jobboldali oportunizmus egyebek között abban a tendenciában nyilvánul meg, hogy némelyek minden figyelmüket a napi kérdésekre összpontosítják, megfeledkezve arról, hogy a mi végcélunk a szocializmus.

Bármiféle konkrét kérdésre fordítsa is figyelmét a Francia Kommunista Párt, minden igyekezetével azon van, hogy a közvetlen célokért és követelésekért vívott harc soha ne homályosítsa el a szocialista perspektívát, hanem ellenkezőleg, segítse az új társadalom felé történő előrehaladást, tárja fel az eddiginél is jobban megvalósításának lehetőségeit, s győzze meg a tömegeket a szocializmus magasabbrendűségéről és az érte folytatott küzdelem szükségességéről.

A párt igyekszik megtalálni a szocializmus felé vezető legbiztonságosabb és korunk viszonyainak leginkább megfelelő utat, s ezért igen rugalmas politikát folytat, ez azonban nem mond ellent annak, hogy a legszigorúbban szem előtt tartja alapelveit, s rendíthetetlenül kitart a forradalmi munkásmozgalom végcéljai mellett.

A marxizmus–leninizmus megköveteli az elvi szilárdságnak taktikai rugalmassággal való párosulását. Ez óv meg bennünket mind a jobboldali revizionizmustól, mind pedig a baloldali doktrinárségtől.

Következésképpen folytatnunk és fokoznunk kell ideológiai harcunkat, eszmei küzdelmünket, hogy ily módon megvilágíthassuk a jelen döntő problémáit.

V. FRANCIAORSZÁG ÚTJA A SZOCIALIZMUS FELÉ

A HAZAI FELTÉTELEK

Franciaországban immár kialakultak az objektív feltételek a szocializmus megteremtéséhez. Éppen ezt kíséreltem meg bebizonyítani könyvem II. fejezetében. Hazánkban ma az a feladat áll előttünk, hogy felszabadítsuk a termelőerőket, levegyük róluk a kapitalizmus béklyóját, vagyis megszüntessük az ellentétet a termelőerők és a társadalmi rendszer között, s a felszabadult termelőerőket az egész társadalom javára gyümölcsöztessük.

A szocializmus eszméjének vonzóereje egyre növekszik, mindenekelőtt azért, mert a szocializmus ma már nem ábránd és nem is csupán tudományos előrelátás.

Immár kísérletileg beigazolódott, hogy a kizsákmányolásnak véget vető szocialista termelési mód megvalósítható. S ez a termelési mód egyszersmind lehetővé teszi a termelőerők gyors fejlődését, és biztosítja a nép anyagi és kulturális életszínvonalának állandó emelkedését.

Ez a magyarázata annak, hogy minden nehézség ellenére egyre több francia érti meg a történelem szavát.

A szocializmus megvalósítására irányuló törekvés nő és erősödik a munkásosztályban, s áthatja igen sok értelmiségi és parasztember gondolkodását is. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy sokakban felvetődik a kérdés: milyen perspektívája van a szocializmusnak Franciaországban? És legalább ilyen természetes az is, hogy sokan érdeklődnek ennek az új rendszernek a formái és a tartalma iránt.

Mint ismeretes, a Francia Kommunista Párt és a Francia Szocialista Párt egyaránt leszögezi programjában és szervezeti szabályzatában, hogy célja a kizsákmányolás megszüntetése és az osztály nélküli társadalom megteremtése az alapvető termelési és csereeszközök társadalmasítása, valamint a kapitalista társadalomnak kollektivistá, illetve kommunista társadalommá való átalakítása útján. A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet módja és eszközei tekintetében azonban már véleményeltérések mutatkoznak a két párt között.

Az előző fejezetben ezzel kapcsolatosan kifejtettem, hogy az októberi forradalom győzelme és az a tény, hogy számos ország a szocialista fejlődés útjára lépett, új feltételeket és lehetőségeket teremtett ahhoz, hogy az olyan országban, amilyen Franciaország, a kommunisták és a szocialisták együttműködése valóra váljon.

Ám ez az együttműködés mégsem alakulhatott ki, mert a Francia Szocialista Párt hosszú ideig a burzsoáziával való együttműködés politikáját folytatta.

Attól fogva, hogy a kommunista minisztereket 1947-ben eltávolították a Ramadier-kormányból, a szocialista párt hosszú évekig – egészen az első de Gaulle-kormány 1958-as megalakulását követő időkig – együttműködött a jobboldali pártokkal.

Az utóbbi években már mutatkozott némi fejlődés a párt politikájában. 1965 óta a kommunisták és a szocialisták valamivel közelebb kerültek egymáshoz a személyi hatalom elleni harcban.

Ez idő tájt a szocialista párt legismertebb vezetői gyakran hangoztatták, hogy le akarják vonni a tanulságokat a Nagy-Britanniában, Olaszországban és a skandináv országokban történelekből, valamint saját múltjukból is. Kijelen-

tették, hogy nem akarnak „ismét olyan kedvezőtlen körülmények között kormányra kerülni, mint ahogy ez a múltban többször is megtörtént”, vagyis nem akarnak koalícióra lépni a jobboldallal.

A „Populaire” vezércikkírója leszögezte: „Tudomásul kell venni, hogy ez a megoldás számunkra többé nem létezik. Pártunk levonta a tanulságokat múltbeli tapasztalataiból, s nem akar még egyszer olyan útra lépni, amely végeredményben nem szolgálta a szocializmus ügyét.”*

A szocialista párt 1968 decemberében megtartott országos kongresszusa azonban sajnálatos módon hátrafelé tett egy lépést: olyan határozatot fogadott el, amely levette a napirendről a kommunisták és a szocialisták akcióegységének megvalósítását.

Ezt a visszakoást a csehszlovákiai eseményekkel próbálták igazolni, de ha figyelembe vesszük, milyen álláspont-ra helyezkedett ebben a kérdésben a Francia Kommunista Párt, világossá válik, hogy inkább csak ürügyről volt szó.

Bármi legyen is az oka, a szocialista párt 1968-as kongresszusán hátrafelé tett lépés annál is sajnálatosabb, mert a múlt minden tapasztalata azt bizonyítja, hogy a munkáosztály és valamennyi demokratikus erő egysége, azaz a kommunisták és a szocialisták akcióegysége nélkül lehetetlen eltávolítani a reakciót a hatalomból, lehetetlen győzelemre vinni a társadalmi haladás politikáját és előrehaladni a szocializmus felé.

Erre utalt az egyik közismert baloldali személyiség is, amikor a szocialista pártkongresszus után a következőket írta:

„Az 1946-tól 1958-ig terjedő időszak tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a »harmadik erő« nem egyéb, mint egy konzervatív politika álcázása.”

* Le Populaire, 1968. február 20.

Ha nem akarjuk a gaulle-izmus és más reakciós irányzatok malmára hajtani a vizet, akkor nincs más demokratikus megoldás, mint a munkásosztály és a haladó erők egysége.

A Francia Kommunista Párt tehát a néptömegek bizalmára támaszkodva, az egység útjában álló újabb akadályok ellenére is fokozottan törekedni fog arra, hogy megnyerje a szocialista dolgozókat és aktivistákat az egység ügyének, mert a munkásegység megteremtése nélkülözhetetlen feltétele a szocializmus győzelmének.

SAJÁTOS, ÖNÁLLÓ ÚT

A szocializmusba való átmenetről pártunk XVII. és XVIII. kongresszusa új téziseket fogadott el, amelyek a szocialista forradalom egyetemes törvényszerűségeiből indulnak ki, és számot vetnek a mai Franciaország konkrét viszonyaival is.

Pártunk Champignyban elfogadott kiáltványa ezeknek az új téziseknek a szellemében világosan kifejti, milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy az olyan országban, amilyen a miénk, lehetségessé váljon a szocializmusba való átmenet békés, azaz polgárháború nélküli útja.

Ez természetesen nem jelent erőteljes osztályharc nélküli utat. Mert a szocializmusba való átmenet békés útját mi el sem tudjuk képzelni a tömegek hatalmas erejű akciói nélkül.

Ennek kapcsán kiáltványunk is megjegyzi, hogy a békés utat nem szabad összetéveszteni a parlamentáris úttal.

A kommunista párt természetesen nem becsüli le a választott testületek tevékenységét, sem azt a szerepet, amelyet egy többségében demokratikus és szocialista képviselőkől álló parlament a társadalmi átalakulásban betölthet.

Pártunk azonban úgy véli, hogy legfőképpen a munkásosztálynak és a monopóliumok uralmával szemben álló tár-

sadalmi rétegeknek a legkülönbébb akciói változtathatják meg a demokrácia és a szocializmus javára a társadalmi és politikai erőviszonyokat.

Más szóval, a szocializmus felé vezető békés út nem harcok, küzdelmek nélküli utat jelent: ez a polgárháború kivételével minden lehetséges formában vívott osztályharc útja.

Mert ha a békés úton győzelemre vitt forradalom egyáltalán lehetségesnek látszik, ez nem azért van, mintha a burzsoá uralkodó osztály megváltozott volna; és hajlandó volna önszántából lemondani a hatalomról, hanem azért, mert a megváltozott viszonyok lehetővé tehetik, hogy a munkásosztály megnyerje a nép többségét, vagyis olyan erőfölénnyel induljon harcba, amely meggátolja, hogy az elszigetelt burzsoázia a polgárháború eszközéhez nyúljon. S ha a békés utat részesítjük is előnyben, azért nem tarthatjuk kizártnak azt a lehetőséget sem, hogy a burzsoázia erőszakhoz folyamodik a néppel szemben. Ebben az esetben a munkásosztály, a néptömegek is kénytelenek lennének ugyanehhez az eszközhöz nyúlni, s nem békés eszközökkel biztosítani a szocializmusba való átmenetet.

Végeredményben ma senki sem tudhatja, hogy a szocializmusba való átmenet milyen úton-módon megy végbe. Mi, francia kommunisták arra törekszünk, hogy kedvező feltételeket teremtsünk a szocializmusba való békés átmenethez. s e célból megnyerjük a nép többségét az ilyen átmenetért vívott harcnak. De bárhogyan alakul is a helyzet, semmiképpen nem téveszthetjük szem elől, hogy a szocializmusba való átmenet, akár békés, akár nem békés formában megy végbe, megköveteli a munkásosztály harci egységét és az összes demokratikus, haladó erők felsorakoztatását a munkásság oldalán. Most és az elkövetkező időkben tehát ezért az akcióegységért és az erőknek ezért a tömörítéséért kell küzdenünk.

A szocialista forradalom, amint erről már szó volt, azzal kezdődik, hogy a munkásosztály és szövetségesei hatalomra jutnak.

A munkásosztály azonban csak úgy töltheti be történelmi küldetését, ha véget vet soraiban a szakadásnak. A kommunisták természetesen a legteljesebb egységre törekszenek, vagyis azt szeretnék, ha létrejönne a szervezeti egység szocialista elvtársaikkal. De az olyan országban, amilyen a miénk, elképzelhető, hogy a kommunista párt mellett még hosszú ideig szocialista párt is létezzen. A demokráciáért és a szocializmusért vívott harc megkezdését esztelenség volna akkorra halasztani, amikor a két párt már egyesült, hiszen ez teljes egyetértést feltételez mind elméleti, mind pedig gyakorlati vonatkozásban. A kommunisták ennél fogva kívánatosnak tartják a szocialistákkal való együttműködést, és pedig nem csupán a valódi demokrácia megteremtéséért folytatott harc jelenlegi szakaszában, hanem a jövőben is, amikor a szocializmus építéséről lesz szó. Újfent hangsúlyozni kívánjuk, hogy a szervezeti egyesülés ideje annál előbb érkezik el, minél szilárdabb és gyümölcsözőbb lesz pártjaink együttműködése.

Emellett figyelembe kell venni, hogy a kommunista és a szocialista párt mögé felsorakozott társadalmi erőkön kívül még más társadalmi erők is érdekeltek a társadalom megújításában. Ha tehát sikerülne is megvalósítani annak a két pártnak a szervezeti egységét, amelyek a munkásosztály pártjának vallják magukat, ezzel még nem jönne létre az egypártrendszer: a munkásosztály pártja mellett ott lennének azok az egyéb demokratikus pártok és szervezetek, amelyek meghatározott dolgozó rétegeket képviselnek – olyan rétegeket, amelyek hajlandóak közreműködni a szocializmus építésében.

Nem csupán arról van szó, hogy az egypártrendszer nem felel meg szükségképpen minden egyes ország viszonyainak, hanem éppenséggel arról, hogy egyik-másik országban ennek a követelménynek az erőszakolása késleltethetné a szocializmus megvalósítását, mert gátolná a szocialista és más haladó erők tömörítését.

Ez a helyzet nálunk is, ahol a kommunista párt mellett egy jelentős erőt képviselő szocialista párt is létezik, s ahol a kommunisták és a szocialisták együttműködése nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy meggyorsítsuk a munkásegység létrejöttét s az összes demokratikus és haladó erők felsorakozását a munkásosztály oldalán.

Pártunk már 1959-ben megtartott XV. kongresszusán is kifejezte azt az óhaját, hogy mielőbb létrejöjjön a munkásosztály egysége és valamennyi demokratikus erő összefogása:

„Franciaország demokratikus nemzeti újjászületése és a szocializmus felé történő előrehaladása nem lehet egyetlen párt műve. Ez megköveteli a munkásosztály, a dolgozó parasztság, az értelmiség és a városi középrétegek lojális és tartós szövetségét, következésképpen feltételezi a kommunista párt és a többi demokratikus párt összefogását.”

Hangsúlyozni kívánom, hogy ezzel a nézetünkkel nem állunk egyedül a nemzetközi kommunista és munkásmozgalomban. Már a 81 párt 1960-as nyilatkozata is nyomatékosan hangsúlyozza, hogy meg kell teremteni a kommunisták és a szocialisták egységfrontját mind a hatalom megszerzéséért folytatott harc, mind pedig a szocializmus felépítése érdekében. A nyilatkozat – miután utal rá, hogy a kommunisták változatlanul bírálják a jobboldali szociáldemokraták ideológiai nézeteit és opportunisták gyakorlatát – erről a következőket mondja:

„A kommunista pártok mind a dolgozók életkörülményeinek megjavításáért, demokratikus jogaik kibővítéséért

és megőrzéséért, a nemzeti függetlenség kivívásáért és megvédéséért, a népek közötti békéért folytatott harcban, mind a hatalom megszerzéséért és a szocializmus felépítéséért folytatott küzdelemben együttműködésre törekszenek a szocialista pártokkal.”*

Ezt az alapvető jelentőségű tételt fejlesztette tovább pártunk XVII. és XVIII. kongresszusa, s ezt fejti ki Champignyban elfogadott kiáltványunk is:

„A szocializmusba való átmenet és a szocializmus építése idején mindazok a már meglevő demokratikus pártok és szervezetek, amelyek elkötelezik magukat a szocializmus mellett, s tiszteletben tartják az új társadalmi rendszer törvényeit, akadálytalanul részt vehetnek majd az ország politikai életében, s élvezhetik az alkotmányos jogok összességét. A kommunista párt azon lesz, hogy elősegítse és szervezze az együttműködést mindezekkel a társadalmi és politikai erőkkel. Természetesen nem lehet előre megalkotni hazánkban a szocializmusba való átmenet kész együttműködési és szövetségi rendszerét, hiszen ez függ az ország akkori politikai viszonyaitól és attól is, hogy az adott pillanatban milyen álláspontra helyezkednek az osztályharcban a szóban forgó pártok és szervezetek.

Mert amikor azt valljuk és hirdetjük, hogy az olyan országban, amilyen a miénk, több párt fennállása esetén is lehetséges a szocializmusba való átmenet, ez nem jelenti azt, hogy a szocializmust osztályharc nélkül, a munkásosztálynak és szövetségeseinek teljes mozgósítása nélkül is meg lehet valósítani.

Már 1967 januárjában megtartott XVIII. kongresszusunk politikai határozata is leszögezte:

»A szocializmusba való átmenet, bármilyen formában

* A békéért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért, a szocializmusért. 69. old.

megy is végbe, megköveteli, hogy a munkásosztály megszerezze a politikai hatalmat, szoros szövetségben a dolgozó parasztsággal, az értelmiséggel és a városi középrétegekkel.»

Ugyanezek az okok követelik meg egy erős, a marxista-leninista eszmék által lelkesített és szilárdan a munkásosztályra támaszkodó kommunista párt létezését és működését is. A szocializmus felépítésének lehetősége hazánkban elválaszthatatlanul összefügg azzal, hogy be tudja-e tölteni a Francia Kommunista Párt a munkásosztály élcsapatának szerepét a szocialista forradalomban és építőmunkában.

Pártunk, a munkásosztály forradalmi pártja, a dolgozó tömegek összességének érdekeit, az egész nemzet érdekeit képviseli és védelmezi. Tömöríti mindazokat a munkásokat, parasztokat, alkalmazottakat és értelmiségieket, akik harcolni akarnak a szocializmus győzelméért.

De a kommunista párt ezt az élcsapat szerepét, tényleges irányító befolyását, amelyet a szocialista forradalom véghezvitelekor történelmi hivatása érvényesíteni, nem akarja rákényszeríteni, ráerőszakolni a tömegekre, hanem ki akarja vívni, ki akarja érdemelni azzal, hogy a lehető legnagyobb tisztánlátásról, a nép ügyének lehető legáldozatkészebb szolgálatáról tesz tanúbizonyságot, s a szövetségeseivel folytatott lojális versengésben igyekszik összeegyeztetni és összehangolni mindazoknak az erőknek a tevékenységét, amelyek a forradalom mellett állnak és meg akarják valósítani a szocializmust.

A SZABADSÁGJOGOK KITERJESZTÉSÉÉRT

A munkásosztály és szövetségesei új politikai hatalmának az lesz a feladata, hogy új, szocialista gazdaságot és társadalmat teremtsen.

Ennek a gigászi és lelkesítő feladatnak a megoldásához a tömegek lehető legszélesebb körű és legtevékenyebb közreműködésére van szükség a közügyek intézésében.

A szocializmus nem csupán annyi, hogy a dolgozók megszabadulnak a tőkés kizsákmányolástól, hanem bármiféle polgári demokráciánál magasabb rendű demokrácia megvalósulását is jelenti.

A szocialista hatalom első számú funkciója éppen abban áll, hogy megteremti a lehető legszélesebb körű demokráciát valamennyi dolgozó, az egész nép számára a célból, hogy a dolgozók a közélet minden területén és minden szintjén részt vegyenek az ügyek irányításában és intézésében.

A Francia Kommunista Párt ezért azt vallja, hogy a szocializmusba való átmenet idején a néptömegek mindennemű tevékenységi formájának kibontakoztatásával párhuzamosan demokratizálni kell azokat a képviseleti intézményeket is, amelyek hazánk politikai és társadalmi életének hagyományos tényezői.

Ezáltal a parlament, amelyet az általános választójog alapján és a nemzet valódi képviseletét biztosító választási törvény előírásai szerint választanak meg, a népi, nemzeti akarat hatékony eszközévé válik. S ugyanez vonatkozik a városi, a megyei és a regionális körzeti képviseleti testületekre is, amelyeknek szabadságjogait és kiváltságait biztosítani és erősíteni kell.

Hasonlóképp demokratikusak lesznek azok az új intézmények, amelyeket a szocializmus építésével járó gazdasági és társadalmi feladatok megoldása végett kell majd életre hívni, kezdve az országos gazdasági, szociális és kulturális fejlesztési terv kidolgozásának szintjétől egészen az üzemek szintjéig.

A demokratikus tömegszervezetek mind nagyobb szere-

pet kapnak; a gazdasági és a társadalmi életben való részvételük egyre fokozódik.

A szakszervezetek jogait az új hatalom nemcsak biztosítja, hanem ki is terjeszti; érdekvédelmi szerepük is megnő. Aktívan részt vehetnek az egész gazdasági élet irányításában és az üzemek igazgatásában, s a kormányzat – híven a francia szakszervezeti mozgalomban kialakult hagyományokhoz – mindenkor tiszteletben tartja önállóságukat és tömegszervezeti jellegüket.

Ezzel szemben megszűnnek mindazok az intézmények, amelyek jellegüknél fogva antidemokratikusak és kizárólag a nagyburzsoázia politikai osztályuralmának eszközei. Ilyen például a prefektusi intézmény.

Az intézmények folyamatos demokratizálása megköveteli, hogy ne csupán megőrizzük és hatékonyan biztosítsuk, hanem növeljük és mindjobban ki is terjesszük azokat a szabadságjogokat, amelyeket hazánk történelme folyamán hosszú osztályharcokban sikerült kivívni.

A gondolat- és szólásszabadság, a gyülekezési és szervezkedési szabadság, a szakszervezeti jogok és a sztrájkjog akkor majd nem csupán alkotmányba foglalt, írott jogok lesznek. A szocialista demokrácia meg fogja teremteni a feltételeket ahhoz, hogy ezek a jogok törvényes keretek között általánosan érvényesüljenek, lévén hogy elválaszthatatlanul összefüggenek a tömegek kezdeményező készségének és az emberi személyiségnek a kibontakoztatásával.

Jóllehet a szocialista társadalomban az állam csakis világi jellegű lehet, és szigorúan tiszteletben kell tartani az állam és az egyház különválasztását, a szocialista Franciaország jogilag és gyakorlatilag egyaránt biztosítani fogja a vallásos hit és a vallásgyakorlás szabadságát. A kommunisták eszmei harcban, a szocializmus eredményeinek demonstratív erejével, a párt harcosainak példás emberségével, közösen végzett alkotómunkával akarják megnyerni a tudományos

szocializmusnak a néptömegeket, beleértve valamennyi válásfelekezeti híveit is. A szocialista törvények értelmében tilos lesz mindennemű faji megkülönböztetés, antiszemita megnyilatkozás, háborús uszítás vagy más népekkel szembeni gyűlöletre való izgatás.

Végezredményben, mint pártunk XVIII. kongresszusának politikai határozata is kimondja a szocializmusba való átmenettel foglalkozó részében, „el kell érni, hogy a kisebbség jogai szabadon érvényesüljenek a többség által demokratikusan megteremtett új törvényesség keretei között”.

A SZOCIALISTA HATALOM VÉDELME ÉS A DEMOKRÁCIA

Mindez annyit jelent, hogy a dolgozók új politikai hatalma biztosítani fogja valamennyi állampolgár alapvető jogait, s egyszersmind az egész nép érdekében törvényesen védelmezni fogja az új társadalmi rendet minden belülről és kívülről jövő támadással szemben. Mert az új rendszert természetesen meg kell majd védeni a hatalom visszaszerzésére és a kapitalizmus helyreállítására törekvő egykori kizsákmányoló osztályok aknamunkájától és szabotázscelemekényeitől.

A döntő kérdés itt a következő: vajon a francia munkásosztály és szövetségesei meg tudják-e valósítani a szocializmust, ha nyomban azután, hogy demokratikus úton hatalomra jutottak, eltűrik, hogy a kapitalizmus szekértolói, a szocializmus ellenségei minden rendelkezésükre álló eszközzel, még erőszakkal is tönkretegyék a szocialista átalakulás művét, és visszaállítsák a kizsákmányolást?

A kommunisták véleménye szerint a dolgozók új hatalmát és a szocialista átalakulást a szocialista törvényesség keretei közt együttesen kell majd óvniuk és védelmezniük

mindazoknak a demokratikus pártoknak és szervezeteknek, amelyek a szocializmus hívei s a nép többségét képviselik.

E célból mindenütt alkalmazni kell és mindenkinek tiszteletben kell tartania a többség törvényeit.

„A munkásosztály – hangsúlyozza pártunk kiáltványa – a lehetőség végső határáig mindenkor a nem erőszakos módszereket, a meggyőzést és a nevelőmunkát fogja előnyben részesíteni. De habozás nélkül kényszerítő eszközöket alkalmaz, ha a szocializmussal ellenségesen szemben álló erők felforgatáshoz és erőszakhoz folyamodnak a szocializmus és vele együtt a demokrácia megsemmisítése végett.”

A tulajdonuktól megfosztott monopolistáknak, a kapitalista oligarchia egykori tagjainak, a trösztök és a bankok volt elnökeinek és elnökgazgatóinak, a kijáró politikusok és a vezető technokraták maroknyi csoportjának, vagyis mindazoknak, akik fenntartották és érvényesítették a tőke diktatúráját, joguk lesz élni és más társadalmi osztályokba beilleszkedni, de ahhoz nem lesz joguk, hogy összeesküvést szőjenek, ellenforradalmat szítsanak, zsoldosokat toborozzanak, összejátsszanak a külföldi tőkével. Helyzetük magatartásuktól függ majd.

Nem meglepő, hogy a kapitalizmus védelmezői minden eszközzel igyekeznek megőrizni igazságtalan elnyomó rendszerüket. De éppígy magától értetődő, hogy a szocializmus hívei ennek ellenkezőjére törekszenek: igyekeznek minden erőt felsorakoztatni a kapitalista rendszer megdöntésére és egy igazságosabb társadalom demokratikus felépítésére.

A kommunisták jól tudják, hogy erőszakot csak olyan esetekben szabad alkalmazni, amikor valamely kisebbségi csoport felforgató tevékenységével veszélyezteti a többség demokratikus építőmunkáját. Bármiféle nézeteltérés esetén a kibontakozás nélkülözhetetlen elemének kell tekinteni a szabad, nyílt vitát, amelyet a tömegek minél szélesebb körű részvételével kell lefolytatni bármely felvetendő kérdéstről.

Nyilvánvaló egyébként, hogy még a többség soraiban is előfordulhatnak nézeteltérések a szocializmus építésének egyes módozatait illetően. Az osztálykülönbségek még elég hosszú ideig fennmaradnak, és csak fokozatosan mosódnak el. Ennélfogva az állampolgárok politikai gondolkodásában és érzelmeiben még sokáig kisebb-nagyobb eltérések lesznek megfigyelhetők.

Éppen itt mutatkozik majd meg a szocialista demokrácia megvalósításáért küzdő pártok együttműködésének a hasznossága. E pártok olyan megoldásokat fognak kidolgozni, amelyek mindenki számára elfogadhatóak, s vitával és hasznos kompromisszumokkal helyettesítik az összecsapásokat. Lehet, hogy bizonyos esetekben nem sikerül majd kompromisszumot kötni. Ilyenkor, a demokrácia szabályai szerint, a többség akarata dönt, a kisebbség pedig aláveti magát ennek az akaratnak. De a többség azon lesz, hogy az eltérő vélemények képviselőit ne erőszakkal, hanem meggyőzéssel nyerve meg. Az erőszak csupán a törvénytelen eszközökre lehet megfelelő válasz.

A dolgozók új politikai hatalmának ez a két oldala – a demokrácia szüntelen fejlesztése és kiterjesztése valamennyi dolgozóra, az egész népre, s a társadalmi vívmányok védelme az egykori kizsákmányoló osztályokkal szemben – jelenti azt, amit a marxizmus megalapozói „a proletariátus diktatúrájának” neveztek.

Végül hadd említsem meg, hogy a proletariátus diktatúrája csupán ideiglenes, átmeneti jellegű, hiszen a szocialista átalakulás, amelynek megvalósításához erre a diktatúrára szükség van, éppenséggel az antagonisztikus osztályok megszüntetésére és az egész nép hatalmának megteremtésére irányul.

A KOLLEKTÍV KISAJÁTÍTÁS FORMÁINAK VÁLTOZATOSSÁGA ÉS RUGALMASSÁGA

Pártunk álláspontja az, hogy a szocialista átalakulás során az új viszonyokat fokozatosan, lépésről lépésre, sőt az egyes gazdasági szektorokban más és más módon kell kialakítani. Így például még csak gondolni sem lehet a közép- és kisparaszti gazdaságok államosítására. Ebben a szektorban csakis a szövetkezeti út jöhet számításba, s ezen belül is a legkülönbözőbb formákat, az egyesülés, összefogás különféle fokozatait kell alkalmazni.

A szövetkezeti termelésre való áttérés csakis meggyőzés eredménye lehet, és csak akkor valósítható meg, amikor maguk a parasztok akarják. A csatlakozás minden esetben önkéntes lesz. Ma is vannak olyan szocializmust építő országok – ilyen például Lengyelország –, ahol a mezőgazdaságban az egyéni gazdálkodás még jelentős túlsúlyban van a közös gazdálkodással szemben.

Hazánk kis- és középparasztsága válaszut előtt áll: vagy menthetetlenül áldozatául esik a kapitalista útnak, vagy rá lép a fejlődés szocialista útjára.

Ha a kis- és középparasztok tovább haladnak a kapitalista úton, legtöbbjük tönkremegy, mert nem rendelkezik megfelelő termelési eszközökkel, vagy képtelen letörleszteni a gazdasági felszerelések beszerzéséből származó adósságait, s mert végső fokon a mezőgazdasági árak nem állnak arányban az ipari árakkal.

A kapitalista út a parasztság proletarizálódásának s a falu és a város életszínvonala közötti eltérés növekedésének az útja.

A szocializmusban a parasztok megszabadulnak a tőkés nagykereskedelmi monopóliumtól és a nagybirtoktól. A föld azoké lesz, akik megművelik, s az új hatalom minden vonatkozásban elősegíti majd a parasztok szabad társulását.

A szocialista szövetkezés nemcsak a paraszti jövedelmeket fogja növelni: első ízben élvezhetik majd ennek révén a földművelők is a megszabott munkaidő és a fizetett szabadság áldásait.

A francia parasztok életszínvonala és munkakörülményei elérhetik majd a városi szintet. A szocialista út tehát fokozatosan megszünteti a falu és a város közötti különbséget. Ez pedig az egész dolgozó parasztságnak érdeke.

A mezőgazdasági szövetkezés ugyan ma sem ismeretlen hazánkban, de csakis a szocialista gazdasági rend keretében, az állam támogatásával bontakozhat majd ki a maga teljességében és minden elképzelhető formában. A dolgozó parasztság teljes felszabadulását csakis a szocializmus hozhatja meg.

A koncentráció meggyorsulása, amit a monopóliumok és az állam egybehangolt tevékenysége idéz elő, napjainkban a kisiparosok és a kiskereskedők körében is egyre nagyobb nyugalanságot kelt. Az átalányadót fizető kiskereskedőkre és kisiparosokra egyre nagyobb súllyal nehezedik a jövedelemadó. S az árakba belefoglalt értékadó szintén a nagykereskedelemnek kedvez, amint ezt 1968. január 11-i televízióbeszédében a miniszterelnök is elismerte.

A legtisztábban látó kisiparosok és kiskereskedők felismerik a veszélyt, s igyekeznek modernizálódni, hogy megvédhessék magukat a nagy áruházak, supermarketek stb. konkurenciájával szemben. Ez a törekvés vezetett néhány évvel ezelőtt a szövetkezeti mozgalom megindulásához és terjedéséhez. 1966-ban már 120 kisipari szövetkezet működött az országban; a kiskereskedők pedig tízezrével tömörültek beszerzési szövetkezetekbe vagy csoportokba.

De ez a szövetkezeti mozgalom, bár kétségkívül bizonyos fellendülést eredményezett a kiskereskedelemben és a kisiparban, csak szűk keretek között mozoghat, a monopóliu-

mok kedvében járó kormány gazdaságpolitikája és pénzügyi politikája következtében.

A dolgozók új politikai hatalma, amely véget vet a monopóliumok uralmának, egészen más magatartást tanúsít majd a városi kispolgársággal szemben. A bérek és a fizetések emelkedése növelni fogja az üzleti forgalmat. Az adóreform egyszerűsíteni és csökkenteni fogja az említett társadalmi kategóriák terheit. S emellett az állam támogatni fogja a szövetkezeteket.

A szocializmusba való átmenet időszakában a kiskereskedők és a kisiparosok megtalálhatják és megtarthatják helyüket a gazdasági életben.

Nagyon érdekes ebben a vonatkozásban a Német Demokratikus Köztársaság példája. A kisiparosok egy része itt fokozatosan szövetkezetekbe tömörült, s ezeknek a szövetkezeteknek a termelése beletartozik az országos tervelőirányzatba. A kis- és középvállalatok pedig – amelyeket nem szándékoznak államosítani – részben olyan vegyes vállalatokká alakultak át, amelyeknek bizonyos arányban társtulajdonosa az állam.

Az NDK-ban a legutóbbi statisztikai felmérés szerint 139 020 kisiparos működik 364 798 alkalmazottal, s 4096 olyan magánvállalat van, amely legfeljebb száz dolgozót foglalkoztat; a vegyes vállalatok száma 5512, a kiskereskedőké pedig 6750.*

A magánkezdeményezés tehát pozitív szerepet tölthet be a szocialista gazdasági rendszerben.

Említettem már, hogy a monopolkapitalizmus megbontotta a burzsoázia egységét. A kapitalista oligarchia politikája nemcsak a kis egzisztenciákat, hanem a még önálló középvállalatokat is a lét vagy nemlét kérdése elé állítja. A mai körülmények között nem marad más választásuk, mint a megszűnés, vagy a tényleges gazdasági önállóság

* 1966-os statisztikai adatok.

feladása. A nagytőke ugyanis nem számol fel minden kisebb céget – sokat közülük működni hagy, feltéve, hogy teljesen az ellenőrzése alá helyezik magukat.

Ez a magyarázata annak, hogy a jelenlegi kapitalizmusban erősen kifejlődött az alvállalkozás. Ez azonban sem biztonságot, sem stabilitást nem nyújt a trösztök gazdasági fennhatósága alá tartozó kis- és középvállalatoknak. A tröszt bármely pillanatban leállíthatja a megrendeléseket, és csődbe juttathatja a tőle függő vállalatokat. Nem csoda hát, hogy zsarnoki fegyelmet kényszerít rájuk. Ilyen körülmények között csak a legocsmányabb cinizmussal lehet „szabad vállalkozásról” beszélni.

A kis- és középvállalatok számára azonban más út is létezik, mint a monopolista integráció, a feltétel nélküli behódolás a nagytőkének, vagy az olyan nagyvállalatok tartálékává való átalakulás, amelyek konjunktúra idején kihasználják őket, válság idején pedig megfosztják a megrendelésektől. Ez a másik út az együttműködés megteremtése a szocialista állam keretei között. A kis- és középvállalatok ily módon megőrizhetik jogi önállóságukat, gazdaságilag beilleszkedve az állami szektorba, s az állam segítségével megfelelően szakosodhatnak és modernizálódhatnak.

Azért hoztam fel az NDK példáját, mert – hazai viszonyainkkal számolva – pártunk rendkívül fontosnak tartja, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában megtaláljuk a munkásosztály, az önálló dolgozók és a kistőkések együttműködésének legjobb formáját.

KÉT FELTÉTEL

A mai Franciaország előtt tehát ez a szocialista perspektíva bontakozik ki: demokratikus átmenet lehetősége a szocializmust igenlő pártok és szervezetek együttműködése révén,

széles körű szocialista demokrácia, a kollektív kisajátítás változatos és rugalmas formái.

Mitől függ ennek a perspektívának a megvalósulása? Lényegében két feltételtől.

Az első feltétel a tömegmozgalom kibontakozása. Franciaország jövője tehát elsősorban attól a tevékenységtől függ, amelyet a szocializmus hívei – mindenekelőtt a kommunisták – folytatnak avégett, hogy megnyerjék a nép többségét, s elérjék, hogy ez a többség felsorakozzék a forradalmi harc megvívására.

A második feltétel teljesülése javarészt a magukat szocialistának valló más pártokon és szervezeteken – elsősorban a szocialista párton – múlik. Mert végeredményben a szocializmusba való átmenet – akár békés, akár nem békés – nem csupán a kommunista párt óhajától és tevékenységétől függ.

Elengedhetetlen, hogy a szocializmust igenlő többi párt és szervezet végérvényesen szakítson a nagyburzsoáziával való osztályegyütműködés politikájával, s a kommunistákkal együtt hathatós küzdelmet vívjon a demokráciáért és a szocializmusért.

A kommunista párt álláspontja mindenesetre világos: legfőbb feladatának azt tekinti, hogy a dolgozó tömegeket, a kapitalizmus minden ellenségét megnyerje a szocializmus eszméjének és a szocializmus megvalósításáért vívott harcnak.

A Francia Kommunista Párt mindenkor olyan forradalmi pártnak vallotta magát, amely a kapitalizmus megdöntéséért küzd, s a szocializmust akarja megvalósítani a munkásosztálynak és szövetségeseinek hatalomra jutása útján.

Ellentétben az öntelt baloldali opportunistákkal, miránk, kommunistákra nem jellemző az, amit Jaurès „egy felszabadító katasztrófára való szinte misztikus várakozásnak”

nevezett. Mi tudjuk, hogy az igazi erő az egyre hathatósabb összefogásban, az egyre módszeresebb mindennapos küzdelemben rejlik – azokban az akciókban, amelyeknek közvetlen célja jelenleg a személyi hatalom megszüntetése és a haladó demokrácia megvalósítása.

Amikor ma a gazdasági és a politikai demokrácia fejlesztéséért küzdünk, s arra törekszünk, hogy létrehozzuk a munkásosztály és az összes demokratikus, haladó erők akcióegységét, lényegében a szocializmusért való közvetlenebb harcra készítjük elő a tömegeket, vagyis forradalmár módjára cselekszünk.

A munkásosztály és a többi népréteg közös harca az egyre mélyrehatóbb gazdasági és társadalmi átalakulásért és a monopóliumok uralmának megdöntéséért – ez az az út, amelyen járva népünk többsége, a növekvő politikai öntudat révén, megértheti, hogy korunk problémáinak gyökeres megoldását csakis a társadalom szocialista átalakulásáért vívott harc hozhatja meg.

Az a harc, amelyet ma a haladó demokráciáért folytatunk, szerves része a szocialista Franciaorszáért vívott küzdelemünknek.

Nem azért akarunk uralomra kerülni, hogy a monopóliumok politikáját folytassuk tovább, vagy toldozgassuk a kapitalizmust.

Ellentétben a kispolgári „veszettekkel”, akik forradalmi frázisokban tobzódnak, mi komolyan vesszük a szocialista forradalmat, s kitartóan keressük azt az utat, amely a legbiztosabban és korunk, hazánk viszonyaival összhangban vezet a szocializmus felé.

A szocializmus megvalósításához nem nagy szavakra van szükség, hanem arra, hogy – a valóság talaján állva – megnyerjük a nép többségét a szocializmusnak. Ez az ismérve annak, hogy valaki forradalmár a mai Franciaországban. Ezért mondhatjuk el, hogy a Francia Kommunista Párt

Franciaország nagy forradalmi pártja – a szó legjobb értelmében.

Pártunk éppen ezért nagy nemzeti párt is. A szocializmusért való harc Franciaországban nemcsak a munkásosztály felszabadulásáért vívott harcot jelenti: ez a harc egyszer-smind az ország legfőbb érdekeiért, a szabad, békés és virágzó Franciaországért is folyik.

VI. KORUNK NAGY PROBLÉMÁI

AZ IMPERIALISTA AGRESSZIVITÁS

Korunk nemzetközi eseményeinek egyik legszembetűnőbb jellegzetessége az imperializmus és ezen belül is a legfőbb imperialista hatalom, az Amerikai Egyesült Államok fokozódó agresszivitása. Az amerikai óriás monopóliumok, amelyek döntő befolyással vannak az ország gazdasági életére, és osztatlanul kezükben tartják a politikai hatalmat, állandóan növelni igyekeznek külföldi expanziós lehetőségeiket, és világuralomról ábrándoznak.

Washington külpolitikájának legfőbb hajtóereje az a törekvés, amely az ország gazdasági és politikai pozícióinak kiterjesztésére irányul. Még jól emlékszünk rá, miként használta fel az Egyesült Államok 1947-ben és a rákövetkező években a Marshall-tervet a nyugat-európai országok leigázására. Ezek az országok – köztük a mi hazánk is – abban az időben még minisztereiket sem választhatták meg önállóan.

Ezután került sor az atlanti katonai tömb létrehozására a szocialista országok elleni harc céljából. A NATO fennállása óta a tagállamok 1200 milliárd dollárt költöttek az atlanti hadigépezetre, vagyis négyszer annyit, mint amennyibe az első világháború került!

Az Egyesült Államok a világ minden részén arra törekszik, hogy akadályozza az egyes országok szabad fejlődését, a népek történelmi kezdeményezésének érvényesülését.

A vietnami nép ellen folytatott bűnös háború, az ismételt provokációk, amelyeknek célpontja Kuba és a népi Korea, a latin-amerikai országok ügyeibe való durva beavatkozások, reakciós államcsíny szervezése számos ázsiai és afrikai országban, a közel-keleti arab országok elleni agresszió, a görögországi fasiszta puccs, a nyugatnémet neonáci és revansista erők újjáélesztése – mindez ékes bizonyítéka annak, hogy az imperializmus mindenáron a maga javára akarja megváltoztatni a nemzetközi erőviszonyokat.

A barbár vietnami támadó háború csakis a nemzetközi jog durva megsértésével vált lehetővé. Ezt a háborút elítéli a szabadság és az igazságosság minden híve a világ valamennyi országában – magában az Egyesült Államokban is.

A támadás megtört a vietnami nép hősie ellenállásán, a háború már csak az Egyesült Államok szégyenletes vereségével végződhet, s így az agresszor, akit az egész emberiség erkölcsi ítélete elmarasztalt, kénytelen-kelletlen belement a párizsi tárgyalások megkezdésébe. Szemmel látható azonban, hogy mindenképp igyekszik elhúzni ezeket a tárgyalásokat.

Európában az amerikai imperialisták fokozzák a fegyverkezési hajszát, és akadályozni próbálják a nyugat- és kelet-európai országok kapcsolatainak normalizálódását. Azon vannak, hogy az európai nemzetek továbbra is egymással szemben álló katonai tömbökbe tömörüljenek. S az agresszív amerikai expanziós törekvéseket az NSZK militarista és revansista elemei is támogatják. Az amerikai és a német imperialisták természetesen igyekeznek egymást saját céljaik érdekében felhasználni, de közös terjeszkedő politikájuk így is súlyos veszéllyel fenyegeti az európai biztonságot.

A bonni kormány mindmáig nem hajlandó véglegesnek elismerni a második világháború után megállapított határokat, s az egész akkori rendezést ideiglenesnek fogja fel.

Mindent megtesz azért, hogy valamilyen formában nukleáris fegyverzethez jusson, s eltűri egy neonáci párt szervezkedését az NSZK-ban.

Az Egyesült Államok hódító és terjeszkedő politikája az amerikai monopóliumok páratlan arányú nyugat-európai gazdasági behatolásában is megnyilvánul. Ez a behatolás olyan méreteket ölt, hogy még az érintett országok uralkodó köreiben is fokozódó nyugtalanságot ébreszt. Csupán 1960 és 1965 között több mint 2200 amerikai részvénytársaság 6000 külföldi befektetési tranzakciót bonyolított le. S Nyugat-Európában ezek a befektetések elsősorban a fejlődőképes alapvető iparágakra koncentrálnak.

Az amerikai Kongresszus bizottságainak számításai szerint a külföldön működő amerikai vállalatok évi 150 milliárd dollár értékű árut termelnek, s ez nem kevesebb, mint ötszöröse az exportra irányuló belföldi termelésnek. Sok vállalat külföldön több terméket állít elő, mint hazai üzemeiben – például a General Electricnek több mint száz országban vannak termelőüzemei és -berendezései.

Ez a helyzet fokozza az ellenállást a kapitalista világban, s kiélezi a harcot az amerikai monopóliumok és az atlanti tömbhöz tartozó európai országok monopóliumai között. Ezzel magyarázható egyik-másik kormánynak, így például hazánk kormányának is az a törekvése, hogy lazítson Washington szorításán.

Az Egyesült Államok emellett szinte megoldhatatlan katonai, politikai és pénzügyi problémákkal küszködik. Közéjük tartozik a Dél-Vietnamban állomásozó haderő kérdése, a háborús kiadások által előidézett dollárválság és a négerkérdés, amelyet az imperialista erőszakpolitika csak még inkább kiélez. Az imperialista agresszivitás hasonlatos a skorpióhoz: a farkában levő méreggel még azokat is veszélyezteti, akik szabadjára engedték.

Vietnamban az amerikai imperializmusra elkerülhetetlen

vereség vár, s ennek a vereségnek igen jelentős nemzetközi következményei lesznek.

Nem kevésbé jelentős körülmény, hogy a kapitalista és a szocialista világ versengése során a szocialista országok egyre fokozzák politikai, gazdasági és katonai erejüket.

Az ipari termelés a szocialista tábor csaknem minden országában gyorsabb ütemben növekszik, mint a kapitalista országokban.

Blow, a United States Steel Corporation igazgató tanácsának elnöke abban a jelentésben, amelyet a nagy amerikai bankok és iparvállalatok vezetőinek értekezlete elé terjesztett, kiterjesztés nélkül kijelentette, hogy a kapitalizmus jövője most dől el a szocializmussal folytatott versengésben. „A kérdés jelenleg az – hangsúlyozta Blow –, hogy ki tudjuk-e állni a döntő próbát ebben a forgószélről fölkavart világban... A kommunista országok gyorsabb ütemben fejlesztik gazdaságukat, mint a kapitalista országok.”

A szocialista államok külpolitikája arra irányul, hogy tömörítse a béke erőit az imperializmussal és a háborús erővel szemben. Ezek az államok meg akarják akadályozni, hogy az imperialisták újabb világháborút robbantsanak ki, s támogatni kívánják az elnyomott népek szabadságharcát.

A nemzetközi közvélemény már nemegyszer tanúja lehetett, hogy a szocialista országok határozott fellépése – egyes szocialista országok sajnálatos nézeteltérései ellenére – gátat vetett az imperialista agresszióknak. Többek között igen hatékonyan bizonyult az a gazdasági és katonai segítség, amelyet a hős vietnami nép a Szovjetuniótól és más szocialista országoktól kapott.

Fentebb már utaltam a szocialista államok között támadt nehézségekre és nézeteltérésekre. A francia kommunisták mélységesen fájlalják azokat az eseményeket, amelyek Csehszlovákiában zajlottak le 1968 augusztusában.

Mint ismeretes, pártunk Központi Bizottsága augusztus 22-i határozatában leszögezte, hogy nem ért egyet a Varsói Szerződés öt tagállamának csehszlovákiai katonai intervenciójával.

A Francia Kommunista Párt nem titkolta a Csehszlovákiában kialakult helyzet egyes negatív vonatkozásai miatt érzett aggodalmát, de megnyilatkozásait mindvégig az a gondolat sugallta, hogy a kommunista pártok között felvetődő problémákat elvtársi eszmecserék útján kell megvizsgálni és tisztázni, tiszteletben tartva minden egyes ország szuverenitását, valamennyi párt szabad elhatározását és a proletár internacionalizmus elveit.

Úgy véltük, hogy – számot vetve a szocialista országok közössége iránti kötelezettségeivel – Csehszlovákia Kommunista Pártjának kell megtalálnia önmagában, a munkáosztályban, a népben, a szocialista országok és az összes testvérpártok támogatásában azt az erőt, amely Csehszlovákiában a szocializmus vívmányainak megvédelmezéséhez és továbbfejlesztéséhez szükséges.

Pártunk egyszersmind úgy döntött, hogy továbbra is mindent megtesz a kommunista testvérpártokhoz fűződő kapcsolatok fenntartása és fejlesztése érdekében, különös tekintettel a Szovjetunió Kommunista Pártjához fűződő szolidaritásra és barátságra.

Egy pillanatig sem hittük, hogy valamely adott kérdésben támadt nézeteltérés vitássá tehetné azt az alapvető szolidaritást, amely a kommunista és munkáspártokat egyesíti

a közös ellenség, az imperializmus ellen folytatott együttes harcukban.

Ennélfogva 1968. november 4-én és 5-én fontos megbeszélésekre került sor Moszkvában a Szovjetunió Kommunista Pártja és a Francia Kommunista Párt megbízottainak részvételével.

A küldöttségek kifejtették álláspontjukat a csehszlovákiai eseményekkel kapcsolatosan, s teljes egyetértésre jutottak annak a küzdelemnek a legfőbb problémáiban, amelyet az imperializmus agresszív üzelmei ellen, a béke védelmében és a szocializmus megvalósításáért folytatnak.

A két párt az egyetértésnek ugyanebben a szellemében azt is elhatározta, hogy a többi testvérpárttal karöltve szorosán együttműködik a kommunista és munkáspártok 1969 első felében megtartandó nemzetközi értekezletének előkészítésében.

A szocializmus ellenségei, akik arról ábrándoznak, hogy a különböző országok kommunistái hajba kapnak egymással, ne tápláljanak hát túlzott illúziókat: határozottan szembe fogunk szállni minden olyan párttűző törekvéssel, amely arra irányul, hogy a csehszlovákiai eseményeket bárki is a dolgozók megosztására, a népek megosztására és a munkásosztály ellenségeinek, az imperializmusnak a javára használja fel.

A Francia Kommunista Párt a teljes egyenjogúság és önállóság alapján továbbra is szerves része marad a nemzetközi kommunista mozgalomnak, együtt halad a többi kommunista testvérpárttal, köztük a Szovjetunió Kommunista Pártjával, amely nemzetközi vonatkozásban döntő ereje az imperializmus ellen, a szocializmusért és a kommunizmusért folyó küzdelemnek.

Egyszersmind a 81 párt 1960-as nyilatkozatának szellemében pártunk rendületlenül kitart amellett, hogy a kommunista mozgalomban minden egyes párt megvédelmez-

hesse helyesnek tartott álláspontját anélkül, hogy ez vitássá tenné azt az alapvető szolidaritást, amelynek valamennyi kommunista és munkáspártot egyesítenie kell a közös ellenség, az imperializmus elleni harcban.

A francia kommunisták híven ragaszkodnak a nemzetközi kommunista mozgalomnak a marxizmus-leninizmus elvein alapuló egységéhez. Mivel mélységesen szeretik hazájukat, igaz hazafiak és egyúttal igazi internacionalisták is. Sohasem feledkeznek meg arról, hogy minden ország munkássztyáának, népének közös érdekei forognak kockán abban a harcban, amely a nagytőke ellen, a népek függetlenségéért, a békéért és a szocializmusért folyik.

A NEMZETI FELSZABADÍTÓ MOZGALOM

Az októberi forradalom és a második világháború eredményeként a gyarmati népek bekerültek a forradalmi mozgalom általános áramlatába.

Közismert tény, hogy a náci Németországnak és a militarista Japánnak a második világháborúban elszenvedett veresége jelentősen meggyöngítette az imperializmust, kedvező feltételeket teremtett a népek nemzeti és társadalmi felszabadulási mozgalmának diadalmas fellendüléséhez és ezen belül a nagy kínai forradalom győzelméhez is.

Ötven évvel ezelőtt még Földünk népességének 35 százaléka élt gyarmati elnyomás alatt a szárazföld 55 százalékán. Ma a közvetlen gyarmati uralom alatt élő népek az emberiségnek csupán 1,1 százalékát teszik ki, és a földkerekség 6 százalékát lakják.

A gyarmatrendszer felbomlása fel nem tartóztatható folyamat, és döntő jelentőségű tény a világ forradalmi mozgalma szempontjából. Ez a folyamat az imperializmus jelentős gyengüléséről tanúskodik.

A munkásmozgalom és a nemzeti felszabadító mozgalom érdekközössége, e két nagy forradalmi áramlat szövetsége és akcióegysége korunk egyik legfőbb jellegzetessége. Ennek tudatában javasolta Lenin már annak idején zseniális éleslátással, hogy a híres marxi jelszót – „Világ proletárjai, egyesüljetek!” – így kell kiegészíteni: „Világ proletárjai és a földkerekség elnyomott népei, egyesüljetek!”

A Francia Kommunista Párt erőteljesen támogatja minden elnyomott nép szabadságharcát. Különösen így volt ez a marokkói, a vietnami és az algériai háború idején. Pártunk segítségére van a francia imperializmus által egykor leigázott afrikai népeknek, amelyek ráléptek a szabad és haladó irányú fejlődés útjára, s igen aktív szolidaritást tanúsít az amerikai agresszió ellen küzdő hős vietnami nép irányában is.

Némelyek azzal a gondolattal hozakodnak elő, hogy korunk nagy konfliktusa a „gazdag nemzetek” és a „szegény nemzetek” – vagyis a fejlődés útjára lépő országok – ellentéte. S a „gazdag nemzetek” országai közé szocialista és kapitalista országokat egyaránt besorolnak: a Szovjetuniót éppúgy ide számítják, mint az Egyesült Államokat.

Ez az eljárás nagyon alkalmas rá, hogy elterelje a figyelmet a „harmadik világ” országaiban mutatkozó súlyos elmaradottság okáról, amely nem más, mint a gyarmatosítás hosszú időszaka, vagyis az a tény, hogy éppenséggel az imperialisták és nem mások fosztottak és raboltak ki egész földrészeket. Ilyenformán tehát elködösíti az imperialista oligarchia és a kizsákmányolt, elnyomott tömegek közötti ellentétet.

A fejlődés útjára lépő országok ma sem a világ többi része ellen harcolnak, hanem csakis az imperializmus ellen, amely most arra törekszik, hogy neokolonialista függőséget kényszerítsen rájuk, nem hajlandó tisztességes és stabil árat fizetni nyersanyagaikért, s fejlesztési hitelek is csak

olyan feltételek mellett nyújt nekik, amelyek sértik nemzeti függetlenségüket.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 1967-ben nyilvánosságra hozott adatai megmutatták, mennyire illúziókban ringatózott a kapitalista országokat illetően az ENSZ Közgyűlése, amikor 1961-ben meghirdette „a fejlődés évtizedét”, célul tűzve ki, hogy a fejlett országok nemzeti jövedelmük 1 százalékát a „harmadik világ” országainak juttassák. A segélyek összege az utóbbi években egyre csökkent, s ma távolabb áll a célul kitűzött 1 százaléktól, mint valaha. A francia állam nyújtotta anyagi támogatás például az 1962-es 1,76 százalékkal szemben már a nemzeti jövedelem 0,9 százalékát sem éri el. A kapitalista politikusok emberbarát szónoklatait korántsem követik hasonló tettek.

Ezzel szemben a szocialista államok nagyarányú gazdasági, politikai, kulturális és – szükség esetén – katonai segítséget nyújtanak a fejlődés útjára lépő országoknak. Eltekintve az olyan hatalmas létesítményektől, mint például az asszuáni gát, talán elegendő megemlíteni, hogy a „harmadik világ” országaiban jelenleg több mint 600 fontos iparvállalat és ipari létesítmény épül szovjet segítséggel. Walter Lippmann, az amerikai vezető körök szócsöve némi keserőséggel állapította meg: „A fejlődésben elmaradt országok ma már nem függnek tőlünk, mert a fejlődésükhöz szükséges műszaki berendezéseket és segítséget máshonnan is megkaphatják. A Szovjetunió versenytársként való megjelenése történelmi jelentőségű esemény; teljesen megváltoztatja az Egyesült Államok és szövetségesei helyzetét, mert megtízszerezi az említett térségekben élő népek erejét.”

Jóllehet a „harmadik világ” helyzete rendkívül bonyolult, nem véletlen, hogy számos fiatal államban egyre fokozódik a kapitalizmus híveinek politikai és morális elszigeteltsége, s míg ezeknek az államoknak a többsége semleges

külpolitikát folytat, népeik a fejlődés nem kapitalista útjával rokonszenveznek. A népek nagyon is jól meg tudják különböztetni egymástól a szocializmust és az imperializmust.

A „harmadik világ” népei emellett tisztában vannak vele, hogy a kapitalista országokban sem csak kizsákmányolók léteznek. Tudják, hogy vannak itt kizsákmányolt, dolgozó tömegek is, amelyek elszántan küzdenek felszabadulásukért, és támogatják a nemzeti felszabadító mozgalmakat.

A nemzetközi munkásosztálytól elszigetelődve a „harmadik világ” népei nem arathatnak újabb győzelmeket. Az imperializmus további visszaszorítása és végső veresége csak úgy lehetséges, ha a vele szemben álló erők – vagyis lényegében korunk három nagy felszabadító ereje: a szocialista országok közössége, a nemzeti felszabadító mozgalom és a kapitalista országok munkásmozgalma – világviszonylatban összefognak egymással.

A BÉKÉS EGYMÁS MELLETT ÉLÉS POLITIKÁJA

Új formában, új feltételek között vetődik fel ma a világ-béke megőrzésének kérdése is. Azok a változások, amelyeket az októberi forradalom és a szocializmus számos más országban aratott győzelme idézett elő a világon, ebben a tekintetben merőben új helyzetet teremtettek.

Az imperializmus, amint az utóbbi évek eseményei is bizonyítják, mit sem veszített agresszív jellegéből. Ám a szocialista rendszer fokozódó ereje, a nemzeti felszabadító mozgalom fellendülésével, a kapitalista országok munkásosztályának küzdelmeivel és a béke erőinek általános növekedésével párosulva, immár lehetővé teszi az újabb világ-

háború kitörésének megakadályozását, a világméretű termonukleáris katasztrófa elhárítását.

Az októberi forradalom győzelme után a szovjethatalom első cselekedete a november 8-i híres békedekrétum kibocsátása volt. Maga Lenin körvonalazta a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének politikáját.

Mivel a háború erői egyszersmind a reakció erői is, a békés egymás mellett élésért folytatott küzdelem összefonódik az imperialista reakció agresszív üzelmei elleni harccal.

Meghamisítja Lenin eszméit és a békés egymás mellett élés fogalmát, aki azt állítja, hogy ezzel a politikával a szocialista államok fel akarják tartóztatni a történelem menetét, s mind nemzetközi viszonylatban, mind pedig az egyes országokban valamiféle status quót igyekeznek létrehozni az erőviszonyokban a haladás rovására.

A békés egymás mellett élés politikája a kapitalista és a szocialista államok közötti kapcsolatok rendezésének olyan módszere, amely a minden szférában folytatott rendkívül heves versengéssel helyettesíti a fegyveres konfrontációt. Nem befolyásolja sem a gyarmati népek nemzeti felszabadító harcát, sem pedig a kapitalista országokban folyó osztályharcot.

Helyesebben szólva, a békés egymás mellett élés politikája igenis befolyásolja ezeket a harcokat abban az értelemben, hogy közvetett, de annál erőteljesebb támogatást nyújt kibontakozásukhoz. Ez a politika, amelynek legfőbb célja a termonukleáris világháború megakadályozása, mozgósítani igyekszik a tömegeket az imperializmus, vagyis Európában főként az amerikai imperialisták és szövetségeseik, a nyugatnémet revansista erők agresszív politikája ellen.

A különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének politikája, abban a formájában, ahogyan a kommunista pártok értelmezik és alkalmazzák, nem-

hogy véget vetne a nemzeti felszabadító küzdelemnek vagy a kapitalista országokban folyó osztályharcnak, még önmagában véve is szüntelen harc a reakciós erők megfékezéséért, agresszív céljaik elérésének megghiúsításáért, az amerikai imperializmus elszigeteléséért, a katonai tömbök megszüntetésének és a fegyverzet csökkentésének kikényszerítéséért, egy kollektív biztonsági rendszer megteremtéséért.

A békés egymás mellett élés politikája az osztályharc sajátos formája abban az értelemben, hogy lehetővé teszi a szocializmus erőinek teljes kibontakozását és a kapitalizmus ellen vívott politikai csata megnyerését, s abban az értelemben is, hogy a lehető legkedvezőbb feltételeket teremti meg a munkásosztály és az elnyomott népek szabadságharcához. Ez korunk legforradalmibb és egyszersmind leghumánusabb politikája.

A BÉKÉS FRANCIA KÜLPOLITIKÁÉRT

Franciaország az utóbbi időben különleges szerepet tölt be a nemzetközi életben. Az amerikai és a francia monopóliumok érdekellentéteinek kiéleződése arra készítette a gaulleista hatalmat, hogy megpróbálja némiképp felszabadulni az amerikai gyámság alól és reálisabb nemzetközi együttműködési politikát kialakítani.

Ennek következtében kormányunk 1966 elején elhatározta, hogy kivonja a francia csapatokat a NATO-ból, s lépéseket tett annak érdekében, hogy hazánk közelebb kerüljön a Szovjetunióhoz és a többi szocialista országhoz.

A kommunista párt világos álláspontra helyezkedett a külpolitikában bekövetkezett változásokkal kapcsolatosan. Mi, kommunisták kérlelhetetlen ellenfelei vagyunk a személyi hatalomnak, de támogatunk minden olyan lépést –

bárki kezdeményezze is –, amely elősegítheti a nemzetközi enyhülést és a békés egymás mellettélést.

A Francia Kommunista Párt azt akarja, hogy Franciaország önálló és békés külpolitikát folytasson.

Pártunk ismételten felhívja a figyelmet a gaulle-ista külpolitika következetlenségeire és ellentmondásos jellegére. Támogatja ennek a politikának mindazokat a pozitív elemeket, amelyek összhangban vannak az ország érdekeivel, előmozdítják hazánk függetlenségének és a békének a megszilárdítását, de szemben áll a francia külpolitikának mindazokkal a súlyos negatívumaival, amelyek a monopóliumok érdekeiből fakadnak, és ezeknek áldozatul dobják a nemzeti érdekeket.

A gaulle-ista külpolitika negatívumai közül elsőnek kell említeni a hatalomnak azt a makacs törekvését, hogy önálló nukleáris ütőerőt építsen ki. Ez nem csupán anyagilag teszi tönkre az országot, hanem biztonságát és a békét is fenyegeti, mert előmozdítja a nukleáris fegyverek veszedelmes elterjedését. Az NSZK reakciós, revansista körök például a francia nukleáris ütőerőre hivatkozva követelik, hogy valamilyen formában ők is hozzájuthassanak nukleáris fegyverekhez.

A kommunisták véleménye szerint Franciaországnak nem érdeke, hogy szítsa a nukleáris fegyverkezési versenyt. Épp ellenkezőleg, érdekei azt diktálják, hogy csatlakozzon a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozására hivatott egyezményhez, s ebből kiindulva igyekezzen előmozdítani az általános leszerelést, vagyis első lépésként az atomfegyverek használatának eltiltását, majd pedig a világszerte felhalmozott atomfegyverkészletek megsemmisítését. A francia atomenergia-ipar békés célokra való átállításának együtt kell járnia Franciaország tevékeny részvételével a leszerelési tárgyalásokon.

A francia külpolitika másik negatívuma az, hogy a

gaulle-ista kormány nem hajlandó elismerni szuverén államnak a Német Demokratikus Köztársaságot. Ezzel – akár akarja, akár nem – a bonni revansista elemek törekvéseit támogatja, ahelyett, hogy segítene megteremteni a feltételeket a német kérdésnek az európai biztonsági rendszer keretei közt történő békés rendezéséhez. Ahhoz, hogy a két német állam egyesülhessen, mindenekelőtt tudomásul kell venni a realitásokat, el kell utasítani a bonni kormánynak Németország egyedüli képviselőtére támasztott igényét, s az egyenjogúságon alapuló diplomáciai kapcsolatoknak kell létesülniük a két német állam között, minden diszkriminációs intézkedés mellőzésével.

Hasonlóképpen nem érthetünk egyet a francia kormány neokolonialista politikájával sem. Elítéljük és kárhoztatjuk azt az álláspontját, hogy nem hajlandó megadni az autonómiát Martinique-nak, Guadeloupe-nak és Réunionnak. S helytelenítjük a Dél-afrikai Köztársaságnak nyújtott francia támogatást.

A fentiekén kívül ma az a kérdés is felvetődik, vajon megújítja-e Franciaország a NATO-hoz való tartozását.

Egyes nyilatkozatokból arra lehet következtetni, hogy a kormány nem akarja kivonni Franciaországot az atlanti szövetségből.

Mi, kommunisták viszont amellett vagyunk, hogy hazánk lépjen ki az atlanti tömbből, vagyis tagadja meg a szerződéshez való csatlakozásának 1969-ben esedékes megújítását.

Tekintve, hogy az Egyesült Államok uralkodó körei imperialista jellegű expanziós politikát folytatnak, hazánk szempontjából nyilvánvalóan kockázatos olyan katonai tömbhöz tartozni, amely amerikai vezetés alatt áll, hiszen Franciaországot ezáltal az a veszély fenyegeti, hogy egy napon idegen érdekekért folyó háborúba sodródhat.

A jelenlegi nemzetközi viszonyok között Franciaország

számára az a legelőnyösebb, ha távol tartja magát a katonai tömböktől, s azáltal, hogy kiépíti az együttműködést és a baráti kapcsolatokat Kelet és Nyugat valamennyi országával, hozzájárul a béke megszilárdításához.

Addig is, amíg sor kerülhet az (elsőnek létrehozott) Észak-atlanti Szerződés Szervezetének és a Varsói Szerződésnek az egyidejű felmondására, Franciaországnak az az érdeke, hogy távol maradjon a katonai szövetségektől, mert így szabad kezet kaphat ahhoz, hogy aktív szerepet töltsön be a kollektív biztonsági rendszer és a nemzetközi együttműködés kiépítésében, főként az európai kontinensen, azaz kivétel nélkül valamennyi európai ország viszonylatában.

AZ EURÓPAI SZERVEZET PROBLÉMÁJA

Volt idő, amikor az „Európa”, „Európai Közösség”, „Közös Piac” szavakat némelyek úgy ejtették ki, mint valami „Szezám, tárulj!”-szerű varázsigét, amely alkalmas rá, hogy megnyissa a jövő kapuit. Ezzel az Európával kettős célt akartak elérni: egyrészt azt várták tőle, hogy megszünteti az egyes országok közötti gazdasági versenyt, és valamiféle gazdasági összhangot hoz létre a kontinensen, másrészt pedig azt, hogy holmi csodás automatizmussal emeli az élet-színvonalat.

Ma a bretagne-i parasztok és az elbocsátott lotaringiai vasmunkások egyaránt megállapítják, hogy az úgynevezett közösségi politika költségeit a dolgozókkal fiztetetik meg. A gaulle-ista kormány azzal indokolja szociális visszaesést előidéző intézkedéseit, hogy a Közös Piac létrejötte folytán a francia gazdaságnak fokozott konkurrenciával kell számolnia. Mindenesetre különös eredménye ez a kilátásba helyezett gazdasági összhangnak.

Pártunk már leszögezte, hogy mindaddig, amíg Európa

főbb országaiban a nagytőke az úr, a Közös Piac Európája csakis a trösztök Európája lehet. Olyan Európa, amely nem a népek ügyét, hanem a monopóliumok és a nagybankok ügyét viszi előbbre.

Azt jelentené ez, hogy ellene vagyunk mindenféle európai szervezetnek? Éppen ellenkezőleg.

Valójában a kommunistákat az érdekli, milyen legyen a tartalma, az orientációja, melyek legyenek a gazdasági és társadalmi céljai az európai szervezetnek.

A kommunisták jól tudják, hogy korunkban gyorsan és nagyarányúan fejlődik a nemzetközi munkamegosztás, a termelőerők és az egész gazdasági élet mindinkább nemzetközivé válnak, s ez a folyamat a szó szoros értelmében megköveteli az országok gazdasági és műszaki együttműködését. A probléma tehát tagadhatatlanul fennáll.

Amit viszont tagadunk, sőt elutasítunk, az a probléma monopolista szellemű megoldása.

Más dolog elfogadni, ahogy mi is tesszük, a Közös Piac létezését – hiszen ez ma már tény, s máris beiktatta a francia gazdaságot a nemzetközi kapcsolatok olyan hálózatába, amelyet nem lehet egyik napról a másikra szétszaggatni anélkül, hogy károkat ne okoznánk –, és megint más arra törekedni, hogy tovább folytatódjon az Európai Gazdasági Közösség jelenlegi politikája, amely kizárólag a nagytőkének kedvez.

Nyugat-Európa demokratikus erőit ezzel kapcsolatosan most az a gondolat foglalkoztatja, hogy az európai szervezetnek olyan új gazdasági és társadalmi tartalmat kellene adni, amely összhangban van a néptömegek érdekeivel. Hogy ez miként lenne megvalósítható, azt a francia CGT és az olasz CGIL szakszervezetek közös kezdeményezései jelzik.

A munkásszervezeteknek, mindenekelőtt pedig a szakszervezeteknek valódi jogokkal járó képviseletet kell kap-

niuk az európai fórumokon. Az európai intézményekben, a demokrácia szabályainak megfelelően, más pártok mellett a kommunista pártnak is helyet kell adni. Mi azt javasoljuk, indítsanak a baloldali pártok közös harcot avégett, hogy megszűnjön a Közös Piac irányító szerveinek technokratikus és oligarchikus jellege, s ezek a szervek a népek befolyása és ellenőrzése alá kerüljenek.

Emellett, mint fentebb már említettem, pártunk szükségnek tartja egy olyan európai kollektív biztonsági rendszer megteremtését, amely nyitva áll minden ország előtt, tekintet nélkül annak gazdasági és társadalmi rendszerére, s a szemben álló katonai tömbök helyébe léphet. Ebben a békés Európában megsokszorozódnának a közeledés és az együttműködés lehetőségei.

Mindenesetre úgy véljük, Franciaország gazdasági kapcsolatainak mindinkább túl kell menniük a Közös Piac diszkriminációs jellegű, szűk keretein, hogy megvalósuljon hazánk magyarányú együttműködése kivétel nélkül valamennyi európai országgal.

EURÓPA ÉS A NEMZETI FÜGGETLENSÉG

A fentiekén kívül még az is tisztázásra vár, hogy az európai uniónak együtt kell-e járnia a nemzeti függetlenség megszűnésével, vagy éppen ellenkezőleg, valamennyi ország együttműködésén kell alapulnia, mindegyikük függetlenségének tiszteletben tartása mellett.

A szocialista vezetők azt hirdetik, hogy meg kell teremteni a Közös Piac országainak politikai unióját, vagyis olyan nemzetek fölötti hatalmi szervet kell létrehozni, amely az egyes országok képviselőiből áll, s fokozatosan átveszi a jelenlegi parlamentek és nemzeti kormányok teljes jogkörét. Ez annyit jelentene, hogy a reakciós „európai” kormány-

férfiak – legyenek akár németek, akár olaszok vagy Benelux állambeliek – végeredményben szabad kezet kapnának arra, hogy megszabják a francia nép sorsát, s megakadályozzák Franciaország előrehaladását a demokrácia, majd pedig a szocializmus felé.

Vajon elfogadhatjuk-e, hogy az európai egység leple alatt még a nyugatnémet monopóliumoknak is módjukban legyen veszélyeztetni azokat a társadalmi vívmányokat, amelyeket meg akarunk valósítani hazánkban? Vajon lemondhat-e arról Franciaország, hogy ura legyen sorsának?

Talán nem is szükséges emlékeztetni a kérdésnek egy másik, még fenyegetőbb aspektusára: az ország biztonsága, a béke védelme bajosan egyeztethető össze az olyan nemzetek fölötti hatalmi szerv működésével, amely, miután függetlenségünket elrabolta, bármikor áruba bocsáthatja a magáét.

A Francia Kommunista Párt tehát demokratikus megfontolások alapján és nemzeti szempontból egyaránt ellene van az olyan nemzetek fölötti hatalmi szerv létrehozásának, amely az ország függetlenségének megszűnésével járna. Nem helyesli sem a nacionalista elzárkózás, sem a nemzeti önfeladás politikáját, s úgy véli, hogy a béke fenntartására irányuló demokratikus külpolitikának nélkülözhetetlen alapja a nemzeti függetlenség.

Pártunk a független, demokratikus és békés Európa híve. S ebben a megfogalmazásban minden szónak külön súlya és értelme van. Ennek az Európának olyan fejlődő gazdasági és politikai együttműködésen kell alapulnia, amely a földrész valamennyi országára kiterjed, mindennemű hátrányos megkülönböztetés nélkül.

A nemzetek fölötti „kis Európa”, híveinek állításaival ellentétben, nem lenne független. Veszedelemesen ki lenne szolgáltatva a terjeszkedésre és revánsra vágyó NSZK hegemón törekvéseinek és egyszersmind – az atlanti paktum

révén – az amerikai gyámkodásnak is. Az „európai gondolat” többnyire nem más, mint álcázott „atlanti gondolat”.

Éppen ezért a kommunisták – amellet, hogy megegyezésre akarnak jutni a többi baloldali párttal a Közös Piacon belül folytatandó demokratikus, közérdekű politika kérdésében – határozottan ellenzik egy veszedelmekkel terhes, nemzetek fölötti hatalmi szerv létrehozását. Mint internationalisták azonban minden erejükkel hozzá akarnak járulni valamennyi európai ország kölcsönös közeledéséhez, együttműködéséhez és szövetségéhez, mind gazdasági és műszaki, mind politikai és kulturális viszonylatban. Javasolják tehát, hogy Franciaország demokratikus erői foglaljanak közösen állást a biztonság, az együttműködés és a társadalmi haladás Európája mellett, amely csakis népünknek a békéért és a demokráciáért vívott küzdelme révén valósulhat meg.

KÖVETKEZETESSÉG ÉS REALIZMUS

A Francia Kommunista Párt által javasolt külpolitika kétségkívül következetes és logikus. Nemzeti függetlenség nélkül nincs demokratikus politika, mert ez a politika feltételezi a nép szuverenitását.

Mit érnének a valódi demokrácia kiharcolásával a francia belpolitikában, ha minden fontos jogkör máshová kerülne, s az ország sorskérdéseiben – a háború vagy béke kérdésében, a gazdaságpolitika és a szociálpolitika főbb aspektusaiban, a tömegek életszínvonalának alakulásában stb. – az atlanti paktum vagy a nemzetek fölötti Európa szervei mondanák ki a döntő szót? Hiszen ezekben a szervezetekben a demokratikus és békés Franciaország alighanem kisebbségben maradna, és nem találna meghallgatásra! Mit érne a munkásosztály azzal, hogy mindinkább megszilárdítja nemzeti vezető szerepét, s egyre jobban betölti az ország jövő-

jéért felelős nemzeti osztály funkcióját, ha maga a nemzet cselekvésképtelenségre lenne ítélve? Hazánk munkásosztálya egykettőre elveszítené nemzeti szerepét, és jelentéktelen, távlat nélküli, provinciális tevékenységre lenne kárhóztatva, ha Franciaország nem lenne többé, amint Condorcet mondotta, „önmaga kormányzója”.

A francia dolgozók nem kérnek abból, hogy az amerikai vagy a német monopolistáktól kelljen kiharcolniuk a szabadságot és a haladást. Nem azért küzdenek felszabadulásukért, hogy aztán gyámság alá helyeztessék magukat.

Ez a következetes és logikus politika egyszersmind az egyedüli realista politika is. A nemzetek léteznek, s korunk történetének tanúbizonysága szerint telve vannak életerővel és dinamizmussal.

A munkásosztály nemzetközisége, amint már Jaurès és Lenin is rámutatott, együtt jár az egészséges hazafisággal. Ennek a nemzetköziségnek semmi köze a hazátlan trösztök kozmopolitizmusához. 1940 és 1944 között a francia munkástömegek zömükben hívek maradtak a meggyalázott hazához, a monopóliumok emberei pedig többségükben meggazdagodtak a németekkel való együttműködés révén. Nem véletlen, hogy az egyes országok annál jobban ragaszkodnak nemzeti függetlenségükhöz, minél érettebb és öntudatosabb a munkásosztályuk.

A proletár hazafiság azonban nem zárja ki az együttműködést. A munkásosztályban az európai szolidaritás érzése párosul az egyes európai népek iránti tisztelettel. Politikájával, amely a forradalmi és demokratikus mozgalom legdicsőbb hagyományait követi, nem fér össze semmiféle sovinizmus, nacionalizmus, de a nemzeti realitások semminő lekicsinylése sem.

VII. KIK A KOMMUNISTÁK?

A kommunisták nem valami misztikus szekta vagy titkos társaság tagjai. Nagy tömegpárt az övék, amely nyíltan hirdeti céljait, s a nyilvánosság előtt folytatja tevékenységét. A kommunistákat az a meggyőződés forrasztja egységbe, hogy a munkásosztálynak történelmi hivatása van: reá vár a feladat, hogy véget vessen a mai társadalom abszurdításának és zűrzavarának, amelynek ő korántsem az egyetlen, de a legfőbb áldozata. A munkásosztály arra hivatott, hogy mindenfajta kizsákmányolás megszüntetésével önmagát is felszabadítsa. Arra hivatott, hogy új társadalmat teremtsen – kommunista társadalmat, amelyben minden ember előtt valóban megnyílik a harmonikus és teljes kibontakozás lehetősége.

Az embereknek ehhez a felszabadításához szocialista forradalomra van szükség. Amikor a munkásosztály és szövetségesei hatalomra jutnak és társadalmasítják a termelési eszközöket, új korszakot nyitnak meg a történelemben. Az új társadalomban kialakulnak az objektív feltételek ahhoz, hogy a munka jellege fokozatosan megváltozzon, a munka mindinkább önként vállalt erkölcsi kötelezettséggé és egyben életszükségletté váljon.

A jelenlegi társadalomban a kommunisták azért küzdenek, hogy a kizsákmányoltakat és elnyomottakat tömörítve, olyan hatalmas többségi erőt kovácsoljanak ki, amely véget vethet a tőke uralmának, és – a nemzet demokratikusan kifejezett akaratának megfelelően – megvalósíthatja az át-

menetet a szocializmusba. Amint „A kommunista kiáltvány” már 1848-ban leszögezte, a proletármozgalom csak is „az óriási többség önálló mozgalma” lehet „az óriási többség érdekében”.*

A kommunisták tehát olyan emberek, akiket az a meggyőződés egyesít, hogy a kapitalista társadalmat, amelyben az alapvető termelési eszközök egyéni tulajdonban vannak, át lehet és át is kell alakítani kollektivistá, vagyis kommunista társadalommá, amelyben az alapvető termelési eszközök az egész társadalom tulajdonában lesznek.

KÜLÖNFÉLE SZÁRMAZÁSÚ EMBEREK ÉS ELTÉRŐ EGYÉNI INDÍTÉKOK

A kommunista párt a munkásosztály pártja, de soraiban az öntudatos munkások mellett ott vannak mindazok az alkalmazottak, parasztok, műszaki és egyéb értelmiségiek is, akik harcolni akarnak a szocializmus megvalósulásáért.

A franciák – férfiak és nők – különböző utakon jutnak el a kommunista párthoz. Sokan azért jönnek, mert közvetlen személyes tapasztalatokat szereztek a tőkés kizsákmányolásról. Mások azért csatlakoznak pártunkhoz, mert felelős funkciójukban felismerték, hogy a kapitalista társadalmi viszonyok akadályozzák a termelőerők kibontakozását. Ismét mások azért jönnek sorainkba, mert ha maguk nem tartoznak is a kizsákmányoltak közé, erkölcsi felfogásuk azt parancsolja, hogy küzdjenek a társadalmi igazságosságért. Sokakban ébreszt rokonszenvet az a bátor, állhatatos harc is, amelyet a kommunista párt a békéért folytat. S a marxista elmélet tanulmányozása, a tudományos, filozófiai

* *Marx-Engels: A kommunista kiáltvány.* Kossuth Könyvkiadó 1968 54. old.; Művei. 4. köt. Bp. 1959. 451. old.

ismeretekben való elmélyülés, a történelmi haladás irányának felismerése számos olyan értelmiségit vezet el a kommunisták közé, aki megundorodott a burzsoá társadalom embertelenségétől és barbárságától.

A Francia Kommunista Párt azzal büszkélkedhet, hogy tagjai közt ezrével akadnak olyan értelmiségiek, akik nagy tekintélyt szereztek az egyetemi oktatásban, a tudományos kutatásban, az irodalomban, a művészetekben és a szellemi alkotómunka más szféráiban.

Élükön ott van Aragon, Picasso, Orcel és más kiváló értelmiségiek nagy csoportja, amely a tudomány és a kultúra olyan kimagasló művelőinek nyomdokába lépett, amilyen Henri Barbusse, Paul Langevin, Joliot-Curie, Fernand Léger, Henri Wallon, Jean-Richard Bloch és Jean Lurçat volt – hogy csak néhányat említsek, hiszen valamennyiük nevét itt lehetetlen felsorolni.

A valódi demokrácia megteremtéséhez és a szocializmus megvalósításához elengedhetetlenül szükség van a munkáosztály és a haladó értelmiség szövetségére.

Az a körülmény, hogy oly sok értelmiségi tevékenykedik a párt soraiban, pontosan egybevág a munkáosztály pártjának szükségleteivel, hiszen a párt munkája el sem képzelhető a nagy tudású, alkotó értelmiségiek segítségével nélkül.

A haladó értelmiség mindig is sokat tett azért, hogy a kizsákmányolt társadalmi osztályok tudatára ébredjenek elnyomatásuknak, mindenkor segített a kizsákmányoltaknak abban, hogy megtalálják a felszabadulásukhoz vezető utakat és eszközöket.

Pártunk elméleti nézeteinek és politikájának mai fejlettsége az összes kommunisták – munkások, parasztok és értelmiségiek – közös erőfeszítésének gyümölcse, de kétségtelen, hogy ebben a kollektív munkában jelentős része volt az értelmiségnek.

A Francia Kommunista Párt, ahogyan Maurice Thorez az 1936-os kongresszuson mondta, „minden értéket átértékelte”. S azok között az értékek között, amelyeket pártunk ismét az őket megillető magas polcra helyezett, nem utolsósorban ott van a nemzet is. A munkásosztály mindinkább letéteményesévé válik a nagy francia hagyományoknak – az enciklopédistáktól Saint-Simonig és Charles Fourier-ig, 1793-tól 1871-ig, Valmytól Párizs felszabadításáig –, és legfőbb záloga annak, hogy a nemzeti örökséghez tartozó nagy eszmék, a demokrácia, a humanizmus, a haladás eszméi tovább éljenek. A kommunista párté a történelmi érdem, hogy kigyomláta a francia munkásság tudatából a nemzeti nihilizmust. A kommunisták egyszer s mindenkorra szakítottak azzal a megvetéssel, amelyet az anarchisztikus szektarianizmus tanúsít a nemzeti eszmével szemben.

Pártunk már nem sokkal megalakulása után, az 1926-os kongresszuson állást foglalt Franciaország függetlenségének védelmezése mellett – ezt a függetlenséget akkor is az amerikai imperializmus veszélyeztette –, és szót emelt azellen, hogy hazánk visszafizesse a Wall Street cápáitól kapott háborús uzsorakölcsönöket.

S a párt ezután is mindenkor nemzeti politikát folytatott. A nemzeti érdekeket védelmezte 1936-ban is, amikor támogatta Spanyolországban a fasiszta orvtámadással szembeszegülő köztársasági erőket.

Éppen harminc esztendővel ezelőtt a mi pártunk volt az egyetlen francia párt, amely nemet mondott a müncheni diktátumra, s megjósolta, hogy ez a szégyenletes egyezmény nemcsak Franciaország hanyatlásához és összeomlásához, hanem világháborúhoz is fog vezetni.

A nép „a kivégzettek pártjának” nevezte el pártunkat, mert jól tudja, hogy az ellenállási mozgalomban 70 000

kommunista adta életét a haza szabadságáért és becsületéért. 1940 és 1945 között elvtársaink a legelső sorokban harcoltak a nácik ellen, és pedig nem annak ellenére, hanem éppen azért, mert kommunisták voltak. Az ország sorsáért érzett felelősséget pártjuk oltotta beléjük.

Büszkék vagyunk rá, hogy visszaadtuk a munkásosztálynak „Franciaország színeit”, amint Aragon oly szépen mondta.

Mi, kommunisták elválaszthatatlanul egyesítjük a „Marseillaise” és az „Internacionálé” hangjait, együtt emeljük a magasba a nemzeti lobogót és a munkásharcok vörös zászlaját.

Azért küzdünk a megújhodott Franciaországért, amely nem a monopóliumok és a nagybankok vadászterülete többé, mert szeretjük hazánkat.

A munkásosztály ma a legnemzetibb osztály – az ő történelmi hivatása, hogy a burzsoázia örökébe lépjen, s éppen ezért szíven viseli, hogy összegyűjtse és gyarapítsa mindazt az értéket, amit a nemzet birtokol. Ez a magyarázata annak, hogy sok olyan francia, akinek drága a nemzet érdeke, éppen ettől a nemes érzéstől vezérelve jön a kommunista párt soraiba.

GONDOSKODÁS A LEGELEMIBB SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉRŐL

Anélkül, hogy bármikor is szem előtt tévesztené tevékenységének legfőbb célját, pártunk irányítja a fizikai és a szellemi dolgozók mindennapos küzdelmét gazdasági, szociális és kulturális követeléseik megvalósulásáért. A párt harcol minden olyan intézkedésért, minden olyan demokratikus reformért, amely javítja a nép életkörülményeit; küzd a szabadságjogok és az elért vívmányok megvédéséért és kiter-

jesztéséért, ha mégoly részleges jogokról és vívmányokról van is szó.

Már „A kommunista kiáltvány” is hangsúlyozza, hogy a kommunisták „a munkásosztály közvetlen céljaiért és érdekeiért küzdenek, de a jelen mozgalomban egyszersmind a mozgalom jövőjét képviselik”.* S a tapasztalat arra tanít, hogy aki a végső célért folytatott harcot elszakítja a mindennapi érdekek védelmétől, az a balos szektarianizmus és a dogmatizmus hibájába esik.

Egy burzsoá megfigyelő már a második világháború előtt megállapította, hogy a Francia Kommunista Párt „az ország ügyvédje”, a dolgozók és az önálló kis egzisztenciák védelmezője lett. Mindenütt, ahol valamilyen igazságtalanság ellen kell küzdeni, valamilyen tévedést kell helyrehozni, vagy valamilyen szerencsétlenség következményeit enyhíteni, megjelenik és beavatkozik a kommunista aktíva vagy a kommunista sejt.

Melyik párt, melyik szervezet dicsekedhet azzal, hogy annyit tett volna, mondjuk, az öregek érdekében, mint a kommunista párt? Melyik párt törődik annyit, már a háború előtti idők óta, a család, a gyermekek, a fiatalok gondjaival?

Így hát nem meglepő, hogy az igazságtalanságok áldozatai, a kisemmizettek, a dolgozók saját pártjuknak, szinte azt mondhatnánk, családjuknak tekintik a kommunista pártot.

A franciákat tehát különféle okok vezetik a kommunista párt soraiba. Pártunktól távol áll mindenfajta szektarianizmus. A csatlakozást nem köti egy sereg doktrínához. Tagjaitól nem követel mást, mint szervezeti szabályzatának és programjának elfogadását, gyakorlati tevékenységet és a

* *Marx-Engels: A kommunista kiáltvány.* 87. old.; Művei. 4. köt. 469. old.

tagsági díj rendszeres fizetését. De soraiba fogadván a munkásosztály, a nép legjobbjait, a párt arra törekszik, hogy felvértezze őket a forradalmi elmélettel, a társadalmi fejlődés marxista tudományával.

KOMMUNIZMUS ÉS HUMANIZMUS

Pártunk egész tevékenységét a marxizmus–leninizmusra alapozza – azaz a dialektikus és történelmi materializmusra, amelynek törvényszerűségeit Marx 1844–1845 táján tárta fel. Marx ezáltal forradalmasította a filozófiát, a hagyományos, szemlélődő filozófiai tanítások, a világ régi értelmezései helyébe a világ átalakításának tanát állította, de egyszersmind nyomatékosan hangsúlyozta, milyen sokat köszönhet a klasszikus német filozófiának, az angol politikai gazdaságtannak s az utópikus szocializmus és a forradalmi gondolat francia mestereinek, más szóval Európa nagy eszméáramlatainak. A marxizmus tehát örököse és folytatója a régebbi kultúrának, jóllehet egyúttal gyökeresen meg is újítja e kultúrát.

Ez a megújítás mindenekelőtt abban áll, hogy a marxizmus, a történelem folyamán először, következetesen végigvitte és hatékonyá tette minden idők filozófusainak, gondolkodóinak és költőinek legnemesebb gondolatait – gondolatokat, amelyek arról szólnak, hogy az embernek joga van a szabadsághoz és a boldogsághoz.

Marx munkásságának középpontjában az ember felszabadulása áll. Ezért is nevezte elméletét az igazi humanizmusnak. A marxizmus gyakorlatias humanizmusa a munkásosztály történelmi küldetéséből adódik: a munkásosztály megtisztítja a munkát a kizsákmányolástól, s ezzel minden embert felszabadít.

Aki tehát elválasztja egymástól az osztályharcot és a hu-

manizmust, annak hamis elképzelései vannak egyfelől az osztályharc jellegéről és céljairól, másfelől a humanizmus feltételeiről. Mert hiszen kizárólag az osztályharc és a szocializmus teremthet megfelelő körülményeket a személyiség szabad és harmonikus fejlődéséhez. A munkásosztály önmaga felszabadításával az egész emberiséget felszabadítja.

Makszim Gorkij is az ember felszabadulásának nagy eszméjéből indult ki, amikor ezeket a gyönyörű sorokat írta:

„A forradalmi proletariátus humanizmusa természetes és őszinte. Ez a humanizmus nem szorul az emberiség szeretetéről szóló hangzatos, édeskés szólamokra. Célja az, hogy megszabadítsa a proletariátust a kapitalisták gyalázatos, véres és ostoba igájától, hogy megtanítsa az embereket arra, ne tekintsék magukat árucikknek, amelyet adni és venni lehet, ne tekintsék magukat nyersanyagnak, amelyből aranyat és fényűzést lehet gyártani az egész burzsoázia számára . . . A proletár humanizmus feladata nem a lírai ömlengés a szeretetről, hanem az, hogy minden egyes dolgozóban felébressze osztálya történelmi küldetésének tudatát, a hatalomhoz való jogának és forradalmi szerepének tudatát, s legfőképpen annak tudatát, milyen szerep vár rá az újabb háború elleni harcban.”

A magukat maoistának valló balos csoportok azt állítják, hogy a humanizmus burzsoá eszmény, s nem egyeztethető össze a kommunizmussal. Nem hajlandók megérteni, hogy a humanista jelszavakat ma már a felszabadulásukért küzdő néptömegek tűzik zászlajukra, a burzsoázia pedig, amely valaha felhasználta e jelszavakat a feudalizmus elleni harcában, régen elvetette vagy jámbor óhajjá silányította őket. Nem akarják tudomásul venni, hogy a valóban létező hamis és üres humanizmus, a burzsoázia humanizmusa mellett létezik egy őszinte és tartalmas humanizmus is: a munkásosztályé – az, amelyre Marx is utalt, amikor a hozzá közel

állók tanulása szerint arról beszélt, hogy „dolgozni kell az emberiségért”.

Mindazokban a társadalmakban, amelyek antagonisztikus osztályokra épülnek, a történelmi fejlődés értékes adományai a kizsákmányoló kisebbségnek jutnak, a többség pedig csak a szolgaság új meg új formáit kapja osztályrészlül. Csakis a szocialista társadalom megvalósítása után lehet szó arról – mutat rá Marx –, hogy az emberi haladás ne legyen többé „ahhoz az irtózatoss pogány bálványhoz hasonlatos, amely csak megöltek koponyájából issza a nektárt”.* Az ember, az ember szabadsága, jóléte, szellemi gazdagsága, belső fejlődése a marxizmus–leninizmus legbensőbb lényegéhez tartozik.

Az olyan kommunizmusnak, amelyből hiányzik a humanizmus, a személyiség teljes kibontakozása, semmi köze Marx és Lenin kommunizmusához. Ez közönséges kaszárnya-kommunizmus lenne, az ízlések és a hajlamok nivellálása, aszketikus, szürke és sivár élet – nem megvalósítása, hanem karikatúrája a forradalmi eszményeknek. Amikor Mao Ce-tung azt hangoztatja, hogy a kínaiaknak úgy jó, ha „szegények és naivak”, homlokegyenest ellentétbe kerül a marxizmus–leninizmus szellemével, hiszen a szocializmus döntő célja és feltétele a szellemi és társadalmi fejlődés magas színvonala.

KOMMUNIZMUS ÉS ERKÖLC

Az emberiség történelmi fejlődésének kommunista szakasza nem csupán a gazdasági organizáció és a társadalmi élet magasabb szintjét képviseli, hanem az emberiség erkölcsi életének magasabb szintjét is. A kommunizmusban az

* *Marx–Engels* Művei. 9. köt. Bp. 1964. 214. old.

emberek teljességgel elismerik egymás emberi méltóságának, értékének és jogainak egyenlőségét. Az emberek itt barátokká, testvérekké válnak.

A kommunista humanizmus már ma is megköveteli, hogy a kitűzött célok és az elérésük érdekében felhasznált eszközök összhangban legyenek egymással. Ha például igaz elveket megengedhetetlen módszerekkel próbálnánk védelmezni, ennek az lenne az eredménye, hogy ezek az elvek az ellenkezőjükbe csapnának át.

A kommunisták elvetik azt a nem tőlük származó szabályt, amely szerint „a cél szentesíti az eszközt”, visszautasítják azt a nézetet, hogy a kitűzött cél elérése érdekében bármilyen módszer alkalmazható. Egy nemes cél olyan eszközöket követel, amelyek nincsenek ellentmondásban ezzel a céllal.

Lenin azt tartotta, hogy a proletariátus ügyének semmi sem árthat jobban, mint a kispolgári látszatkeltésre és jól-neveltségre jellemző hazugság.

Magáról Marxról is azt mondták a kortársak, hogy csontja velejéig igazságszerető volt, nem ismert más kultuszt, mint az igazság kultuszát. Egy perc alatt el tudott vetni olyan elméleti következtetéseket, amelyek addig mindennél drágábbak voltak neki, ha megbizonyosodott róla, hogy tévesek. Sok ellenfele volt, de egyetlen személyes ellensége sem.

E nagy tanítómesterek példája nyomán a marxisták olyan harci eszközöket alkalmaznak és olyan életmódot folytatnak, hogy ezáltal korántsem csökkentik a szocializmus és a kommunizmus öntudatos híveinek számát, hanem éppenséggel növelik a demokratikus mozgalom erkölcsi tekintélyét. Azt is alaptalanul vetik szemükre, hogy megszállottjai az osztályharcnak. Az osztályharcot nem ők találták ki, ezt a társadalmi jelenséget, több mint százötven évvel ezelőtt, már a restauráció korának burzsoá történetírói is felismer-

ték. Az osztályharc elkerülhetetlen és természetes következménye annak, hogy a társadalom ellentétes érdekű osztályokra tagolódik. A marxistákat vádolni az osztályharc megindításával – ez olyan elfogult és kötekedő magatartásra vall, amely fittyet hány az igazságra, s távolról sem nevezhető erkölcsösnek.

Ugyanígy nem szabad a kommunista humanizmus számlájára írni azt sem, hogy a szocialista elveket egyik-másik ország történelme folyamán megsértették. Egy elv eltorzításának lehetősége sohasem lehet érv magával az elvvel szemben.

SZÜNTELENÜL GAZDAGODÓ ELMÉLET

A marxizmus vezérfonal a cselekvéshez, mivel olyan elmélet, amelynek segítségével a világ tudományosan megismerhető.

Mint minden tudomány, a marxizmus is él és fejlődik, szüntelenül gazdagodik az elméleti kutatás eredményeivel, az osztályharc tapasztalataival, a szocialista országok újabb vívmányaival. Nem ismer dogmatikus megmerevedést, előre gyártott formulákat, betokosodást. A marxizmus abból meríti erejét, hogy az elméletet szüntelenül szembesíti a tényekkel. Marx egy 1868-ban írt levelében Lassalle-nak hibájaként rótta fel, hogy – Proudhonhoz hasonlóan – „agitációjának reális alapját nem az osztálymozgalom valóságos elemeiben kereste, hanem az osztálymozgalom menetét akarta egy meghatározott elméleti recept alapján előírni”.*

Hasonlóképpen gondolkodott Lenin is. Már a XIX. század végén a következőket írta: „Marx elméletét egyáltalán nem tekintjük befejezett és érinthetetlen valaminek; ellen-

* *Marx-Engels: Válogatott levelek.* Bp. 1950. 248. old.

kezőleg, meggyőződésünk, hogy ez az elmélet csak alapköveit rakta le annak a tudománynak, amelyet a szocialistáknak minden irányban tovább *kell* fejleszteniük, ha nem akarnak elmaradni az élettől. Úgy véljük, hogy az orosz szocialistáknak különösen nagy szükségük van arra, hogy *önállóan* dolgozzák fel Marx elméletét, mert ez az elmélet csak általános *útmutató* tételeket nyújt, amelyeket másképpen alkalmaznak *többek közt* Angliára, mint Franciaországra, másképpen Franciaországra, mint Oroszországra.”*

Számításba véve a XX. század elejére kialakult körülményeket – elsősorban azt a tényt, hogy a szabadversenyes kapitalizmus helyébe a monopolkapitalizmus lépett –, Lenin számottevően továbbfejlesztette Marx tanítását. Egyes elavult tételeket új tételekkel cserélt fel. Marx és Engels annak idején úgy gondolták, hogy a szocialista forradalom nagyjából egyszerre fog kitörni valamennyi jelentősebb kapitalista országban. Lenin ezzel szemben kimutatta, hogy az imperialista világ már szinte egyetlen hatalmas láncolatot alkot, s a törés először a lánc leggyengébb pontján, a legkevésbé ellenálló láncszemnél fog bekövetkezni.

Közismert, hogy az események bámulatosan igazolták ezt az új elméleti okfejtést.

Idővel a Francia Kommunista Párt is hozzájárult a marxizmus-leninizmus továbbfejlesztéséhez. Mint már említettem, a párt 1946-ban fölvetette a szocializmusba való átmenet különböző útjainak kérdését, s már akkor számolt annak lehetőségével, hogy hazánk békés és demokratikus útor jut el a szocializmushoz.

1950-ben pártunk – számot vetve a nemzetközi erőviszonyok megváltozásával, a szocialista és demokratikus elemek növekvő súlyával, az imperializmus meggyengülésével – kidolgozta azt a tételt, hogy a háború már nem végzetszerűen

* *Lenin Összes Művei*. 4. köt. 171–172. old.

elkerülhetetlen, s így ma már meg lehet akadályozni az újabb világháború kitörését. Ezáltal módosítottuk a régi marxista felfogást, amely szerint a kapitalizmus ugyanúgy magában hordozza a háborút, mint a felhő a vihart, a háborúk kitörését tehát csak a kapitalista rendszer megdöntésével lehet elhárítani. Mi arra a következtetésre jutottunk, hogy még ha a világ egy részén fennmarad is a kapitalizmus, immár nem képes rákényszeríteni törvényeit a népekre; együttes erővel a népek lefoghathják a háborús gyűjtogatók kezét.

Fölösleges volna hosszasan ismertetni azokat a gyümölcsöző új gondolatokat, amelyekkel napjainkban a francia marxisták továbbfejlesztették a demokrácia és a szocializmus közötti kapcsolat és viszony elméletét. S közismert az a tevékenységük is, amellyel a kommunisták és a keresztények közötti kapcsolat rendkívül fontos és időszerű kérdésének vizsgálatához járultak hozzá.

A KOMMUNISTÁK ÉS A KERESZTÉNYEK PÁRBESZÉDE

Nem kétséges, hogy a katolikus egyház kebelében az utóbbi időben végbement változások kedvező lehetőségeket teremtettek a hívők és az ateisták közös akcióinak kibontakozásához, valamint ahhoz a párbeszédhez, jobban mondva eszmecseréhez, amely többek között a vegyes vitaforumokon folyik.

XXIII. János pápa „Pacem in terris” kezdetű enciklikájában elismerte, hogy nem csupán lehetséges, hanem szükséges is, hogy minden jó szándékú ember, akár hívő, akár nem, összefogjon a béke megőrzése érdekében.

A korunkra jellemző társadalmi és tudományos fejlődés

minden jel szerint az egyházat is rákényszerítette, hogy lépéseket tegyen a modernizálódás irányában.

Annak a ténynek, hogy világszerte százmilliók kapcsolódtak be – a vallás segítsége nélkül, sőt sokszor a vallás ellenére – a tőkés kizsákmányolás elleni küzdelembe és a szocializmus építésébe, a keresztényeket is gondolkodóba kell ejtenie. Egyre több az olyan keresztény, aki vallása nevében szembefordul a kapitalista rendszer igazságtalanságával és elnyomásával.

A kommunisták testvéri érzelmekkel viseltetnek a keresztény hitet valló dolgozók irányában, s az ő megértő, minden elzárkózástól mentes magatartásuk is meggyorsítja és megkönnyíti a hívő munkások, parasztok és értelmiségiek számára, hogy eljussanak a haladásért, a szabadságért, a békéért és a szocializmusért való küzdelem vállalásáig. Maga a katolicizmus – nem az egyház intézményéhez való tartozás értelmében, hanem belső, szubjektív mozgatóerejét tekintve – kapitalistaellenes tartalmat is nyerhet.

A hívőknek és az ateistáknak egy jobb életért folytatott közös küzdelme megköveteli, hogy kölcsönösen tiszteletben tartsák egymás meggyőződését. Ez nem jelenti azt, hogy világnézeti síkon is közelednek egymáshoz; de együttműködésük nélkül is lehetséges és szükséges, mert hozzájárulhat mindkét tábor törekvéseinek megvalósulásához. A Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának 1966 márciusában elfogadott határozata kimondja:

„Mivel a hívő és a nem hívő dolgozóknak ugyanazok az osztályérdekei, és egyformán szükségük van a szocializmusra, a hívő és a nem hívő demokratáknak egyformán szívügye a szabadság, s a béke hívei azonos szenvedéllyel védelmezik az életet, ezek az erők egyesülhetnek, és egyesülniük is kell.”

A Francia Kommunista Párt, a „békejobb” politikájához

híven, a fentiekből kiindulva folytatja erőfeszítéseit a kölcsönös megértés és az akcióegység megteremtése érdekében.

Pártunk tehát arra törekszik, hogy egyesítse az elméletet a gyakorlattal, eleve adott elgondolások nélkül elemezze a felvetődő tényeket. Mi sohasem elvont gondolatokból indulunk ki, politikai állásfoglalásainkat nem határozatok és könyvek szabják meg kizárólagos érvénnyel. Mi a valóságból indulunk ki, és azon vagyunk, hogy politikánknek ne csak a végrehajtásába, hanem a kollektív kidolgozásába is bevonjuk a párttagságot. Ez a módszer a mi szemünkben nem csupán a siker előfeltétele, hanem a történelmi jelentőségű szabadságmozgalom irányítására hivatott párt sajátossága is.

A marxizmus-leninizmus – ellentétben azoknak az ellenségeinek az állításaival, akik álmaikat összetévesztik a valósággal – koránt sincs szklerotikus állapotban, sőt teljes egészében a jövő, a megújulás, a mai problémák felé fordul. Ez az elmélet arra hivatott, hogy egyre aktívabbá és hatékonyabbá tegye a formálódó erőket, egyre alkotóbbá a munkássztyá politikai mozgalmát.

A KOLLEKTÍV GONDOLKODÁS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE

Fentebb már utaltam a párt kollektív gondolkodásának és akaratának kialakulására és fejlődésére, s hangsúlyoztam jelentőségüket. Ennek a kollektív gondolkodásnak és akaratnak a megvalósulásához gyakorlatilag arra van szükség, hogy minden problémát szabadon megvitassunk a párt minden szervezeti szintjén, természetesen annak az elvnek megfelelően, amelyet a kommunisták a pártba való belépésükkor magukévá tettek, s amely kimondja, hogy a többség

által elfogadott határozatok a párt minden tagjára nézve kötelező érvényűek.

A párton belüli demokrácia nemcsak azt jelenti, hogy a vezető szerveket a tagság választja, hanem azt is, hogy e szervek tevékenysége a kollektív vezetés elvén alapszik. Ez az elv fontos biztosítéka a határozatok, az elfogadott politikai irányvonal helyességének. A vezető szervek funkcióját minden szinten választott pártvezetőségek és pártbizottságok töltik be; ezek felelősséggel tartoznak megválasztóiknak, s kötelesek tevékenységükről rendszeresen beszámolni.

Amikor esedékessé válik egy-egy országos kongresszus összehívása, a párt már jó előre nyilvánosságra hozza a kongresszus politikai téziseit és az előterjesztendő határozati javaslatokat. A pártsajtó pedig teret nyit a hozzászólásoknak. Az előkészített szövegeket, dokumentumokat az egész párt tüzetesen megvizsgálja. Ilyenkor ezer és ezer módosító indítvány érkezik, s a regionális körzeti és a megyei konferenciák jelentős részüket magukévá is teszik.

A kongresszus megnyitásáig a párttagság véleménye már javarészt kialakul, s kifejezésre is jut a pártszervezetek által kibocsátott dokumentumokban. Ezután az országos kongresszus – a párt legfelsőbb fóruma – megvonja a vita mérlegét, s végérvényesen megszabja a politikai irányvonalat. Egynémely más párttól eltérően, nálunk nincsenek személyi harcok és kompromisszumos határozatok, amelyeket a tagság akarától függetlenül fogadtak el. A kommunista párt kongresszusának nincsenek kulisszatitkai; munkája világos és áttekinthető.

A kommunisták a pártszervezetekben szabadon, személyekre való tekintet nélkül bírálhatnak. A pártban nincs olyan kiváltságos csoport – a parlamenti képviselőcsoportot sem kivéve –, amely ha nem is jogilag, de ténylegesen immunitást élvezne.

A kollektív pártéletnek ezt a formáját a kommunisták demokratikus centralizmusnak nevezik.

A XVII. pártkongresszus az új szervezeti szabályzat elfogadásakor a hangsúlyt – a demokratikus centralizmus keretei közt – a párton belüli demokrácia fejlesztésének szükségességére helyezte.

A kommunista pártban a nézetazonosságnak demokratikusan kell kialakulnia, az alapszervezetek elgondolásainak és javaslatainak erőteljes fölfelé áramlása és a kezdeményezés decentralizálása, a reflexiós központok megsokszorozása révén.

Az is igaz viszont, hogy ha a vita befejeződött és a többség elfogadta a határozatot, ez a határozat – főként ha a kongresszus megszavazta – mindenkre nézve kötelező érvényű, amint ezt a demokrácia szabályai előírják.

Az 1968-as májusi és júniusi események során egyes felelőtlen elemek bomlasztó tevékenységet folytattak, visszaélve a „forradalom” és a „szocializmus” szép szavával.

Minthogy a kommunisták a szó igazi értelmében forradalmárok, soha nem lesznek sem kalandorok, sem „veszettek”.

Az ultrabaloldali csoportok vezetői csatlakoztak a minden rendű és rangú reakciók s a legrosszabb fajtájú oportunisták kommunistaellenes hadjáratához, s azt kívánták tőlünk, hogy változtassuk meg elméletünket, harci módszereinket és szervezeti felépítésünket.

Elméletünk a modern világ új körülményei és a tapasztalatokból levont következtetések révén szüntelenül gazdagodik és fejlődik, de mindenképpen hű marad a marxizmus-leninizmus elveihez. Ezeket az elveket sohasem adjuk fel az anarchista, maoista és trockista csoportok kalandor handabandázásai kedvéért.

Harci módszereink kipróbált, de meg nem merevedett módszerek. Feladatunknak tekintjük, hogy az adott időszak

és a társadalmi viszonyok lehetőségeihez és szükségleteihez mértén továbbra is fejlesszük, tökéletesítsük ezeket a módszereket, de nem fogjuk felcserélni őket holmi Cohn-Bendit-féle módszerekre, amelyek csak a durva rendőri provokációknak kedveznek.

Szervezeti felépítésünk a demokratikus centralizmus elvén alapul, amely egyaránt biztosítja a lehető legszélesebb körű demokráciát s a párt egységének és eredményes működésének feltételeit.

Az utóbbi időben valóságos irodalma keletkezett az „apparátusok”, a „bürokraták” és a „struktúrák” elleni opportunistá és anarchista kirohanásoknak. S ezek az írások többnyire a kommunista pártot és szervezeti felépítését veszik célba. Szerzőik szemünkre vetik, hogy túlságosan szervezetek vagyunk. Azt szeretnék, ha megosztottak volnánk, ha pártunk legalább fél tucat frakcióra és irányzatra oszlana, akárcsak a PSU.

Úgy tálalják ezt, mint valami újdonságot, mint korunk követelményét. Holott ezek valójában réges-régi anarchista tézisek; a század elején voltak divatban, s a munkásmozgalom régóta megbírált és kivetette őket magából.

A szervezettséggel, a vezető szervek létezésével való elenséges szembenállás a nagyúri anarchizmus egyik jellemző vonása, mondotta Lenin.

Így hát, bármennyire zokon veszik is a jobb- és baloldali opportunisták – akik, sok más kérdéshez hasonlóan, ebben is közös nevezőre jutnak –, koránt sincs szándékunkban feladni a demokratikus centralizmus elvét.

Számtalanszor bebizonyosodott, hogy azok az úgynevezett munkáspártok, amelyekben – nézetazonosság és cselekvési egység híján – mindenki a maga feje után megy, és azt teszi, ami neki tetszik, nem képesek irányítani és győzelemre vezetni a munkásosztály, a néptömegek harcát.

Ezért nem meglepő, hogy a nagyburzsoázia szószólói is

átveszik a jobb- és baloldali opportunistáknak a kommunista pártra és szervezeti felépítésére vonatkozó bírálatát.

A kapitalistáknak az égvilágon semmi félnivalójuk nincs ezektől az egymással is marakodó csoportoktól, sőt értékes segédcsoportokra lelnek bennük, mivel az ilyen opportunistacsoportocskák tevékenysége lényegében a munkásosztály és a demokraták mozgalmának gyengítésére, megosztására irányul.

Nyilvánvaló, hogy a nagytőke és politikai vetülete, a gaulle-ista hatalom szemében a Francia Kommunista Párt a legféltettebb ellenség. Ennek egyik oka a párt ereje és tömegbefolyása, a másik pedig az, hogy a kommunisták pártja igazi forradalmi párt, amely a dolgozók élén mindennapos küzdelmet folytat azok közvetlen érdekeiért és társadalmi felszabadulásáért.

PÁRTUNK SAJÁTOS FELÉPÍTÉSE

A Francia Kommunista Párt felépítésében éppoly eredeti sajátosságok érvényesülnek, mint működési elveiben. A párt szervezeti alapjai nem annyira a területi szervezetek, mint inkább az üzemi sejtek, amelyek biztosítják, hogy a kommunisták a legszorosabb, a legközvetlenebb kapcsolatban éljenek a munkásokkal és a többi dolgozóval.

Azok a kommunisták, akik üzemben, bányában, építkezésen, irodában, iskolában vagy bármiféle közintézménynél, áruházban stb. dolgoznak, üzemi sejteket alakítanak. A pártnak, amikor 1924-ben elfogadta ezt a szervezeti elvet, az volt a célja, hogy „gránitkemény alapokat” teremtsen. S a tapasztalat azt mutatja, hogy a sejt, amely szervezeten beágyazódik a gazdasági és társadalmi organizmusba, alkalmas rá, hogy híven reagáljon a dolgozók szükségleteire, törekvéseire, s aktíváinak, röpiratainak, faliújságjának, az

általára rendezett gyűléseknek és az általa javasolt akcióknak a segítségével gyorsan beavatkozzék minden kérdésbe.

Az üzemi sejtek – és ugyanígy a lakóterületen vagy a falvakban működő sejtek is – biztosítják, hogy a kommunista párt állandóan szoros kapcsolatban legyen a tömegekkel.

A kommunisták ezeket a kapcsolatokat a tömegszervezetekben – a szakszervezetekben, a szövetkezetekben, a szülői munkaközösségekben – és sok másfajta csoportosulásban is ápolják. A párt tagjai mindenütt arra törekszenek, hogy ott legyenek az illető szervezet legönfeláldozóbb, legtájékozottabb és legmegbecsültebb aktívái között. A kommunisták nem „épülnek be”: nem felhasználni, hanem szolgálni akarják ezeket a szervezeteket.

Hogy ezt a célt elérje, pártunk megsokszorozza iskoláinak számát. A különböző fokozatú, részint egész napos, részint rövidebb foglalkoztatással járó marxista-leninista iskolák nagy száma, az ott folyó elméleti és politikai oktatómunka alapossága és módszeressége, az elméleti kiadványok sokasága is a Francia Kommunista Párt sajátosságai közé tartozik.

A párt számos elméleti konferenciát és vitát rendez, s létrehozta a Marxista Elméleti és Gyakorlati Kutató Központot, valamint a Maurice Thorez Intézetet, amely a munkásmozgalom és a szocialista gondolat tanulmányozásával foglalkozik. Az elmélet lebecsülése, a praktikizmus a francia munkásmozgalom káros hagyományai közé tartozik. Ennél fogva pártunk egyik legfőbb törekvése az volt, hogy kiküszöbölje ezt a hibát, mert meggyőződése, hogy forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi mozgalom, s az eszmék általában fontos szerepet töltenek be a társadalom életében.

Ezek tehát, nagy vonalakban felvázolva, a Francia Kommunista Párt jellegzetes sajátosságai.

Ha néhány szóval próbálnánk összegezni pártunk jellemző vonásait, azt mondhatnánk, hogy a Francia Kommunista Párt demokratikus tömegpárt a nép és a szocializmus szolgálatában.

Tömegpárt vagyunk, mert pártunkat megszámlálhatatlan szál fűzi a dolgozók millióihoz, s mert tagjai is dolgozók, olyan emberek, mint bárki más – ők is osztoznak a dolgozók közös gondjaiban, keserveiben és reményeiben. A kommunistáknak, akárcsak minden más franciának, megvan a maguk családi élete, foglalkozása, személyes öröme és bánata. Ők sincsenek más anyagból gyúrva, mint a francia tömegek. A nép és élcsapata között közvetlen és állandó az érintkezés.

A párt nem öncél. Akcióit végső fokon sohasem szűk értelemben vett szervezeti érdekek diktálják.

A párt azért van, hogy a népet szolgálja. Nem kívülről kényszerítették rá a nemzet politikai életére, hanem a történelem hívta életre, mert fontos, nélkülözhetetlen funkciót tölt be. A társadalmi élet minden tapasztalata kétségbevonhatatlanul bizonyítja, hogy az osztályok, a tömegek nem spontán módon vívják harcukat, hanem mindig valamilyen párt közvetítésével. A kommunista párt a munkásosztály, a dolgozók hajtóereje a szocializmusért vívott küzdelemben, mert világosan látja a mozgalom feltételeit, menetét és általános céljait.

Amint „A kommunista kiáltvány” is kimondta, a kommunistáknak nincsenek az egész proletariátus érdekeitől elütő érdekeik. Nem állítanak fel külön szektáriánus elveket, hogy azután ezekhez idomítsák a mozgalmat. A kommunis-

ták vállvetve dolgoznak minden ország demokratikus pártjaival.

Szolgálni a népet, amelyhez maguk is szervesen hozzátartoznak – ez a kommunisták jelmondata.

A népet szolgálni – erre törekednek szüntelenül azok a kommunisták, akiket a dolgozók bizalma számtalan kisebb-nagyobb város és község élére állított, s akiknek odaadását, önzetlenségét és hozzáértését még ellenfeleik is elismerik.

A népet szolgálni – ez a vágya minden kommunistának, aki valamely választott testületben, állami szervben vagy tömegszervezetben felelős posztra került.

A népet szolgálni – ez a legfőbb törekvésük a kommunistáknak, amikor a tömegek élén mindennapos harcukat vívják azért, hogy a kizsákmányoláson alapuló kapitalista rendszert egy olyan társadalom váltsa fel, amely mentes mindenfajta kizsákmányolástól, s a fizikai és a szellemi dolgozókat bevonja a közügyek intézésébe.

ÉSSZERŰ ÉS NAGY CÉLOK

A kommunisták egyszerű emberek, akiknek minden egyszerű ember sorsa drága.

Egyszerű és ésszerű emberek a kommunisták. Nem akarnak kitalálni egy új világot, csupán megragadnak egy valóságos, már meglevő mozgalmat. Nem akarják saját elképzeléseikkel, álmaikkal, egy minden ízében előre gyártott társadalmi berendezkedéssel helyettesíteni az osztályok, a tömegek hatékony mozgalmát.

A kommunisták a tényekből indulnak ki: a két nagy antagonisztikus osztály harcából, a proletariátus forradalmi mozgalmából, valamennyi antimonopolista rétegnek egyetlen táborba tömörítéséből a munkásosztály oldalán, a szocializmus világméretű eredményeiből, korunk történetének

szemmel látható haladási irányából. Lenin is ezt a tényekből kiinduló, tényekre támaszkodó szellemi magatartást tartotta a legtöbbre. „Marx módszere elsősorban abban áll – mondotta –, hogy számolni kell az adott konkrét időpontban, az adott konkrét helyzetben végbemenő történelmi folyamat *objektív* tartalmával, mindenekelőtt azt kell megérteni, hogy ebben a konkrét helyzetben *melyik* osztály mozgalma a fő rugója a lehetséges haladásnak.”*

Ha számot vetünk korunk történetének objektív tartalmával, megállapíthatjuk, hogy napjainkban minden a szocializmust igényli. A szocializmus megérett a régi társadalom méhében. Az állammonopolista kapitalizmus megteremtette a szocialista nagyipar anyagi előfeltételeit. A munkásosztály olyan társadalmat akar, amely száműz minden régi igazságtalanságot.

A munkásosztály szövetségeseivel együtt azért küzd, hogy meggyógyítsa a gyógyítható bajokat, megszüntesse a gazdasági zűrzavart, a társadalmi nyomort és a tudatlanságot, megteremtse a feltételeket az emberi teljesség, méltóság és nagyság kibontakozásához. A legnemesebb lelkű, a legvilágosabban látó, a legtudatosabb emberek lépnek a forradalmárok soraiba. A távoli kontinensek is megmozdulnak, népeik nem akarnak továbbra is az elnyomás jármájában élni. A küzdelem természetesen hullámszó, de a minden irányban, minden fronton küzdő, hol előrenyomuló, hol visszavonuló nagy sereg döntő támadási irányához, az egyes osztagok mozgásának általános értelméhez semmiféle kétség nem férhet. A profit, a kizsákmányolás, a háború régi világa recseg-ropog, dűledezik és összeomlóban van, s egy új korszak születésének lehetünk tanúi.

A nagyszerű küldetés tudata azonban nem ment fel bennünket a közvetlen politikai cselekvés alól – azalól, hogy az

* *Lenin Művei.* 21. köt. Bp. 1951. 135. old.

aktuális problémáknak megfelelően tovább szervezzük a tömegmozgalmat. Éppen ellenkezőleg, a szocializmushoz csak az a harc vezethet el, amely ma Franciaországban a haladó, új tartalmú demokrácia megteremtéséért folyik.

Csakis a munkásegység és valamennyi demokrata tömörítése eredményezheti a személyi hatalom felszámolását és az egyre szükségesebbé váló nagy demokratikus átalakulás megvalósulását, egy új, magasabb rendű, a szocializmusba torkolló demokrácia megteremtését.

Bátorítást merítünk abból, hogy már jócskán előrehaladtunk ezen az úton, de tudatában vagyunk annak is, mekkora távolságot kell még megtennünk, s minden erőnkkel folytatjuk a harcot, amíg csak el nem érjük az életképes nemzeti erők tömörítését.

El fogjuk érni ezt a célt. Vagy nem olyan időszakban élünk, midőn, mint Jaurès mondotta, az embererdőn borzongás fut végig, „amely a jövő nagy fuvalmait, nagy megmozdulásait jelzi”?

TARTALOM

MIÉRT VAN SZÜKSÉG ERRE A KÖNYVRE?	5
I. 1968 MÁJUSÁNAK ÉS JÚNIUSÁNAK TANULSÁGAI	7
II. FRANCIAORSZÁG A MEGÚJHODÁS VAJÚDÁ- SÁBAN	30
III. KÜZDELEM A HALADÓ DEMOKRÁCIÁÉRT . .	52
IV. A SZOCIALIZMUS MEGVALÓSÍTÁSA VILÁGSZER- TE NAPIRENDRE KERÜLT	73
V. FRANCIAORSZÁG ÚTJA A SZOCIALIZMUS FELÉ	93
VI. KORUNK NAGY PROBLÉMÁI	114
VII. KIK A KOMMUNISTÁK?	134

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

Szerkesztette Győri Pálné

A fedélterv Kass János munkája

Műszaki vezető Szécsi Andor

Műszaki szerkesztő Gyenes L. György

A szedést 1969. IX. 18-án kezdték meg

Megjelent 1970. II. 20-án, 4000 példányban

Terjedelme 8 (A5) ív

PL-21-K-7072

69.0306/1 - Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Bolgár Imre

WALDECK ROCHET 1905-ben született. Fiatal korában pásztorkodott és mezőgazdasági munkásként kereste kenyerét. 1924-ben tagja lett a Francia Kommunista Pártnak. 1937-ben beválasztották a párt Központi Bizottságába. Ebben az időben a parasztmozgalom egyik vezetőjeként tevékenykedett. 1940-ben ötévi kényszermunkára ítélték; büntetését Algériában töltötte le. 1945-től ismét részt vesz az FKP vezetésében: 1945-től 1950-ig a Politikai Bizottság póttagja, 1950-től a Politikai Bizottság tagja, 1961-től főtitkárhelyettes és a parasztsághoz szóló „La Terre” folyóirat főszerkesztője. Maurice Thorez elhunyt (1964) óta az FKP főtitkára.

Művei:

A föld gazdái

Mi a marxista filozófia?

A marxizmus és a jövő útjai

Mit jelent ma forradalmárnak lenni Franciaországban?